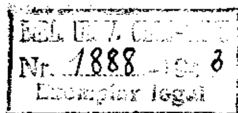
XXXII 279893 ANUL XXXII

NR. 1—2 IANUARIE—FEBRUARIE 1942

REVISTA TEOLOGICĂ

REDACȚIA ADMINISTRAȚIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

ANUL XXXII Ianuarie—Februarie 1942 Nr. 1—2

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

REDACTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

VEACUL ORTODOXIEI MISIONARE

de

Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Dincolo de senzaţionalul poliform şi neliniştitor al întărâtatelor vremuri ce le străbatem, stărue masivă ca o certitudine şi ameninţătoare ca un cataclism pustiitor incurabila nestatornicie a istoriei. Ştim că legile organice ale vieţii nu pot fi înfrânte şi că pulsaţia ei nu va conteni atâta vreme cât va dăinui pe acest pământ spiţa neamului omenesc. Dar mai ştim şi aceea că o seamă de înţelepţi ai veacului acestuia trag consecinţe îndrăsneţe din neodihnita alergătură care caracterizează viaţa insului şi a popoarelor. Am auzit spunându-ni-se nu odată că mersul evenimentelor actuale este tot ce poate fi mai firesc şi, cu istoria în mână, ni s'a argumentat că nici altă dată n'a fost mai bine decât acum. Neînţelegerile dintre indivizii singuratici întreţin emulaţia generatoare de progrese nebănuite şi'n cuptorul apocalipticelor încăierări de noroade se făuresc temeiuri noui pentru viaţa omenirii şi se călesc idealuri cari purifică făptura, înobilând-o şi înălţând-o. Răsboiul, prin urmare, a fost ridicat la rang de doctrină şi pentru demonstrarea necesităţii lui, am auzit rostindu-se pledoarii demne de elocvenţa fremătătoare a celebrilor retori cari animau oarecând agorele unei lumi de mult apuse.

Astăzi, datorită ideilor vânturate 'n cele patru laturi ale lumii de regisorii pomenitei mentalităţi, există atâţia

oameni cumsecade cari — aşteptând resemnaţi potolirea zarvei actuale — omoară vremea calculând matematic şi cu cea mai pură seriositate, soroacele la cari sângeroasa poveste ce se deapănă sub ochii noştri va fi reluată dela capăt. Doar istoria de aceea-i istorie ca să se repete, bătătorind bine 'nţeles vechile făgaşuri şi perfecţionând metodele şi instrumentele de subminare a păcii şi de nimicire a trudnicelor ei realizări pozitive, pentru ca astfel progresul cu care se trufeşte titanismul modern să fie legitimat.

Pacea, în aceste condiţiuni, nu mai poate revendica pentru sine atributele cuvenite alviei normale în care are să se scurgă viaţa insului şi istoria noroadelor pământului. Ea nu mai este regulă, ci excepţie. E provizorat şi nu stare normală. Pacea, în concepţia închinătorilor sălbaticului Marte, e pauză între războaie. Atâta tot!

Cutezi să te rosteşti altfel în această problemă vitală? Atunci găteşte-te de suferinţă. Vei fi arătat cu degetul ca un ins fără ţară, vei fi denunţat ca cel mai periculos umanitarist şi — cine ştie? — poate că neostenita gură a lumii va găsi de cuviinţă să te împroaşte cu noroiul unor invective şi mai umilitoare. Pacifismul a devenit o îndeletnicire primejdioasă şi după apostolii lui, vremea noastră aruncă pietre...

Pe bună dreptate o face!...

Nu credem că există 'n astă lume minte frământată 'n adâncuri de dorul grabnicei curmări a babiloniei actuale şi inimă îndurerată până la lacrimi de pârjolul ce pustieşte atâta agonisită şi sugrumă atâtea vieţi, care să gândească şi să simtă altfel. Răsboiul este o calamitate.

Şi ca să-ţi dai seama că această calamitate este rodul amar al pacifismului modern, croit dintr'o pănură pur seculară — şi de aceea prea fragil ca să reziste cu succes intemperiilor istoriei — nu trebue numai decât să-i fi simţit colţii rupând din propria ta spinare. Ajunge ascultarea atentă a cuvântului Evangheliei lui Hristos. El a cutreerat şi meleagurile de petrecere şi visare cari au văzut înălţându-se oarecând zidurile de marmoră ale unei clădiri luxuriante, care voia să fie „Templul Păcii". A bătut la

porţile lui, dar erau zăvorâte. Pacea devenise, într'adevăr, pauză între două răsboaie.

Nici nu se putea altfel.

După o părere îndeobşte admisă, ale cărei temeiuri le vom supune numai decât unei analize minuţioase, istoria însemnează progres. Istoria erei creştine cu atât mai vârtos. Se spun în această privinţă vrute şi nevrute, se invoacă descoperiri, se preamăresc invenţii cari — ca tot atâtea turnuri Babel — ar fi schimbat complect faţa lumii şi ar fi îmbunătăţit până la rafinament condiţiile de viaţă omenească. Lumea a căpătat în acest răstimp de milenii un lustru care se chiamă „civilizaţie" şi despre o cultură a masselor populare vorbesc până şi băeţii de prăvălie.

Şi în această pornire năvalnică de auto-amăgire, săracul Lazăr zace încă plin de bube şi rupt de foame la porţile palatelor, iar instituţia antică a sclaviei păleşte în faţa rafinatelor metode de exploatare a păturii de jos, de care se folosesc acei omnipotenţi magnaţi ai aurului cari sunt capitaliştii moderni.

Ne-am civilizat şi ne-am emancipat, e drept. Vocabularul vremii indică fără greş direcţia greşită a acestei orientări în veac. „Economicul primează"; „să organizăm producţia şi să promovăm supraproducţia pentru a putea stabili un plafon rezonabil al preţurilor şi a ridica astfel standardul de viaţă al cetăţeanului de mijloc" — iată lozinci cari circulă 'n toate gurile, frământă cafenelele, animează congresele şi tulbură seninătatea atmosferei care făcea oarecând din căminurile noastre colţuri de raiu terestru. Iar când belşugul Canaanului cosmic s'a topit ca ceara de faţa focului, s'a modificat doar limbajul: „să raţionalizăm", „să cartelăm" şi alte eufemisme de-ale lui „să răbdăm". Preocupările au rămas aceleaşi, limitate la stomac.

Nici cea mai sfioasă amintire în toată această frământare stearpă de cuvântul lui Dumnezeu. S'a încercat pacificarea lumii nesocotindu-se însaş colaborarea făuritorului păcii popoarelor. S'au improvizat campanii răsunătoare de curmare a suferinţelor sociale fără să se ţină seamă de dumnezeescul graiu care ne încredinţa oarecând că „nu

numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care vine dela Dumnezeu" (Mat. 4, 4). Am lăcomit la satisfacerea „prin noi înşine" (ce formulă păgână!) a necesităţilor de fiecare zi, înlăturând incomoda prezenţă a lui Dumnezeu şi astăzi culegem dobânzile acestui pas nebunesc: tremurăm la gândul zilei de mâine cu toate sistemele noastre de organizare a producţiei, în vreme ce păsările cerului — fără concursul economiştilor — se bucură de acelaş belşug şi voie bună ca pe vremea când dumnezeescul Fiu întrupat străbătea drumurile arse de soare ale Ţării sfinte.

Inrăutăţirea condiţiilor de viaţă omenească, sporirea suferinţelor sociale, cu toată poleiala civilizaţiei noastre de două ori milenară, e o evidenţă cu putinţă de controlat de ori cine. Faimoasa legea a progresului sufere astfel o desminţire brutală.

Cine poartă vina acestui eşec care dă un atât de trist certificat de sănătate omenirii veacului nostru?

Unii reformatori sociali au avut curajul cavaleresc de-a acuza făţiş Creştinismul, asmuţând asupra altarelor lui furia mulţimilor înebunite de mizerie. Cu astfel de detractori ai religiei revelate, ne putem lua la luptă dreaptă. Le cunoaştem metodele şi prin urmare ştim să ne alegem mijloacele potrivite pentru o răfuială definitivă. Alţii, adoptând cea mai cuvioasă atitudine care se poate imagina, îşi învelesc pumnii în vată şi te lovesc fără să-ţi dai seama cine sunt şi ce vreau. De obiceiu, ei nu fac altceva de cât descarcă în cârca primului întâlnit propriile lor păcate. Biserica lui Hristos, care nu se apără cu jandarmii, se pretează de minune unor atari operaţiuni de substituire a răspunderilor. Şi cum instituţia sfântă în concepţia omului de rând se confundă cu clerul care o serveşte, oprobiul se aşterne asupra preoţimii, care-i făcută vinovată de tot răul cât există în lume. Gazetele sunt pline de articole cari vorbesc de-o criză a Creştinismului iar actualul Patriarh al României mărturisia recent, sub semnătură, că atari enormităţi i-au fost împărtăşite adeseori în convorbiri ocazionale sau prin scrisori (vezi revista „Biserica Ortodoxă Română" an. LIX, nr. 9—10, Sept.—Oct. 1941 p. 505 urm.).

Lăsând laoparte faptul că numai Dumnezeu din cer şi aici pe pământ conducerea bisericească sunt în măsură să constate şi să sancţioneze eventualele scăderi ale unora din membrii clerului, trebue să precizăm din capul locului că nu putem împărtăşi opiniile acelora cari susţin — ori cât de arătoase le-ar fi numele şi ori cât de temută poziţia socială — că Creştinismul străbate o epocă de criză care trebue să ne pună pe gânduri. Biserica lui Hristos are asigurată dela Dumnezeu permanenţa ei peste veacuri şi peste vremi. Nici porţile iadului n'o vor birui.

Misiunea ei în lume nu şi-a pierdut nimic din valoare, chiar dacă anumite cugete înguste ar fi de altă părere. Căci dacă lumea sufere cum se ştie şi cum am încercat să arătăm şi'n rândurile de până aci, nu-i de vină Evanghelia lui Hristos ci omenirea, care a încercat să-şi croiască în aria istoriei alte făgaşuri de cât cele voite de Dumnezeu. Admitem bucuros că această tendinţă de îndepărtare dela spiritul Evangheliei a fost uneori încurajată — indirect sau pe faţă — chiar din sânul Bisericii, dar vinovaţii — şi ei există! — trebuesc căutaţi altundeva de cât în staulul Ortodoxiei răsăritene. Pe aceasta, nimeni n'a putut-o acuza vreodată că nutreşte scopuri seculariste şi ea nu s'a lăudat nici când că poate vârî două săbii într'o teacă. Ortodoxia răsăriteană respinge ideea unei dominaţii universale, de tip laic, cu sfânta indignare a lui Hristos când se ispitea de către Satana (cf. Mat. 4, 8—10). Voinţa ei e voinţa lui Hristos, căruia i se supune fără să-i falsifice curăţenia dumnezeeştilor intenţii cu cari s'a apropiat El de omenirea vândută sub păcat. Şi atâta vreme cât confuziile ce se fac în această privinţă stărue în conştiinţa veacului, va fi cu neputinţă să găsim cărări drepte pentru paşii noştri slăbănogiţi de atâta deşertăciune şi vânare de vânt.

Ci iată că impasul în care ne aflăm grăbeşte clarificarea dorită cu atâta ardoare de toate inimile înşelate de tocmelile şi miragiile înţelepciunii omeneşti. Fierbe în adâncurile de taină ale sufletului obştesc nostalgia altei vieţi, întocmită în conformitate cu voia lui Dumnezeu şi

de n'ar stărui pe alocuri gândul viclean al pretinsei trădări a lui Hristos de către unii slujitori ai Bisericii, sfintele lăcașuri ar fi și mai populate de cât avem bucuria să le vedem astăzi.

Iată de ce trebuesc angajate cele mai voinice eforturi ale noastre în slujba spulberării acestei infamii: ca să reabilităm încrederea mulțimilor în Biserică și'n belșugul inepuizabil al darurilor ei. Dacă de câteva săptămâni scoarța pământului arde — când înainte de aceea pâlpâiau doar câteva vâlvătăi pe continentul nostru — dacă jalea și mizeria și moartea își fâlfâie aripile întunecate peste întreaga lume, apoi pricina acestei nemaipomenite catastrofe este una singură: eliminarea lui Hristos din viața inșilor și a popoarelor.

Numai cei ce nu l-au trădat pe Fiul lui Dumnezeu pentru trecătoarele măriri pământești au dreptul să cheme lumea la pocăință, numai ei au autoritatea morală de-a pune piatră de temelie unei lumi noui, călăuzită de dreptate și însuflețită de iubirea care niciodată nu se trece.

Cămașa fericitului a fost găsită în bordeiul săracului. Nimeni n'are dreptul să tragă concluzii false din situația modestă pe care o deține Ortodoxia răsăriteană în concertul diverselor biserici creștine cari își dispută adeziunea sufletească a mulțimilor contimporane. Curățenia Evangheliei lui Hristos nu se cuibărește în palate somptuoase și nu se apără cu gărzi pretoriene. Suferințele sociale ale vremii noastre se lecuesc cu cuvântul Domnului, nefalsificat de nici o corectură sau adaos omenesc. Și așa, curat, neîntinat, viu și strălucitor de frumusețe suprafirească, el rezidă în singura biserică creștină care l-a apărat cu prețul atâtor renunțări, suferințe și martiragii. Așa zisa „criză" a Creștinismului este, în fond — după cele zise — criza confesiunilor creștine cari au renunțat la propovăduirea și trăirea asprelor lui adevăruri. De năravurile acestora — atât de păgubitoare pentru Biserica cea una — Ortodoxia răsăriteană s'a ferit totdeauna și a isbutit să rămână străină de ele. Ceasul restaurării ei în funcțiunea mântuitoare de îndrumătoare a întregei suflări omenești nu mai poate întârzia, după ce atât sofia laică a lumii acesteia cât și creș-

tinismul concesionar al celorlalte confesiuni creştine şi-au vădit într'un mod atât de lamentabil incapabilitatea de-a curma dihonia dintre neamuri şi sălbaticele întărâtări cari pustiesc periodic atâtea aşezări omeneşti şi suprimă milioane de vieţi.

Zorile acestui veac nou — l-am numit „veacul Ortodoxiei misionare" — au prins deja să îmbujoreze obrajii zilelor ce va să vie. Constatăm ivirea lor cu bucurie — dar fără trufie, ci mai degrabă cutremuraţi de dimensiunile covârşitoare ale apostoliei ce are să înceapă. Sufletul omenesc e sătul de înţelepciunea înţelepţilor şi surogatele unor religii cari mai păstrează din zestrea primordială a Creştinismului doar numele, le repudiază cu desgust. El cere să i se dea apa cea vie care i-a fost refuzată atâta vreme şi sub cele mai felurite pretexte. Nu vom contraveni câtuşi de puţin comandamentelor supreme ale Ortodoxiei ecumenice dacă vom asculta această smerită rugă, care se înalţă de sârg din marea întinăciunilor omeneşti spre limpezimile de taină ale splendorilor suprafireşti.

Imaginaţia colorată a celor trecute vremi răzima lumea pe patru stâlpi, iar molochul modern le-a schimbat doar numele sau le-a sporit numărul, când în realitate singurul sprijin al întregei firi văzute şi nevăzute a fost şi a rămas Hristos-Domnul. Ingratitudinea şi opacitatea oamenilor nu-l pot despuia de această prerogativă — singura sub soare care nu se închiriază şi nu se transmite nimănui, ori cât de sclipitoare ar fi tiarele peţitorilor ei. Cerul n'are daruri de arendat... E datoria Ortodoxiei răsăritene să facă înţeles acest suprem adevăr.

*

In lumina acestor considerente, îndatoririle slujitorilor Bisericii ortodoxe româneşti apar limpezi şi pline de sens. Va trebui să fim, mai presus de ori ce, călăuze treze şi sârguincioase ale propriilor noştri paşi şi îndreptători neînfricaţi ai cugetului obştesc şi-ai faptei individuale pe căile aspre ale poruncilor Evangheliei. Asta, cu atât mai vârtos cu cât Hristos aşteaptă şi acum să fie propovăduit între „neamuri". Expediţia misionară a Episcopatului or-

todox ardelean în Basarabia și Transnistria reprezintă doar arvuna silințelor noastre viitoare. Va trebui să zidim înlăuntru — și numai noi putem așeza această lucrare pe temelii de neclătinat. Ori această acțiune reclamă jertfe. Jertfe de simțire curată, de slujire devotată, jertfe de arginți chiar. Flagelul suferințelor sociale cari bântuie vremea noastră nu poate fi biruit numai cu vorbe, ori cât de elocvente ar fi ele. Mântuitorul însuși a acceptat prinoasele bănești ale unor femei încreștinate, iar un sfânt părinte Vasile cel Mare a făurit din daniile benevole ale păstoriților săi o instituție de asistență a bolnavilor, care-i precursoara spitalului modern.

Pentru curmarea suferințelor celor ce se sbat în amare lipsuri, obștea dreptcredincioasă dăruește cu atât mai bucuros cu cât preotul își știe birui mai bine sfiiciunea de-ai cere obolul și cu cât roadele ajutorării sărmanilor de către Biserică sunt mai evidente. Iar ca să poți turna în cererea ta toată puterea de convingere, ajunge un singur lucru: s'o faci în numele lui Hristos și nu al lui Chefa sau al altor pretinși urmași ai lui, să ceri ca și când ar cere Hristos.

Mă gândesc, în această ordine de idei, ce-ar fi dacă într'o bună zi li s'ar cere credincioșilor Bisericii noastre să dea câte un leu de fiecare suflet din familia lor, pentru organizarea unei și mai intense misiuni interne? Este o contribuție pe care și cerșetorul dela colțul străzii o poate oferi, fără să-și desechilibreze sărăcăciosul său buget. Un prim fond de cel puțin zece milioane Lei ar putea fi strâns într'o singură zi. Și câți n'ar mai pune ceva la obolul care li se cere?

Gospodărit cu înțelepciune și tragere de inimă — și mai ales fără tărăgănările atât de obicinuite ale nelipsitelor comisii și comitete — mărturia ajutorării deaproapelui în suferință ar pătrunde în sute și mii de căminuri ocolite de noroc.

Ortodoxia e expresia împlinită a Creștinismului viu, lucrător, e însuși Hristos în plină acțiune de lecuire a suferințelor sufletești și trupești. Și într'o lume care-și dă

seama, pe zi ce trece, că numai la sânul Mântuitorului își mai poate găsi alinare, Ortodoxia nu-și poate desminți aptitudinea recunoscută de-al urma cu fidelitate pe Hristos, făcând slujbă de samaritean la căpătâiul veacului nostru căzut între tâlharii necredinței și trufiei.

Să chibzuim îndelung. Veacul Ortodoxiei misionare și jertfelnice bate la ușa chinuitei noastre istorii. E veacul verificării zelului apostolic, e veacul vostru, fraților preoți.

Putem nutri o mai sfântă dorință decât aceea de-a fi demni de poverile lui?

ȘTIRI ȘI DOCUMENTE DESPRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN TRANSILVANIA DUPĂ 1761

CULESE DIN ARHIVA CONSILIULUI DE STAT ȘI A CABINETULUI IMPERIAL DIN VIENA[1]

de

Prot. Dr. ȘTEFAN LUPȘA

Rectorul Academiei teologice din Oradea-Timișoara

Abia la 17 Iunie 1771 îi trimise împărăteasa guvernului ardelean ordinul pentru publicarea și aplicarea decretului care îi pedepsea ca pe apostați pe cei ce părăsesc unirea, dar în același timp îi trimise și guvernatorului, contelui Auersperg, un rescript prin care îl instruia că intenția sa e să nu se ia prea riguros după litera decretului. Contele Auersperg îi scrise atunci cancelariei aulice ardelene că i se pare că a ghicit că M. Sa vrea pe de o parte ca să se evite orice sensație la curtea rusească, iar pe de alta ca să nu se accentueze emigrarea Românilor ardeleni prin stârpirea prea forțată a „schismei". E deci de părerea ca decretul pentru pedepsirea ca apostasie a părăsirii unirii să nu se publice deloc, sau numai în fraze de cuprins general, fără pomenirea „schismei". Propune, pentru cazul că decretul s'ar publica totuși, modificarea în următorul chip a §-ului I: si quis aetate minorennis, aut hac grandior (asta întru cât decretul prevede în §-ul II și pentru minori apostați pedeapsă, deși numai extraordinară), catholicam religionem, vel sacram unionem deserendo apostaret. Cancelaria e de părerea că redactarea cea mai potrivită a frazei excepționate ar fi: si quis, plenae et perfectae aetatis, a religione, quae in ditionibus potestati nostrae subjectis pro orthodoxa habetur, ad aliam quamcumque deficeret...

---

[1] Urmare din *Revista Teologică XXXI*, 1941 p. 295.

Cu privire la fondul chestiunii, cancelaria propune ca să i se mai trimită guvernatorului Auersperg încă un rescript, prin care să fie provocat ca (deodată cu publicarea decretului) să-i oblige pe primpretori, ca să nu-i aresteze imediat pe cei ce părăsesc unirea, ci întâi să trimită pe capul lor un popă unit sau catolic dintre cei mai zeloşi şi mai dibaci, care trei săptămâni întregi să-i tot îndemne să revină la unire şi abia dacă încercarea aceasta eşuează, atunci să fie arestaţi, dar nu pe motivul făţiş că nu vreau să fie uniţi, ci sub pretextul vreunui delict civil. In temniţă să continue preotul cu îndemnurile prin alte trei săptămâni şi dacă nici aşa nu se înduplecă, atunci să fie pedepsit inculpatul cu mutarea din satul său într'un sat fără uniţi, ca să n'aibă pe cine atrage la schismă. Dacă totuşi ar afla pe cineva şi l-ar seduce la apostasie, atunci să i se aplice pedeapsa de la §-ul III,[1] sub pretextul conturbării liniştei publice.

In acest sens se oferă cancelaria să facă două rescripte noi, unul către guvern, altul către guvernator, iar cele din 17 Iunie să le revoace.

Rezoluţia împărătească, iscălită la 20 Sept. 1771 de Blümegen, cere revocarea celor două rescripte din 17 Iunie 1771, dar dispune ca să nu se trimită altele noui până când se va restabili liniştea în vecinătatea împărăţiei. Atunci să se reamintească.[2]

---

[1] Pedeapsa formulată va fi fost, probabil, cea din decretul contra părăsitorilor unirii, dat la 1749, despre care consiliul de miniştri din 4 Iulie 1752 declară că e prea moderat prescriind 1 an temniţă cu două zile de post (pe pâne şi apă) la săptămână. Aceasta — ziceau miniştrii — nici nu e osândă, ci „mijloc binefăcător în serviciul convertirii". V. D. Ioanoviciu: *„Slobozenie în leage"* şi *„apostasie"*, în revista *„Legea Românească"*, II, Oradea, 1922, Nr. 19 (21 Mai), p. 7. Un caz de aplicare a unei pedepse mai aspre pentru trecerea la ortodoxie tocmai pe la 1749, povesteşte după izvoare din arhiva judeţului Arad, unde s'au păstrat decretele din 17 Ian. şi 18 Nov. 1749 ale împărătesei pentru pedepsirea părăsirii catolicismului şi a unirii, părintele Dr. Gh. Ciuhandu în cartea: *„Schiţe din trecutul Românilor arădani din veacul XVIII"*, Arad, 1934, p. 44. O aplicare a decretului din 17 Ian. 1749 povestesc după acte din arhiva episcopiei latine din Oradea în broşura: *„Căsătoria unui Român cu o unguroaică şi urmările ei"*, Oradea, 1936, p. 14.

[2] St. R. 3227, 17 Sept. 1771. Vortrag der siebenbürgischen Hofkanzlei vom 16 Sept. 1771. Begleitet die Vorstellungen des Grafen Auersperg, über die Bestrafung der zu dem Schismate übertrettenden unitorum.

Cazuri de părăsire a unirii ivindu-se şi în părţile ungureşti (Maramureş, Crişana, Banat), ceru şi cancelaria ungarică directive pentru reprimarea şi sancţionarea lor. Primi o rezoluţie imperială din 24 Decemvrie 1779 care prescria tratarea în sensul propus de cancelaria ardeleană la 1771 a apostaţilor (catehizare forţată la domiciliu întâi, apoi în temniţă), motivând că nu pot fi pedepsiţi ca apostaţi oameni cari nu cunosc religia pe care o părăsesc, deoarece clerul unit e atât de incult, încât nu le-o poate face cunoscută.

Cancelaria ungarică remonstră împotriva acestei rezoluţii cu motivarea că: 1. Nu crede că toţi preoţii uniţi să fie atât de inculţi încât să nu le poată da convertiţilor cunoştinţe importante. 2. In 1759 s'a decis în conferinţa ministerială că necunoaşterea religiei părăsite nu-l scapă de pedeapsă pe apostat, ci i-o micşorează numai.

Cancelaria şi consiliul de Stat, drept aceea au redus pedeapsa apostaţilor care nu cunosc religia părăsită, la jumătatea celei prescrise în 1749.

In 8 Martie 1780 se întruni Cancelaria cu Consiliul de Stat în conferinţă, pentru concordarea acestei deciziuni cu rezoluţia imperială din 24 Decemvrie 1779.

Comisia fu de părerea că: 1. Intreţinerea apostatului în timpul catehizării forţate în temniţă ar cădea în sarcina clerului unit sau al justiţiei, ceea ce nu e rentabil. 2. Tratarea prea cu mănuşi a apostaţilor favorizează defecţiunile dela unire, iar recunoaşterea că primiseră religia unită

Graf Auersperg erhielt zu gleicher Zeit, ein, an das Gubernium gerichtetes Rescript, so die Kundmachung, der über die zum Schismata übertrettenden, zu verhängenden Strafen anbefahl, und ein zweites belehrte den Grafen: dass die gesinnung J. Majestät wäre, die von der union abfallende, mit nicht alzugrosser Strenge zu behandeln. Er glaubt die absicht Sr. Majestät errathen zu haben, wenn er die Vermeidung alles Aufsehens bei dem russischen Hof, und die Verminderung der Flüchtung der Siebenbürgischen Wallachen, wegen besorgender Ausrottung der Schisma, als den Zweck derselben voraussetzet. Eben die Gründe, so wider die zu grosse Schärfe bei Bestrafung der von der union abgefallenden, stritte, stünden der Kundmachung der gerichtlichen Strafen über die abfallende, entgegen. Es wäre also das an das Gubernium erlassene Rescript völlig zurückzuhalten, oder doch nur mit Einschaltung generaler Ausdrücke, und ohne das Schisma zu nennen Kund zu machen.

fără a o cunoaşte, scandalizează publicul. 3. Ca în viitor să se ordone ca nimeni să nu mai fie primit la unire până nu cunoaşte religia aceasta, comisia nu găseşte de lipsă.

Impărăteasa răspunde la 7 Aprilie 1780 că menţine rezoluţia dată, concede însă ca în cazurile în care nu se poate evita pedepsirea cuiva pentru apostasie, să i se aplice pedeapsa, dar numai cu aprobarea imperială din caz în caz.[1]

---

[1] St. R. 508/1780. Protocoll der unterm 8 Martii 1780 abgehaltenen Concertation, das Crimen Apostasiae in Ansehung jener, so ab unione ad Schisma abfallen oder zurücktreten, btrf. Auf die über einen Hung. Kanzlei-Vortrag von 24 Dec. 1779 erflossene a. h. Resolution erinnert die Kanzlei, dass sie sich niemals beigehen lassen, als ob der unirte mindere Clerus universellement nicht im Stande seye, in den wahren Religionsgründen dem Volcke einem wichtigen Unterricht beyzubringen, daher dann auch Jhre Mt. von der Lossprechung aller Straffe, welche sich auf die vermuthete allgemeine Unwissenheit des Cleri minoris uniti gründet, abzugehen geruhen würden, um so mehr, als die in Sachen ad 1759 abgehaltene Conferenz sich dahim geaüssert hat, dass apostatae von dieser Gattung aus Mangel des vollständigen Unterrichts, in Dogmate Unionis nicht straflos behandelt, sondern nur nicht mit jene Schärfe, wie gegen die förmliche apostatas fürgegangen werden solte. Daher dann H. L. Rath und die Kanzlei nur die conferentialiter quoad materiales apostatos unbestimmt eingerathene Straffe ad dimidium poenae pro formalibus apostatis per benigaam Resolutionem normalem ad 1749 sancitam stabilitae herabgesetzet habe um aller Wilkühr Schranken zu setzen.

Annebens unterliege die anbefohlene Übergab solcher material apostatorum an die unirte Geistlichkeit zum behörigen Unterricht auch jenem Bedenken, dass die Geistlichkeit einen mittellosen apostatum verpflegen müsse, wo doch selbe ohnehin nichts überflüssiges hat; im Magistratualarrest aber würde ihnen die Verpflegung aus der Domestical Cassa verabreichet und ein Geistlicher dahin beordnet.

Endlichen würde durch Straflosigkeit der material apostatorum der Rück und Abfall ad Schisma ungemein befördert, und stritte wieder sie das factum temerarium, zu einer Religion sich bekennt zu haben, von welcher sie keine zureichende Begriffe gehabt, nunc das dem publico gegebene Ärgerniss per regressum aut transitum ab unione ad schisma. Weilen aber durch im obgedachten Vortrag beynehmigte Verfügung, womit nemlich künftig jene, so zur unirten Kirchen überzutreten wünschen, so lange nicht zur Glaubensbekenntniss zugelassen werden sollen, bis sie nicht von einem wohl erfahrnen Geistlichen hiezu tüchtig befunden worden, der casus materialis apostasiae behoben wird, ist die Con. dahin eines geworden, dass hierwegen pro futuro keine besondere Vorschrift nöthig seye.

RES. AUG.

Es hat lediglich bey Meiner ertheilten Resolution sein Verbleiben: jedoch werden, so oft sich ein Casus ergibt, wo jemand wegen der apostasie bestrafet werden soll, jedesmal die gesammten Acten vor der Entscheidung Mir samt Gutachten vorzulegen seyn. 7 April 1780. (Iscălitură ministerială? indescifrabilă).

După această lungă digresiune pe care ne-o pricinui punctul IV al programului ce-l fixă comisiunea „pentru cele transilvănene". desbaterilor sale în legătură cu cererea episcopului administrator Dionisie Novacovici, revenim la protocolul ședinței principale, din 22 Iulie 1768, a comisiei.

Problema inițială și propriu zisă a desbaterilor comisiei, pe care însă comisia, urmând politica religioasă austro-ungară, o punea în dependență de cea a „stârpirii schismei", era cea din punctul I al ordinei de zi: satisfacerea sau nesatisfacerea cererii episcopului administrator Dionisie Novacovici de a se numi după moartea sa episcop ortodox în Ardeal. Am lăsat-o la urmă, fiindcă la ea s'a dat rezoluția imperială, care dă soluția problemei puse în titlul prezentului studiu.

Rezultatul desbaterilor cu privire la această problemă, îl redă astfel protocolul ședinței din 22 Iulie 1768 a comisiei: [1]

---

[1] Die Hofkanzlei ist mit dem zweiter Antrag des Gubernatoris verstanden und hält die Zurückhaltung eines nach widerholter Prüfung erlassenen Allerhöchsten Befehles für bedenklich und trägt an, in dem Einfang des ersten §-es folgende Worte einzurücken: si quis, plaenae, et perfectae aetatis, a religione, quae in ditionibus potestati nostrae subjectis pro orthodoxa habetur, ad aliam quamcunque deficeret. Sie findet Anstand, folgendes, nach dem Antrag des Graf Auersperg einzuschalten: si quis aetate minorennis, aut hac grandior, catholicam religionem, vel sacram unionem deserendo apostaret. 1-mo. Im dem zweiten § dieses Rescriptes ist für minderjährige blos eine poena extraordinaria festgesezet, der Zusaz scheint also mit ihm in Wiederspruch zu stehen. 2-do. Bei diesem Zusaz würde dem Aufsehen, und den übel Folgen desselben, besonders bei den izigen Umständen, nicht sattsam vorgebogen; da uns die Erfahrung überzeugte, dass ein die union verlassender Wallach gemeiniglich zu dem Schisma, und nicht leicht zu einer anderen Religion übertrette, das Verbot der Religionsveränderung würde also, auch danach dem noch so sehr eingeschränkten Verstand des gemeinsten Wallachens das Schisma zum Gegenstand haben, und das von den russischen Poppen erregte und unterhaltene Aufsehen und Besorgnuss unterstüzen.

Dem Grafen Auersperg wäre auch durch ein neueres Rescript mitzugeben, er solte die Ober Beamte der Kreise verhalten, nicht alsogleich gegen die abfallende mit dem Arrest fürzugehen sondern durch einen geschickten, eifrigen unirten Poppen, oder catholischen Geistlichen, zur Rükkehr durch 3 Wochen ermahnen zu lassen, dann dieselben, unter dem Vorwand eines weltlichen Vergehens in Verwahrung zu bringen, und durch noch 3 andere Wochen, allen Fleiss ihn auf den Weg zurückzuführen anwenden. — Solte alle Mühe vergebens seyn, so wäre der abgefallene aus seinem Wohnorte, wenn es thunlich, in ein dem nemlichen Grundherrn zustehendes, mit lauter Schismaticis beseztes Dorf zu übersiedeln, oder gegen die ernste Ermahnung

Dacă s'ar lua în considerare numai scopul desfiinţării totale a ortodoxiei orientale în Transilvania, atingerea acestui scop ar fi servită prin lăsarea ortodocşilor ardeleni fără conducător, pentruca ei lipsiţi de ajutorul acestuia să poată fi atraşi la unire. Dacă însă se ia în considerare şi aceea, că ortodocşii sunt popor foarte numeros în Transilvania şi că ei doresc cu cel mai mare dor numirea unui episcop în fruntea lor, că pentru aceasta au înaintat deja mai multe cereri stăruitoare la guvern, că lipsa arhipăstorului îi menţine în legături cu străinătatea (Principatele Române), că tocmai acest popor e mai înclinat totdeauna

---

sich ruhig zu halten, freizulassen. In dem Falle aber, dass sie sich nach ihrer Freilassung unruhig verhielten, oder andere, zu dem Schisma berden wollten, wären sie als Störer der algemeinen Ruhe, nach der Verordnung des dritten §-en abzustrafen.

Die Hofkanzlei erbietet sich die zwei, an das Gubernium, und dem Gubernator zu erlassende Rescripta zu entwerfen. Die zwei jedoch vom 17 Juny wären zur Vermeidung alles Anscheines eines Widerspruches zurück zu senden.

Resol. Aug. : Es sind für dermalen die beiden Original Rescripte zurückzusenden, und wird seiner Zeit, wenn in der Nachbarschaft die Ruhe wiederum hergestellt ist, wiederum in Erinnerung zu ziehen seyn, was noch der damaligen Lage der Sachen hierüber weiter anzuwenden seyn wolle.

20 Sept. 1771

Blümegen

1. I. Ob dermalen auf die bestellung eines Wall. N. U. Bischofs in Siebenbürgen fürzudenken, was für Beweggründe darzu anrathen, oder welche Bedenken dieser Benennung entgegen stehen, und was für eigenschaften bey dem allenfalls zu ernennenden Bischof erfodert würden?

Da sind über diesen so wichtigen Gegenstand schon anderweit conferentialiter die Beratschlagungen abgehalten, auch letzthin, bevor man zur Benennung dieses Bischofs fürgeschritten, alle hierunter vorkommende Betrachtungen in wiederholte Überlegung genommen werden.

Wenn man einzig und allein auf die baldige Behebung und Ausrottung des Schismatis in Siebenbürgen, ohne alle anderweite Rücksicht den Antrag richten wollte so scheint zu Erreichung des Endzweches ganz diensam zu seyn, das n. u. Volk ohne Vorsteher zu belassen, damit es von dieser Unterstützung entblösset um so ehender vom Schismate abzuweichen und zur Union sich zu wenden bewogen werden möge.

Betrachtet man aber zugleich, dass diese Schismatici derzeit ein sehr zahlreiches Volk in Siebenbürgen ausmachen, dass selbe die Benennung eines Vorstehers auf das sehnlichste wünschen, und darum beym Gubernio schon zu wiederholten malen auf das sehnlichste angelanget, dass sie ferners in Ermangelung eines geistlichen Oberhauptes in dem nexu mit den Fremden um so mehr belassen würden

spre emigrare şi că, precum asigură episcopul Baitai, mai mulţi emigranţi de aceştia, prinşi şi întrebaţi despre motivul emigrării lor, au dat ca motiv faptul că sunt necăjiţi în exercitarea religiei lor şi nu li se dă episcop, — atunci reiese că lăsarea ortodocşilor ardeleni fără episcop ar produce între ei nemulţumire generală şi creşterea emigraţiei şi chiar de s'ar ajunge astfel la stârpirea „schismei", s'ar ajunge numai cu preţul foarte simţit al pierderii ireparabile a atâtor supuşi. Pentru religia însăşi, ar rezulta din aceasta mai mult desavantaj decât avantaj, pentrucă tot

---

und dass eben dieses Volk zu Emigrationen sich stets hingeneigt finde, auch allschon von mehrern derley entwischenen, wie Bischof Baron Baitai versichert, vorzüglich diese Ursache der Emigration angegeben worden, dass Sie in Ausübung ihrer Religion gekränket, und mit einem Bischof nicht versehen wären. So kann man nicht anderst, als für höchst bedenklich ansehen, die Bestellung dieses n. u. Bischofs annoch länger ausgesezet zu lassen, weilen hieraus unter dem n. u. Volk ein allg. Missvergnügen erwachsen, die Emigration fortan noch mehr Überhand nehmen, und wenn man doch in diesem Weg die Behebung des Schismatis zu erwirken vermögete, dieser Zweck nicht anderst, als mit dem empfindlichst unwiederbringlichen Verlust so vieler Unterthanen erreichet werden würde. Für die Religion selbst würde daraus mehr Nachtheil als Beförderung entstehen, wenn man erweget, dass gleichwohlen allzeit die Hofnung erübrigt in anderer Art diese Kezer durch glimpflicher Benehmen und eyfrige Bemühung der Geistlichkeit von dem Irrthum abzuziehen.

Die sieb. Kanzlei sowohl, als der commandirende General, Graf von O'Donell, wie auch der Bischof Baron Baitai selbst haben nach dieser Beschaffenheit die Sache beurtheilet, und einhellig mit denselben findet man auch dies a. u. Orts sich überzeuget, dass aus den unterwaltenden politischen Betrachtungen und so auch in Rücksicht auf die Religion selbst nicht vermieden werden könne, derzeit für das n. u. wall. Volk ein geistl. Oberhaupt wiederum zu bestellen.

Je mehr man aber diese Nothwendigkeit einsieht, um so sorgfaltiger wird anbey die Abmaass dahin zu richten seyn, auf dass man von der Absicht wegen Beförderung der Union sich keineswegs entfernen, sondern solche mit dieser Bestellung möglichst zu verbinden suche.

Es würde daher, wie man das a. u. Dafürhaltens ist, keinerdingen räthlich seyn, einen eigenen Bischof dem n. u. Volk dergestalten vorzusezen, dass hierunter nach weiterer Erforderniss der Umstände nicht allzeit wiederum die diensame Abaenderung sollte vorgenommen werden können.

Da man hoffen mag, dass durch göttlichen Beystand und durch eyfrige Verwendung der Geistlichkeit die Union weiters einen gedeylichen Fortgang gewinnen, somit die Anzahl der Schismaticorum nach und nach werde vermindert werden, so wäre es bedenklich hierunter sich die Hände zu binden und man erachtete diesemnach, dass lediglich ein Administrator ad beneplacitum summi Principis ohne bestimmung einer gewissen Zeit zu bestellen wäre, so wie auch der letzt verstorbene Bischof fast in gleicher Art seine Anstellung erhalten hat. Ausser dem muss bey

rămâne pentru viitor ca aceşti eretici (!) să fie smulşi din rătăcire pe altă cale, prin osteneala zeloasă a clerului.

Atât cancelaria ardeleană, cât şi generalul comandant, conte de O'Donell, precum şi episcopul baron Baitai însuşi, au judecat din acest aspect chestiunea şi de acord cu ei se află convinsă şi comisia, că din considerarea situaţiei politice şi din consideraţii religioase chiar, nu se poate înconjura instituirea din nou în timpul de faţă a unui episcop pentru Românii ortodocşi.

Cu cât mai mult recunoaştem însă această necesitate, cu atât mai multă grijă trebue să avem ca în executare să

---

der Auswahl des subiecti selbst vor allem das Augenmerk dahin gerichtet werden, dass man keinen Zeloten, noch allzugeschichten Verfechter der Religion dahin bestelle, dass man ferner von dessen wahrer devotion gegen den a. h. Hof genüglich versichert sey und solchergestalten sich vervrechen möge, dass dieser zu benennende administrator den ihm ertheilenden Anleitungen in allem sich willig fügen, somit der beförderung der Union keine nachtheilige Hinderniss entgegensetzen werde.

Nach der Aüsserung des Bischofs Baron von Baitai sind diese Eigenschaften in dem n. u. Bischof des Werschetzer Distrikts in dem Temeswarer Banat vereinbart anzutreffen, welcher auch eben daher von dem com. Generalen vorzüglich in Vorschlag gebracht worden.

Man nimmt also dieses a. u. Orts keinen Anstand E. M. a. u. einzurathen, diesen Werschetzer Bischof als Administratorem provisorio modo ad beneplacitum und dergestalten allermildest zu benennen geruhen, womit Er qua talis vom Gub. gewöhnlichermassen im Land installirt, sodann aber mit Beybehaltung seines Bistums nur von Zeit zu Zeit, besonders in den Sommermonaten in Sieb. sich begeben und die gehörige Besorgung der Administration führen möge.

So ferne der Vorschlag E. M. a. g. Beyfall findet, so sichet man einverstandlich mit dem Commandirenden dabey noch für höchst ervrieslich an, womit dieser Bischof anforderst anher einberuffen, Ihm die hierunter führende a. h. Gesinnung in diensamer Art zu erkennen zu geben und derenhalben die behörige Instruction ertheilet, ausserdem aber derselbe vorzüglich an den im Land commandirenden Generalen in allen besonderen Vorfällen zur Belehrung ausdrücklich angewiesen werde.

Wegen der Abgaben, welche von dem Volk, oder der Geistlichkeit diesem Vorsteher zu entrichten, könnte zu gleicher Zeit ein Verzeichniss, wie es unter dem letztverstorbenen Bischof diesfalls gehalten worden, abgefordert werden, damit man dem bestellenden Administratori das gewisse richtmaass auch hierunter vorschreiben möge.

In dieser Art also wird man dem sehnlichsten Verlangen des Volkes die Befriedigung verschaffen, ohne das für die union hieraus einiger Nachtheil besorglich seyn mag, wenn andort zugleich der unirte Bischof und dessen unterhabende Geistlichkeit an dem behörigen Eyfer, und wirksame Verwendung es fortan nicht wird gebrechen lassen. (St. R. 2163/1768).

se aibă în vedere și să se conexeze cu acea instituire promovarea unirii.

Drept aceea, să nu li se dea neuniților ardeleni episcop propriu, ca să nu ne legăm mânile în privința propagării viitoare a unirii, ci numai administrator ad beneplacitum summi Principis, fără a-i acorda timp mai lung, precum de altfel a fost instituit în mare măsură și răposatul Novacovici. Mai trebue să se aibă în vedere la alegerea administratorului ca el să nu fie nici zelos, nici prea dibaciu apărător al religiei, să fie însă cu adevărat devotat curții imperiale și să ofere garanția că va urma bucuros instrucțiunile ce i se vor da și astfel nu va pune piedici în calea promovării unirii.

După părerea episcopului baron Baitai, însușirile acestea le întrunește episcopul ortodox al Vârșețului, care tocmai de aceea și este propus de generalul comandant.

Comisiunea propune deci numirea de administrator episcopesc în Ardeal a episcopului de Vârșeț, care să fie și instalat ca atare, conform uzului, de guvernul ardelean, dar apoi să-și vadă de episcopia sa vârșețeană și să nu meargă în Ardeal decât rar și de preferință vara.[1] Inainte de istalarea în administrarea scaunului ardelean, să fie chemat la Viena, să i se împărtășească preaînaltele intenții expuse mai sus și să i se dea instrucțiunile conforme, între care să fie și aceea, ca în toate cazurile speciale să se consulte cu generalul comandant.

Cu privire la veniturile ce le-ar avea de încasat dela clerul și poporul ardelean, s'ar putea în acelaș timp ordona o conscriere, cum s'a făcut și sub răposatul Novacovici, pentru ca să i se poată da prescripțiuni precise și în această privință.

In acest chip s'ar putea satisface și dorința arzătoare a poporului și s'ar putea asigura și progresul unirii, numai episcopul și clerul unit să știe profita cu zel de împrejurările create.

(Va urma)

---

[1] Când nu poate lua contact cu oamenii, fiind duși la lucru.

HRISTOS ȘI ANTIHRIST [1]

de

Preot ZOSIM OANCEA

Profesor la Şcoala Normală „A. Şaguna"

„Dar noi aşteptăm, potrivit făgăduinţelor, ceruri noui şi pământ nou, în care locuieşte dreptatea" *(II Petru 3, 13)*.

In vremuri de răscruce, de sfârşit şi început de lume, cum se pare că sunt şi cele de azi, omenirea a deschis cărţile profeţilor, cărţile vizionarilor, în spiritul cărora au trăit evenimentele cu mult înainte de a trăi pe scena istoriei, atât pentru explicarea prezentului, cât mai ales pentru întrevederea viitorului. Căci dacă spusele lor despre prezent s'au adeverit, aceasta e cea mai sigură chezăşie a împlinirii celor spuse despre viitor.

Cu multă smerenie, îndrăznesc să deschid şi eu de data aceasta câteva cărţi de ale văzătorilor înainte, ca în lumina lor să tălmăcim împreună prezentul şi să ne înfiripăm o icoană a viitorului.

In cartea lui *F. La Mennais, Paroles d'un croyant,* scrisă pe la anul 1833, se găseşte următoarea vi iune: [2]

Intr'o sală neagră, luminată de o lampă roşiatică, stau pe şapte scaune de fier, şapte oameni îmbrăcaţi în roşu, având pe cap câte o coroană. In mijlocul sălii se ridică un tron făcut din oase, iar la picioarele tronului este o cruce răsturnată. Inaintea tronului este o masă de aramă, iar pe masă un vas plin de sânge roşu şi spumos şi un craniu de om.

Unul dintre cei şapte se ridică de pe scaun, clătinându-se, pune piciorul pe cruce, ia vasul cu sânge, toarnă în craniul acela, bea şi fortificat de această băutură, zice: *„Blestemat să fie Hristos care a adus în lume libertatea!"* Toţi se scoală de pe scaune şi repetă blestemul. Şi începe apoi sfatul pentru distrugerea religiei lui Hristos. Rând pe rând se scoală de pe scaune fiecare, bând câte un craniu de sânge şi dându-şi părerea.

[1] Conferinţă ţinută la Sighişoara, în cadrele „Astrei", la 22 Noemvrie 1921.

[2] *F. La Mennais,* Paroles d'un croyant, Paris 1913, p. 68—76.

Al doilea zice: „Nu numai religia trebue distrusă, ci şi ştiinţa şi gândirea, căci ştiinţa vrea să cunoască ceeace nu e bine pentru noi să ştie omul, iar gândirea e totdeauna gata să se răsvrătească împotriva forţei". — *„Adevărat este,* răspunseră toţi, *să distrugem ştiinţa şi gândirea!"*

Al treilea zice: „Bruta are instincte şi simpatii primejdioase. Trebue ca nici un popor să nu audă glasul altui popor, ca nu cumva dacă acela se plânge şi se revoltă, acesta să fie ispitit a-l imita. Nici un sgomot din afară să nu pătrundă la noi". — *„Adevărat este,* răspunseră ceilalţi, *nici un sgomot din afară să nu pătrundă la noi!"*

Al patrulea zice: „Noi avem interesul nostru şi popoarele au de asemenea interesele lor, opuse interesului nostru. Dacă se unesc pentru a-şi apăra interesul, cum le vom rezista? Să le împărţim pentru a le stăpâni. Să cerem fiecărei provincii, fiecărui oraş, fiecărui sat,, un interes contrar celorlalte sate, oraşe şi provincii. Atunci toţi se vor urî şi nu se vor mai gândi să se unească împotriva noastră". *„Adevărat este,* răspunseră ceilalţi, *să-i împărţim pentru a-i stăpâni, înţelegerea ne va omorî".*

Al cincilea e de părere că bruta trebue să ştie de frică: *„Călăul e primul ministru al unui bun prinţ".* Şi toţi îl aprobară.

Al şaselea zice: „Eu recunosc avantajul chinurilor prompte, teribile, inevitabile. Totuşi există suflete tari şi suflete disperate, care înfruntă chinurile. Dacă vreţi să-i guvernaţi cu uşurinţă pe oameni, distrugeţi-i prin plăceri. Virtutea nu ne ajută la nimic, ea alimentează forţa: s'o sleim prin corupţie!" — *„Aşa este,* răspunseră ceilalţi, *să le sleim forţa, energia şi curajul prin corupţie!"*

Al şaptelea aprobă toate cele propuse, însă e de părere, că atâta vreme cât vor mai exista totuşi suflete legate de Hristos, va fi un veşnic războiu între ei şi El. Pentru a deslipi lumea de Hristos, el propune cea mai satanică încercare: *„Să câştigăm preoţii lui Hristos prin bunuri, onoruri şi putere.* Şi ei vor comanda poporului din partea lui Hristos de a ni se supune în totul, orice am face şi orice am porunci. Şi poporul îi va crede şi îi va asculta din conştiinţă, iar puterea noastră va fi mai tare decât înainte". — *„Adevărat este,* răspunseră toţi, *să câştigăm preoţii lui Hristos!"*

Şi îndată lampa se stinse, iar cei şapte oameni se despărţiră în întunerec.

In acelaş timp, însă, glasul Domnului s'a îndreptat spre un drept, care veghea şi se ruga înaintea Crucii, zicându-i: *„Ziua mea se apropie. Crede şi nu te teme de nimic"!*

Un alt mare profet al satanismului, ce avea să crească uriaş în lume, e scriitorul rus *Th. M. Dostoievsky*, născut la anul 1822 şi mort la anul 1881.

Intre multele şi adâncile sale scrieri, sunt şi romanele profetice: Posedaţii şi Fraţii Karamazov.

Romanul: „Posedaţii" are motto Evanghelia cu îndrăcitul din Gadara, Luca 8, 32—37. Şi într'adevăr eroii acestui roman sunt, în cea mai mare parte, îndrăciţi, care plănuesc o lume nouă, zidită din ură, corupţie, necredinţă şi violenţă.

Kirilov e apostolul sinuciderii din convingere, ca suprema dovadă a libertăţii. Căci, zice el: „Libertatea deplină va fi atunci, când va fi indiferent de a trăi sau nu".[1] Motivele pentru care oamenii nu se sinucid în masă sunt: *suferinţa şi frica de viaţa viitoare*. „Acela care va învinge suferinţa şi frica, acela va fi Dumnezeu... Cine îndrăsneşte să se omoare e Dumnezeu".[2]

Şigaliev propovădueşte nivelarea universală. „O zecime numai din umanitate va poseda drepturile personalităţii şi va exercita o autoritate nelimitată asupra celorlalte nouă zecimi. Aceştia vor pierde personalitatea şi vor deveni ca o turmă".[3]

„Toţi sunt sclavi şi egali în sclavie. Calomnia şi asasinatul în cazurile extreme, dar întotdeauna egalitatea. Mai întâi să coborîm nivelul culturii, al ştiinţelor şi al talentelor... A tăia limba lui Cicero a scoate ochii lui Copernic, a-l omorî cu pietri pe Shakespeare, iată şigaliavismul...

A nivela munţii e o idee frumoasă şi nu ridicolă... Noi vom strivi geniile în leagănul lor... Necesarul singur e necesar, aceasta va fi de azi înainte deviza globului pământesc".[4] Insă pentru a nu fi plictisitoare această viaţă, se va da din 30 în 30 de ani semnalul revoltei, în care sclavii „vor începe subit să se mânânce unii pe alţii".[5]

Petru Verhovensky preconizează, ca metodă pentru instaurarea rânduielii visată de ei în lume, corupţia şi distrugerea universală:

„Educatorul, care-şi bate joc împreună cu copiii de Dumnezeul lor şi de leagănul lor, este de-al nostru. Avocatul care apără un asasin bine crescut, dovedind că acesta era mai învăţat decât victimile sale şi că, pentru a-şi procura bani, el nu putea să nu omoare,

---

[1] *Th. Dostoievsky:* Les Possédés, Paris 1933, tom. I, p. 98.
[2] *Ibidem* p. 99. [3] *Ibidem* tom. II, p. 65.
[4] *Ibidem* p. 81. [5] *Ibidem* p. 82.

este de-al nostru. Şcolarii, care pentru a încerca o sensaţie, omoară un ţăran, sunt de-ai noştri. Magistraţii care achită sistematic toate crimele sunt de-ai noştri. Procurorul care tremură la tribunal, de a nu se fi arătat destul de liberal, este de-al nostru".[1]

„Vom predica distrugerea... această idee e aşa de seducătoare. Vom chema focul în ajutorul nostru... Va fi o răsturnare cum n'a mai văzut încă lumea. Rusia se va acoperi de întunecimi, pământul îşi va plânge vechii lui Dumnezei.[2]

„Tot acest Verhovensky are ideia diabolică să împace internaţionala cu Papa dela Roma. „El să iasă cu picioarele goale din palatul său şi să se arate poporului, zicând: „Iată ce am ajuns şi toţi, chiar şi armata, se vor proşterne la picioarele lui. Papa deasupra, noi împrejurul lui şi sub noi şigalevismul".[3]

Toţi aceşti îndrăciţi sunt dirijaţi de *Nicolae Stavroginul*, numit de către interpreţii lui Dostoievsky: *faţa diavolului*. „El nu trăeşte decât pentru a face rău oamenilor".[4]

Această viziune a lumii fără Dumnezeu e completată de către Dostoievsky în romanul simbolic: *Fraţii Karamazov*. *Ivan Karamazov* e simbolul Rusiei atee, revoluţionare.

El zice: „După a mea părere, nu trebue nimicit nimic în mintea omului afară de ideea Dumnezeirii, cu asta trebue început. O, orbii!... nu pricep nimic. Odată ce întreaga omenire va ajunge să tăgăduiască pe Dumnezeu — şi cred că epoca ateismului universal va sosi la rândul ei, ca şi cutare epocă geologică, atunci dela sine, fără antropofagie, vor dispare vechile sistemuri şi mai ales vechea morală... Duhul omenesc va creşte, se va înălţa până la o mândrie satanică şi astea vor fi timpurile Dumnezeului-omenire".[5]

„Pentru Dumnezeu nu fiinţează legi! Dumnezeu este pretutindeni la locul lui. *Totul este îngăduit*, aceste cuvinte rezumă întreaga lege".[6] In cele din urmă, Ivan înebuneşte.

Dar în timp ce Satana îşi mobilizează toate forţele pentru a da gigantica luptă împotriva lui Hristos, Duhul lui Dumnezeu îşi rezervă şi el apostolii marilor biruinţi. Chiar în societatea îndrăciţilor trăeşte smerit, curat, prevestitor al lumii ce se va naşte prin sufe-

---

[1] *Th. Dostoievsky*: Op. cit. tom. II, p. 83.
[2] *Ibidem* p. 85. [3] *Ibidem* p. 84. [4] *Ibidem* tom. I, p. 266.
[5] *Th. Dostoievsky*: Fraţii Karamazov, trad. de George B. Rareş, Bucureşti, 1929, vol. II p. 251.
[6] *Ibidem* p. 253.

rință, Șatov. *„Eu cred în Rusia, zice el, eu cred în ortodoxia sa... Eu cred în trupul lui Hristos... Eu cred că un nou reviriment mesianic va avea loc în Rusia... Eu cred..."* [1]

Iar bătrânul Ștefan Teofimovici Verhovensky, în casa căruia se țineau sfaturile Satanii, tatăl lui Petru Verhovensky, după o viață de libercugetător, se trezește în cele din urmă clipe, pune să i se citească Evanghelia cu vindecarea îndrăcitului din Gadara și zice apoi: „Acești demoni, care ies din bolnavi și intră în porci, sunt toate otrăvile, toate miasmele, toate necurățiile, toți diavolii îngrămădiți de secole în marea și scumpa noastră bolnavă, în Rusia noastră! Da, această Rusie, pe care eu am iubit-o întotdeauna. Dar asupra ei, ca și asupra acestui îndrăcit nebun, veghiază din înălțime o mare gândire, o mare voință, care va scoate toți acești demoni, toate aceste necurății, toată această otrăvitoare corupție și ei înșiși vor cere să intre în porci. Ce spun eu? Poate sunt deja intrați! Noi suntem, noi și ei și Petru... și ceilalți cu ei și poate eu cel dintâi: nebuni, furioși, noi ne vom arunca de pe stâncă în mare, ne vom îneca toți, căci nu merităm decât aceasta. Dar bolnava va fi mântuită și „se va așeza la picioarele lui Iisus... și toți o vor privi cu mirare"... [2]

In „Frații Karamazov", Dostoievsky întruchipează idealul său creștin, așa cum îl vede în Rusia purificată prin marea suferință, în cel mai mic dintre frați, Alioșa. Fire curată, angelică, el intră în mănăstirea starețului Zosima, care, după o scurtă ucenicie, îl trimite în lume, lângă frații săi, lăsându-i testament cuvintele: *„Caută-ți fericirea în lacrimi!"*. [3]

Alioșa, ia asupra sa lanțurile fratelui său mai mare, Dimitrie, care simbolizează Rusia prerevoluționară și care spune despre sine că: *„E duelul diavolului și al lui Dumnezeu și câmpul de bătaie sunt eu, sunt eu!.."* [4]

Alioșa veghiază asupra nebuniei lui Ivan!

In noaptea după evadarea lui Dimitrie, cu cătușele la mâni, culcat între osândiții porniți spre Siberia, Alioșa îl văzu în vis pe starețul Zosima, mort de multă vreme, care-i spuse: „Vei suferi mult dar vei găsi fericirea în suferință; vei suferi ca ales a lui Dumnezeu, căci trebue să existe suferința, spre a se împlini, după vrerea lui

---

1 *Th, M. Dostoievsky*: Les Possédés, op. cit. tom. I p. 246.

2 *Ibidem* tom. II p. 337.

3 *Th. M. Dostoievsky*: Frații Karamazov, op. cit. vol. I p. 50.

4 *Ibidem* p. 120.

Dumnezeu, destinele omului".[1] Il îndeamnă să iubească, pentrucă „iadul nu este altceva, decât suferinţa celor ce nu pot iubi".[2] *„Smerenie, milostenie, tot adevărul"*, căci: *„fiecare dintre noi ştie că este vinovat în faţa tuturor"*.[3] Călugărul, mănăstirea, trebue să facă lumea să înţeleagă acestea. El trebue să stea în legătură cu poporul, din care va ieşi mântuirea. „Poporul va învinge ateismul şi când poporul va fi triumfat, nu vom avea decât o singură biserică ortodoxă".[4]

De câteva decenii omenirea în general, trăeşte aevea ceeace a străfulgerat, ca repetate avertismente, în conştiinţele vizionarilor, cu mult înainte. Necredinţa, imoralitatea, ura, materialismul cel mai cras, l-au desprins pe om din centrul lui spiritual, l-au coborît mai întâi în rândul dobitoacelor şi apoi l-au făcut maşină. Regele universului a devenit robul celor mai josnice patimi şi forţe. Iar culmea barbarizării lui a trăit-o în Rusia Sovietică, pentrucă, după cuvintele unui alt mare vizionar rus, *Nicolae Berdiaeff*, expulzat din Rusia în anul 1922: „Prin formaţia sa spirituală, el (poporul rus) e un popor apocaliptic, care nu aspiră decât la punctul culminant al istoriei. *El tinde fie la împărăţia lui Dumnezeu, la fraternitatea in Hristos, fie la tovărăşia în Antihrist, la regatul Prinţului acestei lumi"*.[5]

In Rusia, Satana a intreprins cea mai aprigă luptă împotriva lui Hristos. Preoţii au fost sau deportaţi, sau ucişi, iar bisericile distruse sau prefăcute îm magazii de grâu, prăvălii, săli de teatru, de cinematograf etc., după ce le-au dărâmat turlele şi le-au jefuit odoarele. Am văzut în Transnistria o frântură din această nemaipomenită batjocură. Pe toate căile, apoi, literatură, cinematograf, şcoală etc., se făcea o intensă propagandă antireligioasă.

Şigalevismul, distrugerea ştiinţei şi a gândirii, nivelarea generală, a fost dus până în ultimele lui consecinţe, atât din punct de vedere economic, cât şi spiritual.

Din punct de vedere economic, toţi au fost egalizaţi în mizerie, pentrucă nu avea nimeni nimic şi toţi erau robii Statului, care le-a luat averile şi toamna le dădea atât cât să nu chiar moară de foame. In satele din Transnistria, prin care am fost noi, totul era pustiu, iar bieţii ţărani năuciţi, slăbiţi şi goi. Am botezat într'o comună 91 de copii, majoritatea rahitici.

---

1 *Ibidem* vol. II p. 369—370.
2 *Ibidem* p. 371. 3 *Ibid.* p. 372.
4 *Th. Dostoievsky:* Fraţii Karamazov, op. cit. vol. II p. 374.
5 *N. Berdiaeff:* Un nou ev mediu, trad. de Maria Vartic, Sibiu 1936 p. 116.

Din punct de vedere spiritual, au ajuns la un astfel de conformism, încât, după mărturisirea scriitorului francez comunist, *André Gide*, care s'a dus în Rusia prin anul 1936 să vadă pe teren credinţele sale: „De fiecare dată când vorbeşti cu un rus, e ca şi când ai vorbi cu toţi. Nu numai că fiecare ascultă precis la un cuvânt de ordine, dar totul e rânduit aşa chip că el nu poate fi altfel. Gândiţi-vă că această uniformizare a spiritului începe din cea mai fragedă copilărie".[1]

Conformismul a cuprins toate domeniile activităţii spirituale, până şi arta. „Vedeţi, i s'a spus lui André Gide de către un artist sovietic, la noi un artist trebue să fie în primul rând *în linie*. Altfel cele mai frumoase talente sunt considerate formalisme".[2]

După amănunţite şi scrupuloase cercetări în acest domeniu, suspomenitul scriitor conchide: „In U. R. S. S. oricât de frumoasă ar putea fi o operă, dacă nu este în linie, ea e proscrisă. Frumseţea e considerată ca o valoare burgheză. Oricât de genial ar putea fi un artist, dacă nu lucrează în linie, atenţia e îndepărtată dela el. Ceea ce se cere artistului, scriitorului, e de a fi conform, restul i se adaugă dela sine.[3] Frunţile n'au fost niciodată aşa de plecate".[4]

Inteligenţa conducătoare a fost îndepărtată şi executată, rămânând la conducere zecimea îndrăcită şi incultă a lui Şigaliev, în cea mai mare parte compusă din jidani.

Bolşevismul a rupt orice legătură cu restul lumii. *„Nici un sgomot din afară să nu pătrundă la noi"*. Acelaş scriitor francez zugrăveşte starea de plâns a acestui popor, care, în toată mizeria lui, se socotea totuşi cel mai fericit. El nu admitea că ar putea exista în altă parte o civilizaţie mai înaltă, belşug mai mare, nu-i venea să creadă că sunt şi la Paris tramvaie, autobuse, metrou, etc.

„Fericirea lor e făcută din nădejde, încredere şi ignoranţă".[5] *„Cetăţeanul sovietic rămâne într'o extraordinară ignoranţă despre străinătate"*.[6] *„Pentru ei, în afară de U. R. S. S. e noaptea"*.[7]

Acelaş lucru îl mărturiseşte un alt scriitor francez, *Roland Dorgelés*, în cartea sa: *„Vive la Liberté!"*, apărută în anul 1937, după o călătorie făcută în Rusia Sovietică: *„Nimic, ei nu ştiu nimic. Ei n'au*

---

[1] *André Gide*: Retour de U. R. S. S., Paris 1936, p. 49.

[2] *Ibidem* p. 82. [3] *Ibidem*, p. 84—85. [4] *Ibidem* p. 74.

[5] *Ibidem* p. 50. [6] *Ibidem* p. 52. *Ibidem* p. 55.

dreptul să ştie ceva. Aceasta mă face să mă gândesc la acele paseri cărora li se scot ochii, pentru a le face să cânte mai bine".[1]

Natural că pentru a ajunge la această imbecilizare, călăul şi-a avut rolul său. Au fost ucişi mii de preoţi şi alţi intelectuali. Ne sunt proaspete tuturor în amintire masacrele făcute între ofiţeri, pe motiv că erau contrarevoluţionari sau troţkişti. Şi chiar când nu se ajungea la împuşcare, era altă cale: Siberia. Am constatat în Transnistria că era ceva foarte obicinuit să fi stat câţiva ani în Siberia.

Poporul a fost supus celor mai grozave masacre când s'a făcut colectivizarea averilor, pentrucă s'a opus. Revolta a fost sângeros reprimată.

„S'a zis despre Sf. Petersburg, zice Roland Dorgelès, *că Petru întâiul l-a clădit pe oase. Se va putea spune despre colectivismul rural că Stalin l-a construit pe un carnaj".*[2]

Toate valorile morale au fost răsturnate. Deviza lui Ivan Karamazov: *„Totul e îngăduit"* şi corupţia preconizată de Petru Verhovensky, ca şi de al şaselea diavol din vedenia lui La Mennais, au fost duse până la cele mai extreme limite.

Magistratul lui Verhovensky era la datorie. *„La Samara,* povesteşte acelaş scriitor, *un speculator, la care s'au găsit 85 mosorele de aţă, a fost condamnat la zece ani. Soţia lui, la şapte. Trebue să loveşti, ca să fii temut, îmi repeta procurorul, un vechiu mason".*[3]

Ni s'a povestit în Basarabia, în com. Verejeni din jud. Orheiu, de către preotul locului, că pe vremea stăpânirii sovietice tinerii din sat, feciori şi fete, erau strânşi în casa parohială, preluată de ei, şi siliţi sub ameninţări să se prostitueze.

Bolşevismul a încercat să câştige şi pe preoţii cari au mai rămas. Acestora li se trimeteau de la soviet mărturisiri de credinţă ca acestea: „Tot ceeace v'am predicat până ieri n'a fost decât o minciună, care mi s'a impus de sus, de ţarism. Dumnezeu nu există. Deşteptaţi-vă din somn şi vedeţi că nu există nimic sfânt în afară de omul care lucrează şi de modul cum îşi desvoltă capacitatea lui de muncă. Om şi maşină, iată Dumnezeul nostru".[4]

Văzând că preoţii refuză asemenea acte de apostazie, au recurs la alt mijloc. Au încercat să întemeeze: biserica vie, necanonică

---

[1] *Roland Dorgelès:* Vive la liberté!, Paris 1937, p. 49.
[2] *Ibidem* p. 122. [3] *Ibidem* p. 142.
[4] *V. Dudu:* Biserica ortodoxă din Rusia Sovietică, Bucureşti 1938, p. 7.

ieşită din comunitatea dogmatică ecumenică ortodoxă, care să-şi însuşască comunismul şi să-l propovăduiască. Şi această încercare a eşuat.

Sacrilegiul a mers până acolo, încât agenţii G. P. U-lui făceau pe preoţii, mergeau într'o anumită regiune, unde spovedeau poporul. Peste noapte dispăreau, ca a doua zi să facă arestări în masă.

Aşa a crezut Satana că-şi poate întemeia împărăţie statornică pe pământ.

Dar n'a făcut altceva de cât să reaprindă făclia credinţii, să arate omului că nu poate trăi singur, că despărţit de Dumnezeu, el se aruncă în braţele Satanii. Experienţa din Rusia a pus înaintea omului dilema: *Teocraţie sau Satanocraţie.*

Aceasta înseamnează sfârşitul umanismului, sfârşitul epocii Omului-Dumnezeu şi începutul unui nou Ev-Mediu, prevestit de ani de zile de către *Nicolae Berdiaeff*, despre care am mai amintit. „Ziua naţionalistă a istoriei e trecută, zice el, iată amurgul, ne apropiem de noapte".[1]

O dovedeşte aceasta marea învolburare, care a cuprins azi lumea. Căci: „Ziua istorică, înainte de a face loc nopţii nu se termină niciodată fără de foarte mari răsturnări şi catastrofe. Ea nu se retrage paşnic".[1]

Acest nou Ev-Mediu va fi: „Epoca luptei îndârjite între principiile creştine şi anticreştine, nu va mai fi o epocă seculară, ci religioasă, o epocă de tip sacru".[3]

„Când se isprăveşte mişcarea îndepărtării de Dumnezeu; când însăşi mişcarea îndepărtării de Dumnezeu ia caracterul unei mişcări spre diavol, atunci începe Evul-Mediu şi sfârşesc timpurile moderne. Dumnezeu trebue să redevie centrul vieţii noastre întregi, gândirea noastră, sentimentul nostru, singurul nostru vis, singura noastră nădejde".[2]

Este ziua Domnului care se apropie, din viziunea lui La Mennais, e revirimentul religios văzut de noi în Transnistria şi prevăzut de Şatov, e vindecarea îndrăcitului şi înecarea dracilor, prezisă de bătrânul Verhovensky, e epoca lui Alioşa în care poporul şi Biserica vor birui ateismul.

Aceasta însă nu înseamnează că s'a terminat cu suferinţa. „Caută-ţi fericirea în lacrimi"... „Vei suferi mult..." îi spune stareţul Zo-

---

[1] *N. Berdiaeff:* Op. cit. p. 49. [2] *Ibidem* p. 52. [3] *Ibidem* p. 59.
[2] *Ibidem* p. 80.

sima lui Alioşa. „Creştinismul e religia adevărului crucificat",[1] zice Berdiaeff.

Dar dincolo de suferinţă, dincolo de viaţa şi de moartea noastră personală, departe în zarea istoriei: *„Noi aşteptăm, potrivit făgăduinţelor, ceruri noui şi pământ nou, în care locueşte dreptatea"* (II Petru 3, 13).

O întrebare care ni se impune este aceasta: cum se prezintă sufleteşte neamul nostru în acest moment crucial, când o lume veche e pe cale să se prăbuşească şi alta nouă să înceapă, când cele două tabere, Hristos şi Antihrist, se definesc tot mai mult, gata să se încleşteze în ultima şi hotărîtoarea luptă? Accentuez: *sufleteşte*, întrucât Satana nu va cădea odată cu bolşevicii lui Stalin, ci-şi va continua lupta pe această cale a sufletului.

Pentru a nu da un răspuns greşit la această hotărîtoare întrebare, deschid cartea: *„Mustul care fierbe"*, a lui *Octavian Goga*, unul dintre marii noştri vizionari, în sufletul cărora, cu decenii înainte, au trăit durerile şi umilirile, pe care le-a trăit neamul în anii din urmă.

Magistral, cu glas de tunet, Octavian Goga a denunţat originea necredinţii, liber-cugetării, masonismului şi a tuturor otrăvurilor de pe urma cărora aveau să ne vină atâtea dureri, zicând:

„E adevărat că în România se găsesc astăzi (adică atunci când a scris) două tabere militante puse faţă în faţă. In ultimii ani, o prăpastie s'a deschis între ele. Românismul integral, cu toate impulsurile unei istorii milenare, e pe o baricadă şi pe alta sunt cetăţenii proaspeţi ai tratatului de pace, veseli profitori ai războiului. Două concepţii de viaţă deosebite s'au angajat în luptă. Vorbeşte pământul cu firul de praf adus de vânturi".[2]

In sufletul lui Goga, din care au ieşit şi profeticile versuri:

„Din casa voastră, unde 'n umbră,
Plâng doinele şi râde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru al tuturora" (Plugarii)

nu era nici o îndoială că biruinţa va fi a poporului român, cu tradiţiile lui milenare, cu credinţa şi legea lui, va fi a pământului strămoşesc.

Dar ziua aceasta a biruinţii totale, el o vedea încă departe.

„Noi cei de astăzi n'o vom ajunge nici odată. Suntem generaţia

---

1 *Ibidem* p. 129.

2 *Octavian Goga:* Mustul care fierbe, Bucureşti p. 85.

sacrificată, care nu poate avea altă consolare decât ideia că a făcut din jertfa ei puntea de trecere între trecut şi viitor.

Fericiţi cei de mâine. Ei din mustul ce fierbe astăzi, vor putea gusta vinul pur, dupăce fermentaţia a încetat, unda s'a limpezit şi drojdiile, vai, drojdiile s'au coborît la fund".[1]

Da, „altarul nădejdii noastre de mai bine" are la temelie: *poporul şi credinţa lui creştină.*

S'a verificat aceasta, cum nu se putea mai bine, în anul de cruntă prigonire naţională şi religioasă din Basarabia.

Am fost şi eu între cei 56 de preoţi misionari în Basarabia şi am urmărit pretutindeni să văd cum se prezintă sufletul basarabeanului, prea puţin cunoscut de noi, din punct de vedere românesc şi creştin.

Pentru întâia oară când i-am văzut, în trecerea noastră cu maşina spre Chişinău, basarabenii ne-au apărut închişi, străini, duşmănoşi chiar. Poposind însă a doua zi prin sate, am avut o minunată revelaţie. Acelaş sat românesc, acelaş popor bun şi blând, aceeaş limbă aşa de apropiată de a noastră din Ardeal, aceeaş ospitalitate, aceeaş credinţă.

In privinţa limbii, e destul să amintesc că pretutindeni în Basarabia se vorbeşte cu *„amu"*. In cuvântările pe care le-am ţinut, am scos în relief aceasta, spunându-le că „la noi în Ardeal sunt o parte dintre români, cărora li se zice „cei de la amu" şi mă bucur văzând că în Basarabia toţi sunt dela „amu".

Am văzut apoi că basarabeanul nu e închis din fire, nu e străin şi departe de a ne fi privit duşmănos, dar era speriat, năucit, nu mai ştia ce să creadă. Intrase aşa de mult groaza în el, încât nu-i venea să creadă că s'a sfârşit chinul, că nu-l mai pândeşte noaptea între 12—2 maşina neagră, care să-l ducă, cu întreaga familie, pe drumurile fără de întoarcere ale Siberiei, că îşi va putea munci de acum liniştit, încrezător în ziua de mâine, pământul strămoşesc, că nu va mai fi de acum ucis de glontele păgân, nici nu va mai fi batjocorit de jidanii şi ţiganii, care-l conduceau.

Da, aceştia erau, în mare parte, conducători. Aproape în fiecare sat erau jidani în soviet şi am găsit în câteva prisădate, preşedintele sovietului, ţigan. Exemplu com. Vorniceni, jud. Lăpuşna, cu 1100 de familii. Fusese prisădate ţigan, procurorul sătesc ţigan şi un fel de agent secret o ţigancă.

---

[1] *Octavian Goga:* Op. cit. p. 170.

Au fost aşa de multe suferinţele, încât îmi spunea un ţăran: *„Dacă s'ar fi dat liber la Prut, Basarabia rămânea pustie, toţi veneam în România"*.

In com. *Izbeştea, jud. Orheiu,* am văzut un copil gângav, în vârstă de vreo 8 ani. Tatăl său, învăţător, mi se pare că anul trecut, la cedarea Basarabiei, era concentrat şi a rămas în România. Copilul a rămas cu mama sa, tot învăţătoare. Prinzându-i-se o corespondenţă din România, a fost acuzată de către siguranţa sovietică de spionaj. A fost arestată noaptea după miezul nopţii şi mai târziu împuşcată. De atunci, din acea noapte de groază, copilul rămas singur, e gângav, speriat şi trist.

Am mai văzut un asemenea copil trist în com. *Criuleni,* judeţul Orheiu, al advocatului Caisân Nicolae, care a fost arestat îndată după ocuparea Basarabiei de către bolşevici şi închis mai întâi la Chişinău, apoi la Orheiu. Soţia lui avea drept să meargă din 10 în 10 zile să-i ducă de mâncare, fără însă să-l poată vedea. Eliberându-se un preot, care fusese în aceeaş celulă cu el, i-a trimis vorbă soţiei să meargă la Orheiu, cu copilul, al cărui dor îi ardea inima, şi să se plimbe prin faţa celulei lui, ca să-i vadă cel puţin printre zăbrele. S'a dus soţia cu copilul, dar nu l-au mai găsit, probabil că între timp îl schimbaseră în altă celulă.

Il aşteptau încă, dar nu mai venea de nicăiri, mai mult sigur că a fost ucis în temniţa Orheiului, unde şi-au arătat jidanii toată setea lor de chin şi de sânge românesc. Dupăce i-au mutilat pe cei închişi, tăindu-le nasul, urechile, scoţându-le ochii, au aruncat benzină peste închisoare şi i-au dat foc, arzându-i pe toţi de vii.

Cine ar putea zugrăvi, apoi, durerea celor patru copii ai Pr. Teodor Bunescu, din com. Zubreşti, jud. Lăpuşna, omorît şi el prin vreo temniţă, care plâng în hohote, cu bătrânul lor bunic, tot preot, în vârstă de 81 de ani?

Şi mulţi alţi intelectuali, învăţători şi preoţi mai ales, au fost ucişi în chipul cel mai crud de către ucigaşii lui Dumnezeu.

Şi-au bătut joc apoi de sfintele locaşuri. Mândria Chişinăului, catedrala Sf. Sobor, a fost aprinsă. Peste icoanele aurite, văzând că nu ard, jidanii au aruncat benzină. Din cele trei altare a mai rămas unul, la care se face acum slujbă.

La intrarea catedralei, pe peretele din stânga, e o icoană mare cu încreştinarea Ruşilor. Bătrâni, tineri, copii, stau în apa sf. botez, sub binecuvântarea Sf. Duh. Aveam în faţă două icoane. Aceasta,

care ne povestea măreţia unui popor care se apropia de Dumnezeu şi cealaltă icoană de înjosire, de ură şi de distrugere, la care poate ajunge acelaş popor, când vrea să-l alunge pe Dumnezeu din hotarele vieţii lui.

Cu toate acestea, basarabenii nu s'au frânt! Răzeşii lui Ştefan cel Mare s'au arătat şi de data aceasta ceeace au fost întotdeauna: val de netrecut, cazemată de neînvins şi de necucerit a românismului şi a întregei civilizaţii europene la porţile răsăritului.

Ei au înfruntat chinurile şi şi-au dat trupurile morţii, pentruca să-şi mântuiască sufletele româneşti şi creştineşti. *„Nu-mi leapăd haina şi slujba chiar dacă ar fi să-mi dau viaţa"*, spunea un preot într'un sat, în care venea dela zeci de km. să slujească.

Efectul prigoanei a fost tocmai contrarul a ceeace voiau ei. In multe locuri ni s'a spus, spre durerea şi ruşinea noastră dintr'un punct de vedere, că: „Dacă România *nu ne-a putut face în 20 de ani Români, ne-au făcut bolşevicii într'un an"*.

Am găsit, apoi, fapte de eroism românesc şi creştinesc vrednice să stea alături de toate martiragiile sbuciumatei noastre istorii.

In comuna mică *Ohrincea*, jud. Orheiu, cea mai mică între cele în care am fost eu, numai de 150 familii — în Basarabia satele numără 4, 5, 7, 8 sute şi peste 1000 de familii — femeile, auzind că bolşevicii vreau să intre în biserică s'o batjocorească şi s'o jefuiască, au alergat acolo, au luat cheile, au fugit cu ele şi s'au ascuns, orice ar fi fost să li se întâmple. Bolşevicii au forţat totuşi uşa, îndeplinindu-şi lucrul încredinţat de stăpânul lor, Satana.

In com. *Hânceşti*, jud. Lăpuşna, bolşevicii au ridicat un monument lui Cotovschi, cel mai mare tâlhar al Basarabiei, ajuns sub ei mare demnitar. La desvelirea statuii, a fost pus să vorbească şi cântăreţul bisericesc din sat, care a spus: „Ne pare şi nouă ghine că avem şi noi un monument în târgul ista al nostru, dar nu trebuia să-l puneţi pe tâlharul ista chiar lângă biserică". A fost arestat pe loc şi deportat.

In com. *Izbeştea*, jud. Orheiu, ţăranul Mihail Băluţel, pentru o pretinsă greşală, a fost pus în situaţia să-şi ceară iertare dela întregul soviet, în care erau şi jidani. El, însă, a spus: *„Imi cer iertare dela cei botezaţi, dar dela cei nebotezaţi nu-mi voiu cere niciodată iertare"*.

A fost dus îndată la marginea satului şi împuşcat.

Am mai văzut unitatea sufletească a basarabeanului cu sufletul românesc de pretutindeni şi din setea cu care a primit vagonul de

cărţi româneşti, din partea Arhiepiscopiei noastre ortodoxe ardelene şi din partea Astrei, împărţit numai în jud. Lăpuşna şi Orheiu.

Dar am văzut această înfiorătoare unitate mai ales în lacrimile care ţâşneau năvalnic din ochi, când le vorbeam de durerea amară a Românilor chinuiţi şi batjocoriţi din alte părţi, care aşteaptă să sune şi ceasul bucuriei lor şi când le vorbeam de crucile de lemn, sub care dorm, lângă ogoarele lor desrobite, feciorii din Ardeal, Muntenia, Moldova şi din toate celelalte provincii româneşti.

Revelaţia, însă, nu s'a sfârşit. Dincolo de Nistru avea să ne minuneze şi mai mult, tocmai pentrucă nu ne aşteptam. In satele în care am fost eu, *Butur şi Taşlâc*, cu alţi doi fraţi preoţi, sunt numai moldoveni neaoşi, care nu se deosebesc prin nimic, nici prin limbă, nici prin obiceiuri, nici prin credinţă de cei din dreapta bătrânului nostru Nistru.

Am găsit nume de familie ca acestea: Ababii, Pleşcan, Sainsus, Peşterău, Botea, Anton, Poiată, Barbu, Cioban, Secaş, Barbă, Baca, Doibani, Bărcuţa, Ciubotariu, Dămian, Vasile, Jalba, Şeptică, Bradul, Badea, Paerele, Furdui, Şaptecâni, Bădărău, Cucu, Talpă, Pătrunjel, Casărece, Decusară, ş. a.

Am sosit în com. Butur Sâmbătă dimineaţa pe la orele 9 şi le-am spus că după masă vom săvârşi slujba sf. botez pentru cei nebotezaţi, iar a doua zi, Dumineca, Sf. Liturghie. Intre timp, am mers să mai vestim în com. Taşlâc acelaş lucru.

Auzind acestea, s'au apucat să-şi refacă una dintre biserici. Avuseseră două. Pe una o prefăcuseră bolşevicii în prăvălie şi pe cealaltă în magazie de grâu.

Când ne-am întors, pe la orele 3 după masă, am văzut marea minune a credinţii, a unui popor chinuit şi trupeşte şi sufleteşte, dar care a aşteptat cu sufletul însetat, ziua cea mare a descătuşării. Refăcuseră o biserică, încât, după săvârşirea a peste 50 de botezuri, am putut sluji în ea. Au scos din pământ, unde le îngropaseră, multe din sfintele odoare şi au refăcut catapeteasma frântă.

A doua zi, la Sf. Liturghie, eram îngrijoraţi de cine ne va da răspunsurile, când a venit un cântăreţ bisericesc din alt sat, care fusese 6 ani în Siberia şi 4 ani la Bug, iar în satul său venise numai de 2 săptămâni.

Cum a intrat în biserică, a întrebat: „Cine ştie să cânte?" Şi îndată au păşit înainte femei cu copii în braţe, bărbaţi încărunţiţi şi

tinere fete, alcătuind un cor de toată minunea. Cântau şi plângeau, fericiţi că Dumnezeu nu i-a părăsit „până în sfârşit".

Neuitat îmi va fi tabloul acesta de credinţă, de lacrimi şi de rugăciune, asemenea căruia n'am mai văzut niciodată. Neuitat bătrânul clopotar orb, care de zeci de ani nu mai trăsese clopotul şi care stătea acum sub clopotul adus dela colhoz, izbindu-i limba de o parte şi de alta. Văzând lumina ce-i strălucea pe faţă, am înţeles cuvântul Mântuitorului că: *„orbii văd"* şi îmi venea să zic cu poetul:

O, Doamne, dacă ochii trupeşti nu sunt în stare,
Să vadă măreţia şi strălucirea mare
Prielnică de-i noaptea privirii — cât aş vrea,
Să fiu în întunerec ca să te pot vedea![1]

Văzând toate acestea, nu m'am putut stăpâni să nu exclam, în cuvântul ţinut la Sf. Liturghie: *„O, suflet românesc, cât de unitar şi de tare eşti tu, în toate obiceiurile tale, în credinţa ta şi în toate simţămintele tale!"*

Cum să nu nădăjduim atunci că dincolo de orice suferinţă, care ar mai putea veni asupra noastră în gigantica luptă dintre Hristos şi Antihrist, că peste trupurile noastre frânte şi peste sufletele noastre chinuite, vor învia *„ceruri noui şi pământ nou"*, în care să locuiască dreptatea eternă şi pentru noi Românii, când vedem că de două mii de ani, ca un Făt-Frumos din poveste, neamul nostru taie toate capetele balaurilor cari încearcă să dărâme rânduiala creştină a lumii.

[1] *Zoe N. I. Apostolescu:* Pe drumul Golgotei. Sibiu 1939, p. 23.

PATER IANI DE ALBA-IULIA

de

Prot. Dr. SEBASTIAN STANCA
Consilier eparhial, Cluj

Guvernul ardelean, sesizat de necesitatea de a reglementa situaţia negustorilor din ţară, dispune în 1514 ca toţi negustorii „mercatores" să se organizeze într'un colegiu, făcându-şi statute „inter se cum consensu Principis accedente". Nici un popor şi nici o tovărăşie nu se poate organiza fără o jurisdicţie precisă, aprobată de forurile superioare. (Nullus Populus et nulla Universitas potest condere statuta, quae non habet Juris dictionem propriam, sed alterius subest Dominio, nisi cum consensu sui superioris). Statutele trebue prezentate la „Curia Regia" spre aprobare.[1]

In baza acestui principiu se dă voie în 1632 Grecilor, Macedoromânilor, Armenilor etc., în special celor ce vin din Turcia, să facă negustorie, obligându-i să plătească tricesima. Concensiunile acestea sunt însă rezervate direct principelui. Ei stau la dispoziţia principelui „dispositioja alá".[2]

Pe Macedoromâni, având aceste concesiuni, îi aflăm organizaţi în „companii" în 1636 în Sibiu, Braşov, Sebeş, Alba-Iulia, Aiud până la Beiuş.[3] La început, companiile acestea duceau o viaţă aparte de ceilalţi locuitori. Fiind însă buni creştini şi ortodocşi convinşi, a fost firesc să se strângă în jurul bisericii ortodoxe române din Ardeal, care le putea garanta conservatismul lor religios. Şi au făcut cauză comună cu Românii.

Astfel unii dintre Macedoromâni, oameni isteţi şi intreprinzători, pricepuţi în comerţ, ajungând în scurtă vreme la situaţii materiale înfloritoare, şi-au câştigat un prestigiu

---

1 *Verböczy:* Decretum tripartitum, p. 487—489.

2 Approbatae et compilatae Tit 52. Art. 1. p. 155.

3 *Iorga N.:* Istoria Românilor ardeleni p. 297—298.

excepțional în fața Românilor băștinași, dând acestora un sprijin prețios și moral și material în multe probleme românești.

In 1653 se complectară dispozițiile de mai sus cu următoarele: Coloniștii veniți din alte țări, cari vreau să se așeze aici în țară și să-și câștige proprietăți și drept de moștenire sau să poarte slujbe, pot să-și câștige acest drept, având să înainteze îndată la cea dintâi dietă a țării, prin principe și „az ország statusai által" o cerere (submissiot igyekezzék impetrálni), ca să fie încorporați între cetățenii statului și ai „statusului" care li se cuvine și să facă jurământ solemn în adunare (juramentumot deponálni in publica congregatione Regnicolarum) pentru observarea cu sfințenie a legilor țării și serviciul credincios către principe și țară. Astfel „recipiáltatott" și devine cetățean și se întroduce în „articulii" respectivei diete și își poate câștiga averi și slujbe potrivite rangului său.[1]

Intre Macedoromânii veniți în Ardeal apare la loc de frunte, în 1671, Pater Ianoș de Tirnova, birău al cumpaniei din Sibiu. Avea însă locuința în Alba-Iulia, sub numele „Pater Ianoș de Alba-Iulia".[2]

Grecii îl numiau „Caloiani Pater", adică tata Iani cel frumos, Românii îi ziceau Pater Iani, iar Ungurii Pater Ianoș.

Când a venit în Ardeal, până acum nu se știe. Fapt este că în 1671 era în Alba-Iulia, negustor bogat, bărbat bătrân cu o barbă albă respectabilă și om de frunte în oraș. Documentul din arhiva capitlului de Alba-Iulia îl numește „nobil de Alba-Iulia", nobleță câștigată probabil în baza decretului dela 1653. De bună seamă era stabilit aci de mult, poate chiar din tinerețe, dar apare numai la 1671, când ia în arendă ocnele de sare dela Ocna Sibiului și depozitul dela Murăș Port.

Terenurile cu sare dela Ocna Sibiului erau deținute și exploatate încă dela 1613 de particulari.[3] In 1665 con-

---

[1] Approbatae XLI Art 1 p. 131.

[2] Arhiva capitlului din Alba-Iulia. Miscellanea, lista 2, fasc. 3. Nr. 21.

[3] *Bakk Endre:* Istoricul ocnelor de sare din Ocna Sibiului, manuscris în arhiva comunei p. 439.

stată dieta ardeleană că ocnele de sare dela Turda, Ocna Sibiului, Cojocna, Sic şi depozitul dela Murăş Port s'au desorganizat şi nu aduc nici un venit statului. Dieta decide deci să le pună la dispoziţia principelui (kegyelmes dispozitioja alá) şi le predă acestuia (Nagyságodnak kezébe bocsátjuk) ca să le dea în arendă, cu condiţia ca arendaşii să verse în visteria statului „annuatim" 20.000 taleri sub titlul de impozite.[1]

In baza acestei hotărâri dă principele ocnele de sare din Ocna Sibiului şi depozitul din Murăş Port, în ziua de 25 Mai 1671, în arenda lui Pater Ianoş, pe timp de patru ani, până în 22 Mai 1675.[2]

In aceeaş zi de 25 Mai 1671, Pater face un contract în scris cu şase reprezentanţi ai muncitorilor dela salinele din Ocna Sibiului: Stan Toader, Petru Ilie, Petru Buiescu, Dumitru Duesc, Iordan Stoica şi Vlad Dragomir, stabilind în 23 puncte până şi cele mai mici amănunte privitoare la datorinţele şi drepturile patronului şi ale muncitorilor. Contractul acesta, sub numirea „Par instructionis melyet irtak akkor, a mikor Pater Ianoş ur az aknákat arendálta" se păstrează şi acum în arhiva comunei Ocna Sibiului.

In 25 Noemvrie 1671 dieta revine asupra hotărârii dela 25 Mai şi revoacă dela Pater concesiunea asupra depozitului dela Murăş Port: „Venitul dela Partoş să nu se mai dea în arendă străinilor, ci numai patrioţilor".[3]

Se vede că situaţia de drept a lui Pater nu era lămurită. El cere deci dietei ardelene să-i precizeze drepturile de cari poate beneficia în Ardeal. Dieta desbate chestiunea în şedinţa din 10 Oct. 1672 şi în articolul III decide în ce chip se permite lui Pater Ianoş să locuiască şi să-şi câştige proprietate în ţară: „Dupăce Pater Ianoş este deja nobilitat şi încorporat în ţară am hotărât să aibă libertatea domiciliului în patria noastră şi dreptul să cumpere pe bani proprietăţi, observând la aceste cumpărări decretele şi articolii legilor ţării şi anume să nu prejudi-

---

1 Compilatae 1665 Edick. 43 p. 111.
2 *Bakk* o. c. p. 1542
3 Ibidem

cieze rudeniile și vecinii, în caz când aceștia vor să-și rezerve drepturile pentru sine, depozitis deponendis, astfel i se dă dreptul să locuiască liber în țară, să-și câștige proprietăți și să le poseadă și să-și aducă în țară soția și copiii și să-i înpământenească aci."[1]

Cu arenda salinelor dela Ocna-Sibiului a avut Pater și inconveniente. Principele se vede că ajunsese în jenă financiară și a cerut în 1675, înainte de terminul arendei, să-i plătească banii. Un oarecare Szegedi György, probabil un emisar al principelui, i-a pretins banii. Pater ridică în 17 Mai 1675 protest împotriva acestei proceduri, declinând dela sine orice răspundere. (Protestatio Ioannis Pater de Alba-Iulia, 1675, 17 Maji, super eo instituto ut si ex interdicto salium ex fodinis et Portu Inventatis, ante terminum arendae suae expirantem, quidquam emerserit, ipse culpari et ad solutionem cogi non debeat, nec possit". [2]

Dieta ardeleană constată apoi în ședința din 22 Iunie 1678 că sistemul arendei nu dă rezultate satisfăcătoare și decide ca salinele dela Turda, Ocna-Sibiului, Cojocna, Dej și Sic să revină la „cămară" și să fie exploatate în regie.[3]

Dar Pater nu se intimidează. Nu renunță la afacerile cu sarea, care de bună seamă îi fusese rentabilă și în 1683 nu mai este simplu arendaș, ci împreună cu nobilul Szegedi György de Mikeszásza îl aflăm „salisfodinarum ac Portus Maros Váradgyaiensis (Oarda de jos) Proventuum *administratores*, salisfodinarum Vizaknensium *camerarii*".[4]

Tot în 1683 cumpără Pater dela Szegedi o casă în Copșa mare și o transcrie pe numele său în Alba-Iulia, fiind „om bogat și cu bani mulți" (nagyon gazdag és pénzesember). [5]

Este interesantă apoi mărturisirea contelui Bethlen Nicolae, în care spune că „domnii consilieri ai orașului au împrumutat în 1685 lui Pater — respective loru-și, pentrucă sub numele lui Pater ei erau adevărații deținători ai sării — suma de 44.000 fl. din banii statului, sub titlul

---

[1] Articuli dietalis 1672, p. 318.
[2] Comitatus Albensis, Miscelanea lista 2, fasc. 3 Nr. 21 și lista 4 fasc. 4 Nr. 27.
[3] *Bakk* o. c. p. 1544. [4] *Bakk* o. c. p. 1545. [5] *Ibidem* p. 439.

transportului de sare. Eu (Bethlen) am protestat, arătând că banii aceştia sunt pierduţi. Nu m'au crezut, ci m'au judecat ca rău intenţionat, iar astăzi s'au dus şi banii şi Pater Iános... Destrămându-se administrarea sării, precum şi însaşi situaţia ţării, lui Pater nu i-au mai rămas decât 16—20 iobagi, barba albă şi părul alb. El (Pater) a protestat însă împotriva acuzelor mele zicând că statul să cerceteze gestiunea timpului în care a administrat salinele şi depozitul dela Mureş Port, să ia informaţii dela oamenii de serviciu şi dela alţi interesaţi în cauză şi în special dela urmaşii lui Szegedi şi se va convinge că s'au recuperat cei 44.000 fl., ba şi mai mult. Statul a şi dispus anchetă în două rânduri, cu „exactori din cele trei naţiuni (három nátióból exactorokat rendele), dar statul a rămas în mare măsură de pagubă".[1]

Consilierii oraşului căutau probabil să exploateze pe Pater şi nu i-au plătit banii cari i se cădeau şi atunci şi Pater a rămas în restanţă cu livrarea sării între anii 1683—1688. Pentru aceasta Pater a fost reclamat. Rezultatul nu se ştie.[2]

Este însă mai mult ca probabil că din chestiunea aceasta a ajuns la conflicte cu „Nemes vitézlő Mera Miklos" dela care Pater pretinde în 1689 achitarea unei datorii. Acesta nevoind să plătească, Pater pune sechestru pe casa lui din Ocna-Sibiului. Mera se plânge la principele Apaffi, iar acesta dă în 8 Iulie 1689 ordin lui Pater să elibereze casa lui Mera, urmând ca să reguleze acest diferend în alt chip, având în vedere că şi Mera are anumite pretenţiuni faţă de Pater.[3]

Mera se răsbună apoi cu ajutorul lui Apaffy Mihai împotriva lui Pater. Apaffy dă în 20 Decemvrie 1689 ordin să se scoată la vânzare proprietăţile lui Pater din Ocna pentru o datorie de 11.000 fl. Incredinţează cu executarea acestui ordin pe Szentpali Ferenz, duşmanul lui Pater, poruncindu-i să confişte şi să prefacă în bani toate bunu-

[1] *Gr. Bethlen Miklos:* Önéletrajza, Pest 1858, vol. I, p. 551 şi vol. II p. 218.
[2] *Bakk:* o. c. p. 439.
[3] Arhiva comunei Ocna, fasc. I, p. 1689.

rile lui Pater din Ocna, iar banii să-i trimită la curtea lui Apaffy. In scopul acesta dă ordin primarului, juraților, notarului și grefierilor orașului Ocna să dea mână de ajutor lui Szentpali.[1]

Cum s'a terminat diferendul acesta nu știm.

Un capitol special din viața lui Pater îl formează acțiunea sa în vestitul proces al mitropolitului Sava Brancovici și atitudinea sa față de mitropolitul Atanasie, cu prilejul unirii acestuia cu biserica Vienei, amândouă destul de cunoscute și lămurite de istoricii noștri.

După procesul cu principele Apaffy și eșecul cu Atanasie nu este exclus ca Pater să fi trecut în România, unde se știe că avea legături de prietenie cu principele țării românești.

Pater a avut un fiu și două fete. Fiul său Nicolae era în 1700 în Brașov, ca „tricesimator al noului fisc". In Aprilie 1700 el figurează ca martor când un German din Ileni vinde o casă din Scheii Brașovului lui Constantin Brâncoveanu.[2]

In 29 Noemvrie 1710, C. Brâncoveanu cinstește comandantului Steinwille din Ardeal 12 buți de vin de Nicopole. Comisarul Haan dă ordin vămașilor din Brașov să lase liberă trecerea „mărfurilor" fără să le vămuiască. Nic. Pater satisface, dar primăria Brașovului se plânge în 19 Ianuarie 1711 împotriva acestui abuz al lui Pater Nicolae sub motiv că a păgubit pe cărăușii ardeleni.[3] Plângerea n'a avut nici o urmare.

Tot Nicolae Pater cumpără în 1714 o moară a comunei Brețcu, care fusese proprietatea comunei timp de 400 ani.[4] O fiică a lui Pater a fost măritată cu nobilul Teodor Vasile Dindar de Thimdarei (Țăndărei) pe la 1699. Un urmaș al acestuia a fost Alexe David Dindar, nobil de Arieș, deputat în dieta Ardealului la 1790—1792, făcând parte în 1791 din secția juridică a dietei.[5]

---

[1] Arhiva comunei Ocna, lista I.
[2] *N. Iorga:* o. c. p. 342.
[3] *Hurmuzachi:* V p. II, p. 1547 și XV p. 1, 1556.
[4] Arhiva guv. ardelean Nr. 47.
[5] Articuli diactali p. 130, 216, 247.

Altă fiică a lui Pater, Maria, a fost măritată cu Christof Czompo, pomenit în acte la 1683.[1]

In dieta ardeleană figurează la 1723 și „Paulus Pater civitatis Claudiopolis Senator et deputatus", probabil tot o rudenie de aproape a lui Pater Iani.[2]

Iar N. Iorga și Hurmuzachi pomenesc și de un Istrate, nepot al lui Pater Iani din Bălgrad.[3]

Pater Iani a fost o personalitate importantă în viața românească din Ardeal, dar prea puțin cunoscută. Am ținut să complectez, măcar în parte, părțile cunoscute din viața lui cu cele de mai sus. Arhivele din Alba-Iulia, Sebeș și Brașov păstrează cu siguranță acte în legătură cu Pater Iani, cari vor lămuri și mai mult importanța acestui om pentru problemele românești din vremea sa.

[1] *Bakk:* o. c. p. 439.
[2] Articuli o. c. p. 25.
[3] *N. Iorga:* Istoria Românilor ardeleni p. 298 nota 2; Hurmuzachi XV, p. 1396.

PASTORAŢIA ÎN VREME DE RĂSBOIU

— UN MODEL AL GENULUI: PASTORALA DE CRĂCIUN A I. P. SF. MITROPOLIT NICOLAE —

de

SABIN SIBIANU

Inainte cu mai bine de doi ani de zile, la scurtă vreme după ce un îndepărtat bubuit de tun vestea întregei lumi că pacea continentului nostru a fost pusă în cârji, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* a întrunit la reşedinţa Sa, într'o conferinţă intimă, întreaga preoţime dela centrul Mitropoliei Ardealului. După îndătinata rugăciune „Impărate ceresc", cântată îngereşte de toţi cei prezenţi, Inaltul Ierarh a vorbit mai bine de-o oră despre necesitatea acomodării urgente a pastoraţiei la împrejurările schimbate, schiţând cu acel prilej un întreg program de acţiune şi subliniind îndatorirea colaboratorilor Săi apropiaţi de a contribui din răsputeri la crearea nouei mentalităţi pastorale, cerută de vremile aspre ce aveam să le străbatem. N'a fost trecut cu vederea nici cel mai mărunt amănunt în această inspirată cuvântare improvizată. Imi aduc aminte, de pildă, cu câtă căldură pleda I. P. Sf. Sa pentru îngrijirea duhovnicească a celor chemaţi la concentrare: preotul să-i spovedească şi să-i cuminece, să-i petreacă o bucată de drum la plecarea din sat şi apoi să poarte grije de familiile lor, stându-le într'ajutor până şi la citirea scrisorilor venite dela cel plecat la datorie şi la alcătuirea răspunsurilor.

Incredinţat că locul Arhipăstorului, la bucurii şi la necazuri, e în frunte, Inaltul Ierarh şi-a pilduit spusele cu propria Sa atitudine faţă de împrejurările actuale. Lectura pastoralelor şi circulărilor arhipăstoreşti din ultimii doi ani — ca şi ajutorarea refugiaţilor, desele vizitaţii făcute inopinat în spitalele de răniţi, lagărele de prizonieri, garnizoane şi pe la casele gospodarilor înstăriţi cari au adoptat

unul sau mai mulţi orfani de războiu, aceşti copii dragi ai I. P. Sf. Sale — o dovedesc cu prisosinţă. Nu putem spune tot ce ştim în această privinţă, dar va veni vremea când o vom face.

Pe scurt, strădania de fiecare zi a Arhipăstorului nostru a ţintit la domolirea sbuciumului contimporan şi la stâmpărarea atâtor suferinţe pricinuite de frământările sporite ale vremii noastre.

A făcut uz în acest scop de încercatele instrumente taumaturgice ale cuvântului şi faptei creştine. Pentru cel dintâi, fremătătoarea Pastorală de Crăciun este o mărturie impresionantă a grijii Arhipăstorului faţă de cugetul credincioşilor Săi, pe care-l luminează şi-l întăreşte, dându-i răspuns neajuns de cea mai ageră minte omenească: răspunsul lui Hristos, trecut prin sufletul unei inimi dogorite de iubirea frăţească faţă de aproapele.

Iată câteva din aceste întrebări îndrăsneţe — şi atitudinea creştină faţă de lume şi viaţă, ca să nu se desmintă, nu poate fi decât aşa — pe cari le-a prins din sborul experienţelor de fiecare zi Inaltul Ierarh: De ce Evanghelia n'a fost în stare să asigure o pace durabilă între seminţiile pământului?... De ce vina stărilor actuale n'o poartă ea?... Cum putem întări Neamul?... De ce sunt îndreptăţite nădejdile ce le nutrim ca creştini şi ca Români?... Şi prin urmare, de ce nu trebue să slăbim în credinţă?

Desprindeţi singuri răspunsurile şi cântăriţi-le puterea de convingere din fragmentele ce urmează:

Dacă Tatăl nostru al tuturor a găsit că cel mai bun cuvânt ce ni-l poate spune în clipa atât de însemnată a naşterii Fiului Său este cel despre pace, *atunci putem fi încredinţaţi că nu este ceva mai înalt, mai frumos şi mai dulce pentru sufletul omenesc decât pacea.*

Dar nici când n'a putut înţelege omenirea întreagă atât de mult că pacea este cel mai mare bun, cum mi se pare că înţelege astăzi. Nici când nu şi-a dat seamă atât de mult ca astăzi, că nu putea coborî în noaptea Vifleemului din cer o cântare şi o veste mai minunată ca aceasta. Pentrucă nici odată nu a răsunat această cântare într'o lume atât de învrăjbită, ca în acest an.

Tot pământul răsună de bubuitul tunurilor şi de bombele aeroplanelor. Uscatul, apele şi aierul sunt învăluite pretutindeni în fum

şi 'n sgomot de arme. Peste tot e numai svârcolire, strigăt de durere şi suferinţă. Războiul care a isbucnit acum doi ani s'a întins ca un foc năpraznic dela ţară la ţară şi dela popor la popor şi astăzi aproape nu e colţişor care să nu fie atins de lipsurile şi pustiirile legate de el.

Omenirea, prinsă în sbuciumul cumplit al unui războiu cum nu s'a mai pomenit, îşi dă acum seama ca niciodată ce mare binefacere este pacea, pe care o cântă din nou îngerii în noaptea Crăciunului.

Dar vrăjmaşii sfintei Evanghelii se ridică şi spun: Dacă pacea e cel mai preţios bun, de ce Evanghelia n'a fost în stare de două mii de ani să o înstăpânească între oameni şi popoare, ci o tot vesteşte aşa fără de spor? Sau Evanghelia n'are putere să aducă pacea pe care-o propovădueşte, zic ei, sau nu e cu putinţă să fie coborîtă pacea în lume şi atunci legea creştinească urmăreşte ceva ce se împotriveşte cu firea lucrurilor.

Dar duşmanii sfintei Evanghelii n'au dreptate nici într'un fel nici într'altul. Nici Evanghelia nu e lipsită de putere şi nici pacea nu e ceva ce să nu poată fi sălăşluit pe pământ şi între oameni.

Dar pacea pe care o vesteşte credinţa creştinească nu e pacea cea din afară, ci cea din suflete. Dacă ar fi urmărit o pace din întocmirile cele din afară ale oamenilor, atunci Domnul nostru Iisus Hristos s'ar fi născut pe un tron împărătesc şi şi-ar fi făcut cea mai puternică armată cu care să fi putut zdrobi toate împărăţiile cari ar fi vrut să se ridice împotrivă-i cu războiu. Dar pacea aceasta ar fi fost o pace ţinută cu puterea, oamenii ar fi stat liniştiţi de teamă, ar fi fost pacea unor oameni legaţi în lanţuri. Fără îndoială Dumnezeu ar fi putut întemeia şi susţinea şi o astfel de pace. Totuşi El n'a voit să facă din oameni robi, ci fii ai Săi, cari să ajungă în chip liber la o stare de pace a sufletului.

Domnul nostru Iisus Hristos a cunoscut ca nimeni altul pe oameni şi a ştiut că o pace adevărată nu se poate sprijini pe puterea cea din afară, nici pe nişte contracte pe cari le-ar încheie într'olaltă oamenii şi statele. El n'a avut judecata copilărească a celor ce cred că pacea s'ar putea înfăptui cum ai bate din pălmi pentru vecie. Domnul Hristos a ştiut că până la pacea cea adevărată este o cale grea. Intâi trebue o curăţire a sufletului omenesc de toate patimile şi de toate poftele necurate. Trebue desrădăcinată din om pisma, pofta de mărire şi de stăpânire, lăcomia, dorul de plăceri neiertate şi în locul lor trebue aşezat duhul lăpădării de cele lumeşti, iubirea de

Dumnezeu şi de oameni. Până se mişcă în oameni patimile de tot felul, ele îi fac vrând nevrând să se încaere, ori câte contracte de pace veşnică ar fi încheiat şi ori câte tunuri ar sta de pază.

Domnul nostru Iisus Hristos a venit să înalţe sufletele până la acea stare de curăţenie şi de bunătate din care să izvorască în chip nesilit, ca apa din izvor, pacea.

Dar o astfel de stare a sufletului, izvorâtoare de pace, nu o poate dobândi omul prin puterile sale, ci numai când e aproape de Dumnezeu, împăcat cu El. Depărtarea de Dumnezeu îi răpeşte omului pacea sufletească, iar apropierea de Dumnezeu face să se reverse acele puteri cari să întemeieze înlăuntrul său curăţenia şi pacea. Apropierea cea mai mare de Dumnezeu ne-a adus-o Fiul Său, care s'a născut în peştera din Vifleem ca om. El e Împăratul păcii, cum i-au zis prorocii. Prin El ne întinde Tatăl cel ceresc iubirea Sa izbăvitoare care ni se face în suflete putere de pace în mijlocul vrajbei din lume. Prin Domnul nostru Iisus Hristos ne ştim împăcaţi cu Dumnezeu şi siguranţa aceasta ne dă linişte în vârtejul sbuciumat al lumii.

Unde se sălăşlueşte Hristos, acolo se sălăşlueşte pacea. Puterea Lui coborîtă în noi se face voinţă de pace în sufletul nostru.

Şi cu cât pătrunde mai adânc această pace a lui Hristos-Domnul în suflete, cu atât se trezeşte în oameni mai puternic dorul după pace şi în rânduielile din afară ale vieţii lor. Acest dor îl face pe fiecare să simtă că Dumnezeu nu a făcut pe oameni să-şi facă rău unul altuia şi să-şi facă viaţa un chin, ci să trăiască în bucuria păcii şi a buneiînţelegeri, înălţând prin iubirea întreolaltă virtuţile sufletului până la asemănarea cu Tatăl ceresc.

Dar pacea din afară pe care o dorim trebue să fie după chipul frumos şi trainic al păcii din suflet, al păcii lui Hristos. Ea nu trebue să fie o pace nedreaptă, o pace potrivnică cinstirii lui Dumnezeu şi rânduielilor morale voite de El. O pace nedreaptă ar fi un izvor de alte războaie şi de tulburări între oameni. Poporul nostru românesc roagă şi el pe Dumnezeu să aducă o pace dreaptă, cu statornicirea drepturilor fiecărei naţii. Noi Românii am fost un popor al păcii în toate timpurile, un popor făcător de pace, pentrucă am avut în inimă pacea lui Hristos. Dar pace trainică, pace adevărată e numai pacea dreaptă, care dă fiecăruia ce este al său, tăind poftele unor naţii lacome după bunuri străine şi după robirea altor popoare.

Pentru a ajunge la această pace şi pentru a ne arăta vrednici de ea, trebue să mai răbdăm şi trebue să ne ajutăm unii pe alţii în pur-

tarea poverilor acestor timpuri grele. ...Neamul îl întărim ajutându-ne unul pe altul.

Oricât ar fi de mari greutățile de azi, dragii mei, să nu ne perdem curajul. Sărbătoarea Naşterii Domnului este un îndemn la încredere, căci ea ne asigură despre iubirea Tatălui ceresc, care nu ne lasă, ci ne trimite pe însuşi Fiul Său ca să ne mântuiască. Să avem încredere în steaua noastră ca neam şi în ajutorul lui Dumnezeu, care va veghea la înfăptuirea dreptății noastre. Războiul, oricât de crâncen ar fi, nu va dărâma decât lucrurile putrede şi nedrepte. Noi suntem un popor tânăr şi nu căutăm decât dreptatea, iar **tinerețea şi dreptatea nu pot fi înăbuşite de nimic.**

Solia Crăciunului „pe pământ pace" *stă în încrederea în iubirea lui Dumnezeu, în curajul netulburat în mijlocul tulburărilor pământeşti, în dragostea neistovită față de aproapele, în aşteptarea plină de nădejdi a păcii celei drepte pentru toate popoarele şi deci şi pentru al nostru. Căci nu spre robie, ci spre libertate a zidit Dumnezeu pe om şi a împodobit grădina pământului cu diferite neamuri.*

*

Dacă aş fi preot într'un sat de oameni cumsecade, mi-aş întocmi fără preget programul de lucru în parohie pe toată durata războiului. Pastorala de Crăciun a I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului mi-ar servi de model, cu atât mai vârtos cu cât ea nu se mulțumeşte numai să pledeze tema: „Hristos e pacea lumii", îndrumându-te cum s'o statorniceşti în colțişorul tău de veghe şi trudă preoțească, ci te învață şi cum să-i asiguri trăinicia.

E o pagină clasică de atitudine creştină în fața împrejurărilor actuale, iar pentru pastorație — un model al genului.

RĂSPUNSURILE ECTENIILOR

de

Preot GHEORGHE ȘOIMA

Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Intenționăm să facem aci un scurt comentar psihologic religios al răspunsurilor liturgice: „Doamne, miluește-ne", „Dă-ne, Doamne", „Ție, Doamne" și „Amin".

1. „DOAMNE, MILUEȘTE-NE"

O rugăciune foarte concentrată, alcătuită din trei cuvinte: un subiect la cazul vocativ (Doamne), un predicat la modul imperativ (!) (miluește) și un complement drept, pronume personal (ne). Subiectul, la singular, este divin; complementul, la plural, uman. Pe plan ontologic, între corespondenții acestor termeni se află o incalculabilă distanță: distanța dintre Dumnezeu și om; dar și o punte de legătură: mila. „Doamne — miluește — ne".

Ce este mila? — O punte, sau o scară, pe care nu oamenii, ci Dumnezeu a întins-o din cer pe pământ, pentru ca pământenii să poată urca la cer. Mila este de esență divină. Ea nu-i altceva decât o formă a iubirii, anume iubirea față de cei aflați în diferite lipsuri: morale, materiale, sanitare etc. Iar prin miluire înțelegem mila activă, mila în manifestare.

„Doamne, miluește-ne", adecă: Doamne, ajută-ne să putem simți că ne iubești; înlătură păcatele noastre, aceste pricini cari ne împiedecă să primim și să simțim binefacerile dragostei Tale și cari ne depărtează de Tine; spală-ne de întinăciune și ne iartă.

O caracteristică a acestei rugăciuni o constitue smerenia. Căci cine sunt cei cari cer milă chiar și oamenilor? — Cei umili, cei lipsiți, cei suferinzi; ei sunt cei cari ne inspiră milă. Iar când, la rândul nostru, cerem milă dela Dumnezeu, ne recunoaștem asemenea lor, ne învesmântăm în smerenie și, așa plecați, ne rugăm lui Dumnezeu.

De asemenea, din faptul că nu cântăm: Doamne, miluește-mă, nici miluește-i, ci: „miluește-ne", vedem cum răsbat în această rugăciune-răspuns conștiința și sentimentul unității Bisericii creștine. Răsbate conștiința solidarității noastre cu aceia pentru cari ne rugăm, conștiința că suntem una cu ei, căci nu numai că-i iubim, dar ne și regăsim în ei, sunt semenii noștri și suntem semenii și frații lor.

Diaconul propune: „Pentru dreptcredinciosul nostru rege..... Domnului să ne rugăm" și noi nu răspundem: Doamne, miluește-l, ci „Doamne, miluește-ne", pentrucă e al *nostru*. La fel ne îndeamnă diaconul să ne rugăm, împreună cu dânsul, „pentru cei ce umblă pe ape și călătoresc... pentru cei bolnavi, pentru cei robiți" etc. și noi nu răspundem: Doamne miluește-i, ci tot „Doamne miluește-ne", pentrucă aceștia sunt „întru Hristos frați ai noștri" și apoi pricinile cari fac să ne rugăm pentru dânșii ne sunt comune și nouă sau ni se pot întâmpla și nouă.

O, dar ce înalt grad de simțire religioasă presupune această rugăciune atât de concentrată! Ce smerenie și câtă căldură a inimii! Puțini sunt aceia cari le au și le pot exprima dintr'odată!

De aceea Biserica a rânduit ca, în slujbele dumnezeești, rostirea sau cântarea acestei rugăciuni să se facă de trei ori, de douăsprezece sau chiar de mai multe ori, pentruca ceeace nu avem gata, ca oricând să putem manifesta dintr'odată, să putem realiza cel puțin gradat, măcar în timpul slujbelor.

Și, potrivit paralelismului psiho-fizic și mai ales psihovocal, această rugăciune gradată ar trebui s'o recunoaștem și în modulația (ascensiunea sau descensiunea) ca și în nuanțarea tonului cântăreților.

Este fals că cânți de douăsprezece ori, chiar intermitent, „Doamne, miluește-ne" numai pe două melodii și mai ales în acelaș ton și cu aceleași nuanțe. Dar în general cam așa se face. *Diaconul* îndeamnă: „Cu pace Domnului să ne rugăm". *Corul:* „Doamne, miluește-ne" (întâiul). *Diaconul:* „Pentru pacea de sus și pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm". *Corul:* „Doamne,

milueşte-ne" (al doilea). Şi diaconul continuă: „Pentru pacea a toată lumea"... „Pentru (Inalt) Prea Sfinţitul (arhi) episcopul nostru"... „Pentru dreptcredinciosul nostru rege"... „Domnului să ne rugăm". Şi corul răspunde mereu la fel: „Doamne milueşte-ne" (întâiul şi al doilea). Nici o ascensiune, nici o gradaţie, nici o insistenţă, silind şi pe diacon să rămână într'o dureroasă monotonie.

Credem însă că procesul psihologic petrecut în timpul cântării răspunsurilor ecteniilor mari este mai curând un proces de degradaţie fizică (acustică), dar, în schimb, un proces de gradaţie spirituală, un proces de adâncire în duh.

Aşa se poate explica de ce ecteniile fac încheierea cu un *ecfonis*, adică cu o ridicare a tonului. De ce ridicare? Când a coborît şi a slăbit tonul? Fireşte, numai în decursul şirului de răspunsuri ale ecteniei. De ce? Apoi numai din cauza naturei procesului psihologic petrecut în timpul cântării; căci fără de o cauză de ordin psihologic, în condiţiuni fizice şi fiziologice normale, vocea omenească nu scade.

Dar trebue să admitem cu toţii că intonarea adecvată a răspunsurilor ecteniilor, ca şi a oricărei cântări bisericeşti, nu este posibilă decât unor oameni cari să fie, în acelaş timp, buni cântăreţi şi creştini adevăraţi.

2. „DĂ-NE, DOAMNE"

O rugăciune-răspuns tot atât de condensată ca şi „Doamne, milueşte-ne", dar cu un caracter mai precis, mai special, mai direct şi mai obiectiv, ca înşişi îndemnurile diaconului cari o precedează. In timp ce îndemnurile diaconeşti, cari cer răspunsul „Doamne, milueşte-ne", ne spun mai ales pentru *cine* să ne rugăm, îndemnurile cu răspunsul „Dă-ne, Doamne" ne propun mai ales pentru *ce* să ne rugăm. Şi motivele acestei rugăciuni din urmă sunt aproape numai spirituale, transcendentale. Ex: „Ziua toată desăvârşit sfântă"... „Inger de pace, păzitor sufletelor şi trupurilor noastre"... „Milă şi iertare de păcate"... „Cele bune şi de folos sufletelor"... „Sfârşit creştinesc vieţii noastre... şi răspuns bun la înfricoşatul judeţ al lui Hristos".

De aceea, pe scara cererilor liturgice scurte, comune mai multor slujbe bisericeşti, aceste îndemnuri, ca şi răspunsurile lor, le putem socoti culminante. Intr'adevăr, nici o slujbă bisericească nu începe şi nici nu termină cu ectenia celor şase cereri, ci locul acesteia îl aflăm de obicei cam pe la mijlocul slujbei.

Dar răspunsul „Dă-ne, Doamne" denotă şi un grad de mai mare apropiere faţă de Dumnezeu decât răspunsul „Doamne, miluieşte-ne". Când cântăm: „Dă-ne, Doamne" exprimăm o îndrăsnire mai mare, o deosebită încredere. Este încrederea bazată pe asigurarea Mântuitorului: „Cereţi şi vi se va da" (Mateiu 7, 7), după cum rezultă şi din cuvintele sfântului evanghelist Ioan: „Şi aceasta este îndrăsnirea ce avem către El (Domnul) că dacă cerem ceva, după voinţa Lui, El ne ascultă" (I Ioan 5, 14).

3. „ŢIE, DOAMNE"

Un alt răspuns liturgic, cu nimic inferior în sens şi putere de expresie faţă de celelalte răspunsuri ale ecteniilor. Cu nimic mai prejos nici faţă de îndemnul diaconului, de care depinde, dar pe care îl împlineşte. Când diaconul propune: „toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm", el se adresează oamenilor; când credincioşii răspund, prin glasul cântăreţilor, „Ţie, Doamne", ei se adresează lui Dumnezeu.

Indemnul: „toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm", reprezintă un raport mai îndepărtat, un raport dela persoana întâia la persoana a treia. In schimb, răspunsul: „Ţie, Doamne" exprimă un raport personal mult mai apropiat, raportul dintre persoana întâia şi persoana a doua. Şi, teoretic, persoana a doua totdeauna este mai aproape de persoana întâi decât persoana a treia.

Curăţiţi de baia repetării cu stăruinţă a rugăciunilor „Doamne, miluieşte-ne" şi „Dă-ne, Doamne", când aud îndemnul diaconului: „toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm", credincioşii prind să aibă viziunea frumuseţii subordonării voinţei lor voii lui Hristos şi cuceriţi de perspectiva unei asemenea trăiri sfinte, ei exclamă: „Ţie, Doamne". Când cântă astfel, ei nu numai că fac o

solemnă făgăduință, dar dau și expresie dorului lor lăuntric după o viețuire sfântă; mai mult: cu inima, ei chiar anticipează această prea dulce suferință a închinării vieții lor întregi lui Iisus Hristos.

4. „AMIN"

Cuvânt trecut din cultul iudaic în cultul Bisericii creștine. Inseamnă: „Intr'adevăr", „așa să fie", „așa să se întâmple".

Când rostim sau cântăm la slujbele bisericești: „Amin", rezumăm într'un singur cuvânt tot ceea ce preotul a spus înainte. Deci nu putem spune „Amin", decât dacă am auzit și am înțeles tot și dacă astfel consimțim la ceea ce am auzit. De fapt, în cultul divin creștin, cuvântul „Amin" are mai multe nuanțe, după cuprinsul ideilor pe cari are să le confirme.

In general, „Amin" este un cuvânt de foc. Cel mai sintetic, cel mai expresiv și cel mai solemn, presupunând cel mai înalt grad de luciditate, de conștiință religioasă și chiar de entuziasm religios.

Când buzele noastre articulează „Amin", sufletul ni se cutremură ca și cum am rosti „jur", ca și cum am iscăli cu inima un angajament sacru, în fața unor martori dumnezeești.

DARURILE BISERICII

de

Preot Dr. ILARION V. FELEA
Profesor la Academia teologică, Arad

Mari și minunate sunt toate lucrurile lui Dumnezeu. Numărul și călătoria astrelor prin univers, sborul și cântecul paserilor prin văzduh, culoarea și mirosul florilor, bogățiile și binefacerile pământului, facultățile și aspirațiile sufletului omenesc — toate sunt mărturii evidente despre atotputernicia, înțelepciunea și bunătatea Lui.

Dar mai presus de toate, suprema mărturie despre iubirea lui Dumnezeu este Biserica, așezământul mântuirii, stâlpul și temelia adevărului (I Tim. 3, 15). In Biserică a așezat Dumnezeu vistieria darurilor duhovnicești, comoara bunătăților nepieritoare.

Darurile Bisericii sunt darurile Duhului Sfânt. Aceste daruri sunt imperceptibile și imponderabile, adecă independente de om și de puterile lui investigatorii. Nu sunt daruri materiale și bunuri pământești, care să trezească în oameni pofta de câștig și lupta de a le achiziționa prin orice mijloace. Sunt daruri spirituale, după care râvnesc idealiștii și profeții, oamenii cari cred în suflet și în Dumnezeu.

Nu arareori se aude din gura oamenilor care nu calcă pragul bisericii întrebarea destul de cutezătoare: Ce-mi dă mie Biserica?... Ce folos am eu dela Biserică? Este întrebarea obișnuită a oamenilor care nu merg la biserică și care adeseori pune în încurcătură pe ceice merg, când unul sau altul dintre bunii creștini își chiamă în sărbători vecinul nepăsător sau ateu, la biserică.

Ca întrebarea să nu rămână fără de răspuns, noi vom înșira aci un număr de zece daruri pe care numai Biserica ni le dăruește și care covârșesc toate bunurile pe cari ni le poate dărui lumea.

1. *Numele de „creştin".* Este cel dintâi dar pe care îl primim dela Biserică, în taina sfântului Botez, şi numele cel mai de cinste pe care poate să-l poarte un om. Pentru numele de „creştin" s'au nevoit sfinţii, s'au luptat voevozii şi împăraţii cruciaţi şi s'au jertfit martirii. Astăzi, „războiul sfânt" împotriva bolşevismului nu este altceva decât o luptă pe viaţă şi pe moarte pentru numele de creştin. Intreagă istoria Bisericii şi calendarul cu toate numele şi praznicele lui, sunt tot atâtea mărturii despre onoarea şi însemnătatea unică ce o are în lume numele şi calitatea de creştin.

2. *Credinţa mântuitoare.* Nu orice credinţă mântue. Păgânii şi necredincioşii încă îşi au o „credinţă" a lor; „şi dracii cred şi se cutremură" (Iacob 2, 19), dar nu se mântue. Credinţa mântuitoare este energia spirituală care ne eliberează de rău şi ne duce la Dumnezeu, este „încredinţarea despre cele nădăjduite şi dovedirea lucrurilor nevăzute" (Evrei 11, 1), este o doctrină sfântă, o concepţie cristalizată, unitară şi armonică despre lume şi viaţă, despre Dumnezeu şi om, pe care nu ne-o pot da nici filosofiile, nici ştiinţele, nici artele, cu toate părerile, ipotezele, teoriile şi emoţiile lor.

3. *Viaţa sfântă,* adecă sfinţirea sufletului prin cele şapte sf. Taine, prin slujbele dumnezeeşti, prin faptele şi virtuţile creştineşti. Purificarea sufletului întinat este privilegiul exclusiv al Bisericii. Nu există alt aşezământ pentru cultura inimii şi mai ales pentru curăţirea lui de păcatele prin care s'a pângărit după sf. Botez, în afară de Biserică. Extra Ecclesia nulla salus. Când conştiinţa ne mustră şi păcatele ne apasă pe suflet, Biserica este singura casă de adăpost şi cetate de scăpare, în care îşi pot afla puritatea pierdută şi scopul vieţii chiar şi cei mai mari păcătoşi.

4. *Libertatea şi fericirea.* Toţi oamenii vreau să fie liberi şi fericiţi; toţi luptă pentru libertate şi aleargă neodihniţi după fericire, dar câţi pot răspunde cu inima deplin împăcată că într'adevăr sunt liberi şi fericiţi? Toţi doresc să fie liberi în fericire şi nu sunt, deoarece nici libertatea, nici fericirea nu stau numai în puterea omului. Este liber cine este independent de păcat şi e fericit omul

când a ajuns în comunitate de iubire şi unire cu Dumnezeu. Aşa se face că sunt mai multe condiţii de fericire şi garanţii de libertate între oamenii simpli, săraci şi curaţi la inimă, decât între cei bogaţi şi egoişti. Dar înţelepciunea aceasta o aflăm numai în Biserică.

5. *Comuniunea sfinţilor* şi în special *cultul morţilor*. Cu viaţa de dincolo de mormânt numai Biserica ne poate pune în legătură şi numai ea ne mângăe cu bucuria învierii şi a revederii morţilor. Ea ne încredinţează prin învăţăturile ei revelate şi prin Tainele şi slujbele ei sfinte că morţii trăesc şi că între cei vii şi cei morţi există o comunitate de viaţă ca şi între Hristos şi Biserică şi că această comunitate se realizează prin rugăciuni, prin milostenii, prin Jertfa euharistică adusă pentru vii şi pentru morţi, — prin dragostea care nu cade niciodată (I Cor. 13, 13). Căci „de nădăjduim în Hristos numai în viaţa aceasta, suntem mai de plâns decât toţi oamenii" (I Cor. 15, 19). Biserica este comunitatea de viaţă dintre toţi cei răscumpăraţi, vii şi morţi (adormiţi).

6. *Sărbătorile*. Nu ne putem închipui cum ar fi viaţa fără de sărbători şi cântări sfinte; cât ar fi de blestemată viaţa omului care ar trebui să muncească de dimineaţa până seara şi dela naştere până la moarte, fără de repaos şi mai ales fără de sărbători sfinte. Pe de altă parte, petrecerile şi sărbătorile lumeşti obosesc în loc să recreeze, desgustă în loc să sature. Numai sărbătorile Bisericii sunt sfinte şi înălţătoare, aduc înfrăţirea între oameni şi cerul pe pământ, înseninează frunţile încruntate, mângăie inimile îndurerate, împacă sufletele învrăjbite şi revarsă peste capetele tuturor credincioşilor lumina şi roua binecuvântării lui Dumnezeu.

7. *Preotul*. Oricâţi prieteni ar avea omul, cel mai bun şi mai desinteresat este preotul, duhovnicul. El este slujitorul lui Dumnezeu şi sfătuitorul oamenilor, prietenul tuturor la bucurie şi mai ales la durere. El increştinează copiii, încununează mirii, consolează pe cei întristaţi şi prohodeşte morţii; sfinţeşte casele, binecuvintează munca şi purifică prin darul lui Dumnezeu sufletele. El este păstorul oilor,

purtătorul crucii, învăţătorul şi misionarul tuturor idealurilor, sluga poporului, straja Bisericii şi apostolul tuturor dogmelor şi slujbelor ei sfinte şi sfinţitoare. Dacă numai pe acest om al lui Dumnezeu ni l-ar dărui Biserica şi ar fi destul ca să-i arătăm toată dragostea şi recunoştinţa.

8. *Sfânta Scriptură*, cartea descoperirii lui Dumnezeu, este unul dintre cele mai mari bunuri sufleteşti pe care ni le dărueşte Biserica. Biblia este comoara Bisericii şi cartea vieţii, care numai în Biserică aduce slujbă lui Dumnezeu. Ea a fost asemănată cu o farmacie în care se află leacuri contra tuturor bolilor sufleteşti, din care cei nepricepuţi (sectele) iau otrăvuri în loc de leacuri tămăduitoare; cu o pădure în care cei neştiutori se rătăcesc şi cu o mare de înţelepciune în care unii se scaldă şi se curăţesc de toate întinăciunile, iar alţii se înneacă, se pierd şi se osândesc. Sf. Scriptură este constituţia Bisericii, mai presus de toate cărţile, legile şi constituţiile lumii.

9. *Religia*, legea noastră cu toate comorile ei, este darul Bisericii. Toate popoarele îşi au legea lor, religia lor. Religia noastră este religia Bisericii. In ea ne-am născut şi ne-am botezat, în ea au trăit şi au murit părinţii şi moşi-strămoşii noştrii, în ea găsim toate luminile şi mângăerile şi ajutoarele de care avem lipsă în călătoria spre ţinta ultimă a vieţii noastre, care este fericirea eternă în comunitate de iubire sfântă cu Dumnezeu. Cine trăeşte după cum ne învaţă religia Bisericii este un om bun, un creştin evlavios şi serios. Evlavia şi seriositatea caracterizează pe omul religios. Răutatea şi frivolitatea caracterizează pe atei şi păgâni, cari încă nu s'au învrednicit să se îndulcească din darurile Bisericii.

10. *Pacea cu Dumnezeu* este marea răsplată a drepţilor, bunul suprem pe care îl dobândesc ceice primesc darurile Bisericii. Cine are pacea lui Dumnezeu în suflet, are liniştea şi lauda conştiinţei. Cine este în războiu cu Dumnezeu, are tulburarea şi întunecarea cugetului. Necredincioşii, nelegiuiţii şi vrăjmaşii lui Dumnezeu nu au pace în viaţă, nici linişte în suflet. Sunt urmăriţi de umbra gândurilor şi a faptelor lor rele, cum au fost urmăriţi Cain

şi Iuda, până la moarte. Pacea este binecuvântare dela Dumnezeu şi se revarsă în lume prin lucrarea Bisericii. De aceea darul păcii încununează toate darurile Bisericii.

Iată ce ne dă Biserica şi numai Biserica. Bine înţeles că nu acestea sunt toate darurile Bisericii. In fiecare din cele înşirate aci se cuprind alte zeci de daruri, tot aşa de mari şi minunate, aşa încât ele sunt nenumărate, ca şi razele soarelui.

Incheiem această scurtă dare de seamă asupra darurilor Bisericii cu o mică socoteală, care priveşte în special pe oamenii cari nu prea cercetează biserica. Intr'un an sunt 365 de zile. Din aceste zile sunt 52 de Dumineci, la cari adăugând şi celelalte sărbători, trecem cu câteva peste 80. Dacă din toate aceste Dumineci şi sărbători scoatem orele de slujbe divine care se fac în biserici, abia putem face câteva zile. Dacă socotim un minimum de timp care s'ar cere pentru cercetarea bisericii, cel puţin o oră pentru fiecare sf. Liturghie, şi dacă am aduna toate aceste ore, ele nu fac nici cinci zile din cele 365. Intrebarea ce trebue pusă omului care se numeşte creştin şi nu merge la biserică, este aceasta: Din 365 de zile, câte sunt într'un an, câte ceasuri din ele dai tu lui Dumnezeu?...

După ce vorbim oamenilor despre darurile Bisericii, e bine să le punem şi întrebarea aceasta, ca să ne dăm seama nu numai de greşala ce o fac ceice întreabă cu indiferenţă: Ce-mi dă mie Biserica, — ci mai ales de marea bunătate a lui Dumnezeu, care răsare soarele peste noi chiar şi atunci când din timpul pe care ni-l dărueşte nu dăm Bisericii Sale decât prea puţin, sau — unii — nimic.

DOCTRINA DESPRE VIAȚĂ A PROFESORULUI NICOLAE PAULESCU

de

Diacon NICOLAE MLADIN

CHIP DE SAVANT ROMÂN

„Profesorul Paulescu, care a trăit ca un mucenic și a murit ca un sfânt, înfățișază în chipul cel mai expresiv pe învățatul român, așa cum îl fac cele mai bune tradiții ale țării noastre";[1] e icoana adevăratului om de știință, pentru care știința este scară către Dumnezeu și oglindire a duhului românesc în lucrurile Adevărului. Știința e universală, pentrucă există un singur adevăr; dar adevărul acesta e o umbră de lumină din adevărul cel mai presus de orice adevăr: Dumnezeu. El e șoapta de taină a veșniciei în frământarea de lut a timpului. De aceea rădăcinile lui se învăluie în falduri de mister: e cărare sfielnică spre oceanul cel necuprins al Dumnezeirii. E revelare naturală a măririi divine, scara minții pe care sufletul se suie la cer...

Savantul nostru nu este, nu poate fi, o minte care suspendă lumile de vidul neființei și le scoate din nu știu ce haotică îngemânare de atomi; gândul lui străjuiește, luminos și înalt, ca o mireasmă a duhului românesc, sub bolțile de har ale veșniciei. *Viziunea lui crește organic din sufletul neamului* și se arcuește ca un curcubeu de lumină peste veacuri. *El e neamul în fața adevărului*, neamul cucerind zările adevărului. *Și supremul adevăr al neamului, ca și al științei, este Dumnezeu.* Celce nu înțelege adevărul ca o punte între inima neamului și flăcările de har ale cerului, nu poate fi socotit savant român. Este un desrădăcinat: aramă sunătoare și chimval gălăgios.

---

[1] N. Iorga, în „Neamul românesc" din 29 Iulie 1931.

Dar ştiinţa *românească* mai este ea ştiinţă universală? Fără îndoială. Ştiinţa e ancorată în lumea fenomenelor: aici savantului român i se deschide un câmp comun de cercetare, în care poate da la iveală adevăruri unanim recunoscute. In privinţa aceasta, ştiinţa românească este însăşi Ştiinţa. Fenomenele însă sunt manifestări ale unei cauzalităţi mai adânci, care poate fi sesizată ca o taină şi lămurită ca o limită spre care tinde observaţia ştiinţifică. Ştiinţa este cunoaşterea prin cauze. Nimeni nu poate opri pe omul de ştiinţă să caute dincolo de fenomen — bazat pe raţionament şi observaţie — cauza cauzelor, cauza primă şi ultimă a lumii: Dumnezeu. Aceasta nu e ştiinţă? E mai mult decât atât: *e încoronarea firească a ştiinţii*, e limanul spre care ne îndreaptă paşii zările adevărului creatural. Adevărul e climatul firesc al raţiunii. Adevărul e lumină, e bucurie, e eliberare; „adevărul" care nu e lumină, „adevărul" care coboară spre prăpăstioasele hăuri ale neființei şi nu urcă spre seninătăţile de azur ale cerului, nu este adevăr. Istoria ştiinţei a dovedit-o fără drept de apel. Adevărul coboară din Dumnezeu ca să ne urce iarăşi la Dumnezeu. Aceasta e calea Ştiinţei, a marilor savanţi occidentali; ştiinţei româneşti, savantului român, nu i se cere nimic mai mult. Pe calea aceasta i se deschid şi ştiinţei româneşti orizonturile universalităţii.

Aşadar, adevăratul învăţat român, aşa cum îl cer tradiţiile strămoşeşti, nu trebuie să fie nici subiectiv, nici unilateral, nici strâmt, neguros sau strâmb în perspective: *el trebuie să fie deplin.* Zările viziunii lui: vaste cât Adevărul şi adânci cât cerul. Căci cum se oglindesc stelele nemişcate ale cerului în apele mişcătoare ale lacurilor de munte, aşa gândurile lui Dumnezeu cele veşnice se răsfrâng în valurile trecătoare ale lumii. *Omul de ştiinţă nu e nevoit să vadă numai valurile: lui trebuie să i se desvăluie şi oglindirile de har ale cerului.* Iar adevărul acesta, adevăr creatural şi răsfrângere din lumina Adevărului necreat, îl dă ca hrană sufletului românesc, omenirii întregi....

Nicolae Paulescu este întruchiparea reală a savantului român. Spirit de înaltă putere de sinteză, de adâncă şi

metodică analiză, putere de muncă neobişnuită, inteligenţă latină: clară, fină, pătrunzătoare, onestitate sufletească şi duh de sacrificiu, avea toate darurile unui adevărat om de ştiinţă. Doctor în medicină şi în ştiinţele naturale, colaborator al prof. Lancereaux — N. Paulescu, ca profesor de fiziologie la Facultatea de medicină din Bucureşti, a publicat, în revistele de specialitate, lucrări ştiinţifice unanim apreciate. N'avem noi competenţa să expunem contribuţia profesorului N. C. Paulescu în acest domeniu; e destul să amintim că „aproape nu există capitol de fiziologie, asupra căruia Prof. Paulescu să nu fi contribuit prin experienţele sale a-l clarifica, a-l întregi sau a-l suprima".[1] Opera lui e sintetizată în două tratate cu mare răsunet în lumea medicală: Traité de Médecine (5 vol.) şi Traité de Physiologie médicale (3 vol.). Dovada neîndoelnică a prestigiului ştiinţific ce şi-l câştigase prin aceste lucrări, este faptul că Facultatea de medicină din Paris, după moartea prof. Lancereaux, l-a chemat să ocupe catedra fostului său profesor. El însă a preferat să-şi închine toate puterile de muncă şi jertfă ţării sale...

Şi ţara, ţara aceasta care a adulat atâţia idoli deşerţi şi streini, l-a răsplătit cu uitarea.

Mai mult: s'a cerut în parlament să fie înlăturat dela catedra de fiziologie. De ce? — Pentrucă şi-a deschis cursurile la Facultate cu o severă, dar ştiinţifică critică a darwinismului? Pentrucă a dovedit netemeinicia materialismului şi a luminat, prin ştiinţă, zările sufletului şi ale Dumnezeirii? Pentrucă a crezut în divinitatea lui Iisus şi în destinul de flacără şi cer al neamului? Pentrucă a îndrăsnit să fie naţionalist, antisemit şi antimason? — Pentru toate acestea, şi poate şi pentru alte zări de lumină ce se desprindeau tainic din ochii lui senini ca seninul cerului. Materialismul şi darwinismul, sub forma lor haeckeliană, constituiau dogma „ştiinţei" universitare româneşti; puterea evreiască şi masoneria tindeau să constitue osatura eco-

---

[1] Dr. C. Michăilescu: Cuvântare rostită la înmormântarea Prof. Dr. N. C. Paulescu, p. 4.

nomică-politică a statului. Cine ar fi îndrăsnit să fie de altă părere? Nicolae Paulescu, în primul an de profesorat, n'a şovăit: a pornit lupta de luminare a orizonturilor, de descătuşare a ştiinţei şi sufletului românesc. Trebuia să sufere consecinţele: persecuţie şi uitare. Mai ales pentrucă doctrina lui nu era simplu sentimentalism: grea de documentare, clară în perspective, evidentă în concluzii, era ca o explozie de lumină care alunga întunerecul rătăcirilor ştienţiste. *Era glasul autentic al ştiinţei care dărâma fetişismul ştienţist al unui veac materialist.*

N. Paulescu, delicat şi modest cum era, a trecut peste toate ofensele senin şi zâmbitor: un aristocrat al spiritului. *Pilda Mântuitorului era vie în inima lui.* De aceea, înainte de a muri, ultima lui dorinţă a fost aceasta: să fie înmormântat simplu şi creştineşte, cu capul răzimat de „tricolorul care atât de mult mi-a fost drag" —, „iar deasupra mea să aşezaţi chipul însângerat de spini al Mântuitorului, pe care mi l-a făcut Paciurea, inspirat de ultimele Lui cuvinte rostite pe cruce: Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac!"[1] El ştia că lupta lui este lupta adevărului, trudă ctitoritoare de ştiinţă românească şi sbucium de eliberare a neamului. Ştia că ştiinţa nu este armă împotriva lui Dumnezeu, ci stâlp de lumină pe care se sprijinesc tăriile cerului; că neamul îşi va găsi deplina realizare şi mărire nu în iudaism sau francmasonerie, nici în vreo concepţie materialistă şi atee, ci sub bolta de har şi lumină a Bisericii, prin revărsarea iubirii lui Iisus în inima Ţării.

I-a iertat şi a biruit: ei nu mai sunt, dar sufletul lui, cu cât trec anii, răsare tot mai luminos peste zările trăirii româneşti.

De sus, din lumea de fericire şi lumină divină, priveşte surâzător şi senin peste veacuri: *ctitor al ştiinţei româneşti, călăuzitor al naţionalismului creştin, icoană în veac a savantului român* „aşa cum îl fac cele mai bune tradiţii ale ţării noastre".

---

[1] „Universul" din 22 Iulie 1931.

CAPITOLUL I

BIOLOGIE: SPECIFICUL ŞI CAUZA VIEŢII

„Trebuie să mărturisesc... că la 18 ani, când am ieşit din liceu, am fost şi eu ateu şi materialist, căci auzisem pe un profesor de filosofie spunând, de pe catedră, că Dumnezeu nu există, că sufletul e un moft şi că Natura e mama tuturor lucrurilor din Univers".[1] „Eram materialist pentrucă n'aveam decât o *prea restrânsă* cantitate de cunoştinţe asupra naturii brute; pentrucă mintea mea încă nu era desvoltată şi, fiind *lipsit de spirit critic*, credeam tot ceeace auziam sau citiam; totodată căzusem în *cursa* acestei perfide afirmaţii că toţi oamenii de ştiinţă sunt materialişti". Aceasta era „educaţia" ce o dădea statul generaţiilor neamului, educaţie de care ne resimţim şi azi. „Ei bine, continuă Paulescu, dacă după aceea n'aş fi dobândit, *printr'un studiu susţinut*, noui cunoştinţe asupra naturii brute şi a fiinţelor vii, sau dacă, prin vreo întâmplare, facultăţile mele intelectuale ar fi rămas tot aşa ca în tinereţe, sau în sfârşit dacă n'aş fi constatat că adevăraţii savanţi *resping sistemul materialist*, aş fi fost încă şi azi victima acestei doctrine".[2] E mărturia lui Paulescu: ştiinţa superficială din liceu l-a îndepărtat de Dumnezeu; ştiinţa cea adevărată a fost cale de întoarcere de pe cărările rătăcirii la vatra de foc a credinţii. Atenţia lui s'a îndreptat în special asupra vieţii. Viaţa i-a descoperit tainele sufletului şi luminile iubirii divine. Concluziile la cari a ajuns, cercetările şi experienţele lui, în acest domeniu, le-a expus în articole, studii, broşuri, tratatul de Fiziologie medicală ş. a., ca prin aceste convingeri ştiinţifice să îndrumeze sufletul neamului spre împărăţia de vis şi dor în care stăpâneşte Dumnezeu. Desigur în această succintă prezentare n'avem pretenţia de-a rezuma toată perspectiva paulesciană asupra vieţii, nici a coborî până în subsolul tuturor amănuntelor: — nu vrem decât să actualizăm o luptă şi să schiţăm fizionomia unei concepţii despre viaţă, profund creştine şi de o strălucitoare evidenţă.

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Supliment la cartea: Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul şi Francmasoneria, Bucureşti 1913 p. 5.

[2] Dr. N. C. Paulesco: Traité de Physiologie médicale, Buc. 1921, t. III p. 918.

1. *Specificitatea vieţii.* — Care este caracterul deosebitor al fenomenelor vitale faţă de fenomenele fizico-chimice? E întrebarea centrală a biologiei: observaţia şi experienţa au aici prioritate. De aceea se cuvine să ascultăm glasul faptelor...

Orice fiinţă vie se deosebeşte de lucrurile neînsufleţite prin următoarele caractere morfologice şi fiziologice:

1. Caractere morfologice: corpul (protoplasma), forma (celula), organizaţia şi evoluţia;

2. Caractere fiziologice: fenomenele de nutriţie şi de relaţiune.[1]

Organizarea există şi la fiinţele unicelulare (protoplasma, nucleu, centrosomi etc. cu funcţiuni precise), dar e mai evidentă şi mai complexă la fiinţele pluricelulare. Celulele se diferenţiază, se specializează şi se asociază, formând ţesuturi şi organe, cari împlinesc funcţiuni diferite. O observaţie neîndoelnică, în mecanismul organizării, este deplina adaptare a organelor la funcţiunile cărora le sunt destinate; s. ex. aparatul digestiv, aparatul circulator, simţurile etc. pentru necesităţile cărora le corespund. Iar împlinind aceste funcţiuni „ele *slujesc* (totodată) *la subsistenţa individului şi perpetuarea speciei*". S. ex. digerarea alimentelor nu se are pe sine ca scop, ci scopul ei inconştient este subsistenţa individului; organele reproductive slujesc pentru perpetuarea speciei. Aceasta este ceeace numim *finalitatea imanentă* a organizării. Ea e subliniată şi de faptul că unele organe se formează încă din faza vieţii embrionare, deşi ele funcţionează propriu zis mult mai târziu: pancreasul, corneia şi cristalinul, glandele mamare ş. a. Rezultă de aici că nu funcţiunea crează organul, ci *organul se face în vederea unei funcţiuni.* Aceasta e cu atât mai evident, cu cât organizarea şi finalitatea ei e inconştientă: „Nici mama, nici embrionul n'au conştiinţă de actele de organizare, cari totuşi se execută cu o perfecţiune şi o preciziune de abia imaginabilă".[2]

[1] Cf. Dr. N. C. Paulesco: Tr. de Ph. Méd. t. I p. 66 urm.

[2] Dr. N. C. Paulescu: o. c. p. 115—116.

Evoluția ființei vii grăește despre aceeaș finalitate imanentă ca și organizarea. Viața ființelor unicelulare e împărțită într'o perioadă de creștere și o perioadă de segmentare: cresc spre a se reproduce, spre a perpetua viața. Ființele pluricelulare se desvoltă din celula embrionară, care, prin segmentare și diferențiere, formează toate organele lor, atât de variate și atât de complexe: „Pentru a forma s. ex. corpul omului, mii de miliarde de celule se aranjează cu o regularitate și o ordine perfectă, după un plan care e acelaș la toți oamenii și care a fost acelaș de când dăinuește specia umană. Acelaș lucru... la toate ființele pluricelulare". „Planul" preexistă în celula embrionară, „care conține în potență individul întreg, cu toată organizația lui, cu toate funcțiunile și aptitudinile lui: — această massă microscopică de protoplasmă e însuși artistul care construește miracolul pe care îl numim ființă vie, — câine, pasăre, pește, vierme sau plantă —, sublimă capod'operă, lângă care toată arta omenească nu e decât o încercare copilărească".[1] Evoluția ființelor pluricelulare cuprinde trei perioade: perioada de creștere, perioada de reproducție și perioada de îmbătrânire. Cauza finală a evoluției se rezumă în cuvintele biblice: „creșteți și vă înmulțiți". *Perpetuarea speciei, continuitatea vieții, este scopul evoluției vitale.* Dar atât evoluția, cât și scopul ei, sunt ignorate de ființa vie: ea nu le voește, ci urmează impulsiunilor inconștiente[2] sădite într'ânsa.

Pe temeiul acestor fapte, suficient de luminoase spre a nu fi îndoelnice, putem conchide: *specificul ființelor vii din punct de vedere morfologic este finalitatea;* o finalitate imanentă și inconștientă: conservarea individului și perpetuarea speciei.

Caracterele fiziologice prin cari viața devine posibilă într'un mediu dat, sunt: funcțiunile nutritive (respirația, digestia, absorbția, asimilația, desasimilația, eliminarea) și funcțiunile de relațiune (la cari adăugăm și pe cele reproductive). Deja numele de *funcțiuni* (fungi = a împlini un

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. p. 120.

[2] Cf. Dr. N. C. Paulescu: o. c. p. 122.

scop) ne îndrumează spre accentul lor finalist. Ele sunt acţiuni „coordonate (ce) se îndeplinesc în vederea unui scop determinat: conservarea individului şi perpetuarea speciei".[1] S. ex. acidul carbonic în fizică se naşte fără scop, ori de câte ori există condiţiunile necesare. „Acelaş fenomen, producerea acidului carbonic, prezintă la fiinţele vii un cu totul alt caracter. Intâlnirea carbonului cu oxigenul nu mai este efectul întâmplării. Fiinţele vii *introduc* în organism pe de o parte substanţe carbonate, pe de altă parte oxigen, *pentruca* oxigenul să se combine cu carbonul": prin aceasta se pune în libertate energia *necesară* fenomenelor de relaţiune.[2] De altfel pentru cine nu-i evident că funcţiunea nutritivă serveşte *pentru* subsistenţa individului, că funcţiunea reproductivă slujeşte *pentru* perpetuarea speciei? Animalul nu ştie ce este mâncarea pentru mâncare: el se hrăneşta ca să existe (fără a fi conştient de aceasta). Tot aşa funcţiunea reproductivă, la animal, nu se poate avea pe sine scop: scopul ei inconştient este perpetuarea speciei, înmulţirea.

Fenomenele de relaţie sunt reacţiuni la modificările mediului sau mişcării, puse în serviciul celorlalte funcţiuni. Condiţiunile exterioare influinţează asupra organismului, „care reacţionează prin mişcări făcute întotdeauna *într'un scop de apărare*, adică cu scopul de a ieşi din sfera condiţiunilor vătămătoare şi a ajunge în regiuni unde condiţiunile mediului sunt optime". Cele mai simple reacţiuni sunt taxiile: chimiotaxii, termotaxii, fototaxii etc. S. ex.: Când o plasmodie unicelulară „fuge de apa prea rece sau prea caldă, care o poate ucide, şi se îndreaptă spre acele părţi unde temperatura pentru ea este optimă", mişcarea aceasta e o termotaxie. Cauza ei finală: conservarea vieţii individuale.[3] Taxiile sunt reacţiuni simple. Mai complicate decât acestea sunt reflexele şi instinctele. Actele reflexe au un rol capital mai ales în fenomenele vitale interne. S. ex. mişcările stomacului, reacţiunile ochiului ş. a. „Aceste

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. p. 15.
[2] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. II p. 6—7.
[3] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 6 şi 7.

acte, admirabil adaptate la scop, se execută cu o precizíune minunată, fără ca fiinţa să presupună existenţa şi finalitatea lor".[1]

Actul instinctiv e un ansamblu coordonat de mişcări, supus unei impulsiuni irezistibile, care conduce în chip nedeliberat spre un scop determinat. Mecanismul lui se pune în mişcare îndată ce organismul e impresionat de o senzaţie particulară emotivă şi când o cere impulsul lăuntric. Emoţia reiese din raportarea inconştientă a senzaţiei la finalitatea vieţii. De ea (atracţie sau repulsiune) depinde „aprecierea foloaselor sau pericolelor situaţiei în care se găseşte fiinţa, apreciere uimitoare prin promptitudinea şi exactitatea ei şi cu atât mai minunată cu cât nu este gândită".[2] Ea e însăşi impulsul lăuntric raportat la excitaţia externă sau internă. Actul instinctiv e însoţit de plăcere sau neplăcere, după împrejurări. Scopul lui este: conservarea individului (hrană, apărare ş. a.) şi perpetuarea speciei (cuibul, îngrijirea puilor etc.). Este un complex de mişcări pe cari fiinţa vie nu le-a învăţat dela nimeni: ele sunt date prin naştere. Astfel o pasăre, născută şi crescută în colivie, îndată ce e pusă în libertate, face un cuib identic cu cuibul paserilor din specia ei: e un impuls înnăscut. Instinctul este cu adevărat „un miracol de finalitate". S. ex. larva sphexului, spre a se desvolta trebuie să se hrănească cu ţesuturile vii ale unui vierme. De aceea sphexul îşi aşează oul în condiţiuni speciale: face un fel de „ulcior"; pe fundul lui pune un vierme viu dar imobilizat printr'o adevărată „operaţie chirurgicală" (i-a împuns toate centrele nervoase); la gura ulciorului ţese un „leagăn de fire" în care aşează oul; larva ce va ieşi din ou se va putea coborî pe un fir până în fundul ulciorului, spre a se hrăni cu ţesuturile vii ale viermelui imobilizat. De unde „a învăţat" sphexul toate acestea? N'a avut de unde să le înveţe, de vreme ce el moare îndată după aşezarea oului în plasă: el nu-şi cunoaşte larva şi nici condiţiunile ei de viaţă. Există aşadar un impuls

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 9.
[2] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 14.

înăscut, o „știință" dată, nu „învățată": ea declanșează un întreg ansamblu de mișcări la momentul potrivit și pentru un scop determinat. Ea nu greșește niciodată... „Ar fi absurd — scrie Ch. Richet (prof. de fiziologie la Facultatea de medicină din Paris) — să presupunem că o mișcare instinctivă nu este în perfect acord cu nevoile vitale ale individului. O mișcare reflexă complicată, ca și o mișcare reflexă simplă, este întotdeauna spre folosul individului. Intr'adevăr, să presupunem pentru moment absurditatea aceasta, că într'o anumită specie animală instinctul mamei ar determina-o să-și mănânce puii, în loc să-i ajute și să-i hrănească. Ce ar urma? A doua generație nu ar putea supraviețui acestui instinct destructiv. Este deci un non sens a presupune într'o specie oarecare un instinct sau o mișcare reflexă care să fie în opoziție cu viața animalului. Această finalitate absolută a instinctelor *este un fapt incontestabil...* nu e teorie, ci observație: ființele vii par să aibă drept misiune, a trăi și a se reproduce.

Toate dispozițiunile anatomice, ca și toate funcțiunile fiziologice, concurează la creșterea și la prelungirea vieții.[1]

Concluzia: *„finalitatea imanentă morfologică și fiziologică este trăsătura distinctivă a ființelor vii".*

2. *Negații:* Finalitatea vieții, ca și critica generației spontanee și a darwinismului, au fost prilejul unei polemici științifice Paulescu—D. Voinov (profesor de zoologie la Fac. de științe din București) și Paulescu—N. Leon, (prof. de istorie naturală la Fac. de medicină din Iași), publicată în „Convorbiri Literare" (Aprilie 1903—Octomvrie 1908). Primul și ultimul cuvânt le-a avut Paulescu: biruința îi aparține și biruința lui este biruința științei românești împotriva „științei" universitare din acea vreme.

La început, D. Voinov neagă aprioric finalitatea fenomenelor vitale. Paulescu cere să i se dovedească prin fapte „că nici un organ nu e folositor ființelor viețuitoare; că nici un fenomen nu se îndeplinește într'un scop util ființelor viețuitoare".[2]

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 869 n. 2.

[2] Dr. N. C. Paulescu: op. c. t. III p. 859.

D. Voinov aduce ca „dovezi" împotriva finalității morfologice și fiziologice a ființei vii, organele rudimentare, adică acele „părți din corpul unui animal, care au o durată scurtă, trecătoare..., se ivesc numai la făt și la copil și apoi dispar; sau dacă sunt păstrate și la animalul adult, dacă dăinuesc toată viața, ele sunt foarte puțin crescute..., slab desvoltate, încât nu pot împlini nici o funcțiune": ele „sunt... formațiuni nefolositoare".

Să presupunem dovada valabilă. Ce ar dovedi aceasta? „Nu că finalitatea vitală nu există, ci că alături de multe organe folositoare, ar exista și câteva fără utilitate".[1]

In plus, dovada nu e deplină, nu e valabilă. Că există „organe rudimentare" e neîndoelnic, dar că aceste organe sunt lipsite de orice funcțiuni, sunt nefolositoare, nu e tot atât de sigur: rămâne de cercetat. Observația înclină spre concluzia opusă: organele rudimentare au și ele o funcțiune, fie că o cunoaștem, fie că o ignorăm încă. De ce unele organe trăesc numai o anumită perioadă? Pentrucă numai *atunci* au o funcțiune de îndeplinit. S. ex. thymusul e necesar numai în perioada creșterii: pe la 17—18 ani dispare.

Dar organele mici și slabe? Indeplinesc funcțiuni importante, care s'au descoperit ulterior, deși la început se credea că sunt nefolositoare. S. ex. glandele suprarenale, glandele parathyroide, corpul pituitar ș. a.

Alături de acestea, există între „organele rudimentare", organe de prevedere și de rezervă. Organismul își formează unele organe din starea embrionară. Datorită lor, ființa vie are posibilitatea adaptării la schimbările mediului, fie prin hipertrofia organelor respective,[2] fie prin atrofia celor devenite inutile în noile condițiuni de viață. Ex. glandele mamare înainte de naștere n'au nici o funcțiune:

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 870.

[2] „Dacă un animal nu are organele necesare adaptării, el nu poate trăi într'un mediu ale cărui condițiuni sunt diferite de acele ale mediului în care e obișnuit să trăiască... *Nevoia nu poate crea organul, ci organul e făcut în vederea trebuințelor ulterioare*". O. c. t. III p. 873 n. 2.

ele se hipertrofiază și devin active când femeia este mamă.[1] Acestea sunt organe de prevedere. Organele de rezervă s'au atrofiat din pricina schimbării mediului, dar n'au dispărut, fie pentrucă împlinesc încă o funcțiune necesară, fie pentrucă și-ar relua funcțiunea în caz că se întorc vechile condiții de viață. S. ex. aripile struțului îl ajută la mers; aripile păsărilor domestice le pot fi de folos dacă ele revin la starea de sălbătăcie.

Așadar, „dovezile cele mai puternice ce se pot aduce împotriva finalității", cum a caracterizat D. Voinov organele rudimentare, sunt dovezi în favoarea finalității: unele prin durata lor scurtă și trecătoare, altele — deși mici — prin funcțiunile ce le împlinesc; iar organele de prevedere și de rezervă „sunt probe strălucite în favoarea finalității, prevederea posibilităților viitorului fiind, ca să zic așa, culmea finalității".[2] Prin aceasta însă, „dovezile" prin care se neagă specificitatea vieții nu s'au epuizat.

Materia ființelor vii — se afirma — este aceeași cu a lucrurilor neînsuflețite: carbon, oxigen, hidrogen, azot ș. a. Din constatarea aceasta s'a zămislit ideia generației spontanee. Dacă viața nu este decât combinarea anumitor elemente chimice și nu se deosebește întru nimic de materia brută, se 'nțelege dela sine că prima celulă vie a apărut în chip spontan din humusul terestru, așa cum răsar bășicuțele de aer din nămolul bălților. Ipoteza aceasta, care a avut larg răsunet în cercurile haeckeliene,[3] este dată uitării de mult. De ce? Pentrucă s'a dovedit a fi fantezia unui vis: *ea nu poate fi demonstrată experimental,* precum a recunoscut, deja de atunci, în răspunsul său, Dr. N. Leon.[4] In primul rând, chimiștii n'au fost în stare, cu toate experiențele încercate, să producă o singură celulă vie: așadar viața e altceva decât o simplă combinare de elemente chi-

---

[1] Glandele mamare la sexul masculin sunt organe de prevedere, cari la nevoie pot funcționa normal. Cazuri există. Cf. o. c. t. III p. 873—874.

[2] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 875.

[3] Darwin nu admitea generația spontanee, ci intervenția creației divine.

[4] Cf. Dr. N. C. Paulescu: Generația spontanee și Darwinismul, „Convorbiri literare", Martie și Maiu 1904.

mice; în al doilea rând, nu s'a observat nici în natură existenţa generaţiei spontanee: cercetările lui Pasteur au dovedit în chip irevocabil temeinicia străvechiului adevăr: „omne vivum ex ovo" —, viaţa se naşte din viaţă, nu din materie. Iar povestea „monerei" este un capitol comic din istoria acestei ipoteze, care arată numai setea cu care susţinătorii ei căutau „dovezi", fie ele şi neştiinţifice. T. Huxley descoperi un mucus amorf marin, care fu numit „Bathybius Haeckeli": materialiştii din toată lumea au săltat de bucurie că, în sfârşit, generaţia spontanee e o realitate, de vreme ce „monera" se naşte pe fundurile mărilor şi astăzi. Dar peste 10 ani, acelaş T. Huxley, confirmând cercetările lui Milne-Edwards, mărturiseşte că „Bathybius" nu se naşte din spuma apelor, ci este o excreţie a zoofitelor marine. Aşa s'au îngropat, în ridicol, toate tablourile „moneriene" filogenetice ale „marelui" vulgarizator de ştiinţă proastă, Haeckel. „Azi — scria în 1904 Ch. Richet — nu este *un singur* fiziologist care ar îndrăsni să susţină ideia generaţiei spontanee".[1]

Materialul de construcţie al fiinţei vii poate fi acelaş cu materialul din care-s făcute şi lucrurile neînsufleţite. Totuşi între ele se cască o prăpastie de netrecut: fiinţele au viaţă, lucrurile sunt moarte. Viaţa nu e atributul materialului: materialul e simplu instrument în mânile vieţii. *Viaţa presupune o forţă care utilizează materia,* nu isvorăşte din ea. O statuie, ca materie, e identică cu orice bloc de marmoră. Cine însă ar cuteza, fără a fi ridicol, să emită părerea „savantă" că statuia s'a cioplit singură? E acolo geniul unui creator, care a dat duh materialului amorf. Aşa e şi fiinţa vie: armonia, coordonarea, autonomia, cu un cuvânt, finalitatea imanentă, arată că ea nu e o întâmplătoare întâlnire de elemente chimice, ci opera unui agent, care a turnat viaţă într'o materie moartă.

Dar să nu anticipăm. Căci materialiştii ne scot în faţă alte „dovezi". E vorba acum de analogiile vieţii: *cristalele.* „Analogiile" însă sunt atât de superficiale, încât nu e ne-

[1] Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Ph. méd. t. III p. 882 n. 2.

cesar să stăruim prea mult asupra lor. Cristalele „cresc", dar prin juxtapunere: e o simplă *adunare* de celule identice; finţa creşte prin intususcepţiune: e o *asimilare*, prin care elementele mediului primesc pecetea vieţii. Cristalele n'au nici o evoluţie: „cresc" până epuizează soluţia; fiinţa vie creşte, se reproduce, îmbătrâneşte şi moare: e o evoluţie cu scadenţă, deşi materialele care ar hrăni creşterea indefinită nu lipsesc. Cristalele „se înmulţesc" prin jocul forţelor moleculare: *lângă* cristalul introdus în soluţie apar alţi cristali ş. a. m. d.; fiinţele unicelulare (ca şi cele pluricelulare) se înmulţesc prin *segmentarea* celulei respective. Cristalele aparţin forţelor fizico-chimice, prin tot mecanismul lor; viaţa nu poate fi subordonată acestor forţe, pentru simplul motiv că e imposibil să identifici fiinţa vie cu cadavrul ei. [1]

In fine, un postulat „filosofic", care a apus de mult ca un coşmar al gândirii: nu există în natură decât fenomene ce cad sub simţuri; finalitatea nu poate fi pipăită cu simţurile, — aşadar nu există. Ştiinţa şi filosofia actuală nu mai cunosc astfel de naivităţi: ele ştiu că simţurile nu limitează existenţa, ci numai câmpul nostru de cunoaştere. A nu recunoaşte ca valabil decât ceeace percep simţurile, este nu numai o arbitrară limitare a domeniului de cercetare, dar chiar negaţia ştiinţei. Intr'adevăr, ştiinţa e cunoaşterea prin cauze. Dar cauzalitatea nu cade sub simţuri: e o exigenţă a spiritului, ca şi finalitatea. Simţurile percep numai succesiunea fenomenelor, nu şi raportul cauzal ce le leagă: aceasta e concluzia raţiunii, temeinicită pe experienţă. Acelaş este cazul finalităţii. A nega cauza finală pentru motivul că nu cade sub simţuri, este tot una cu a nega şi cauza eficientă, adică a nega însăşi ştiinţa. [2] Finalitatea este însăşi evidenţa faptelor pe care viaţa ni le pune la dispoziţie. Ştiinţa contimporană n'are nici o îndoială în această privinţă: „*Existenţa finalităţii nu poate fi negată:* fiecare element pare să cunoască nevoile actuale şi viitoare ale ansamblului şi se modifică după ele"... „In

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III p. 880, 892.
[2] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. I p. 15; t. III p. 879.

toată istoria embrionului, țesuturile se comportă ca și cum ar cunoaște viitorul... Aceste *fapte* sunt o dată primară a observației, (pe care) nu le putem interpreta cu ajutorul naivelor concepții mecaniciste".[1]

Finalitatea e caracterul specific al vieții. Au recunoscut-o și adepții mecanicismului, cum era s. ex. Ch. Richet: „Finalitatea tuturor instinctelor e un fapt incontestabil... Toate aceste mișcări complicate, minunat adaptate la un scop, succedându-se cu o prevedere profundă, nu sunt nici cugetate, nici voite. Instinctul pare că arată o inteligență superioară care previne pericolele, ghicește viitorul, pregătește dinainte salvarea generațiilor viitoare, cu grija de a înlătura orice muncă nefolositoare și a folosi orice sforțare... Inteligența aceasta nu este în animalul care execută aceste acte, nici în strămoșii lui, căci nici unul n'a cugetat vreodată la marele scop pe care-l execută":[2] e o finalitate inconștientă, o finalitate dată odată cu viața.

Materia brută dă numai materialul, lemnele: scânteia care coboară focul vieții în sânul materiei este altceva, este de altundeva.

3. *Darwinismul.* — Finalitatea este așadar caracteristica vieții; viața are specificitatea ei, care o distinge de materia brută. Făcând abstracție de origina vieții, asupra căreia vom reveni, se pune întrebarea: care este cauza finalității vitale? Nu există decât două ipoteze posibile: finalitatea vitală este sau fortuită sau voită, un joc al hazardului sau o creație a cuiva. Darwinismul[3] a dat impresia multă vreme, în anumite cercuri științifice, că a descoperit explicația mecanică, fortuită a vieții. Aceasta este, între altele, pricina succesului pe care l-a înregistrat. Ni-o spune un evoluționist, botanistul De Vries: „Inalta valoare a teoriei selecțiunii lui Darwin se datorește, cum toată lumea o recunoaște, faptului că ea explică finalitatea naturii organice cu ajutorul principiilor pur materiale, fără mijlocirea nici unei teorii teleologice. Pentru aceasta, teoria

---

[1] Alexis Carrel: Omul, ființa necunoscută. București 1938 p. 208.
[2] Cf. Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III, p. 869 n. 2.
[3] Critica darwinismului este critica întregului evoluționism biologic.

descendenții *trebuie* să fie azi (1901) în mod general acceptată".[1] Numai că știința nu cunoaște astfel de obligații: pe ea o interesează nu excluderea teleologiei, ci adevărul. Este adevărat că finalitatea vieții poate fi explicată prin darwinism? — Iată întrebarea capitală, a cărei desbatere s'a terminat în defavoarea transformismului...

Dacă darwinismul e verificat experimental, desigur *trebuie* să fie acceptat: e o teorie științifică; dacă nu e verificat experimental, dar nici nu e în contrazicere cu fapte bine stabilite, el *poate* fi acceptat: e o ipoteză cu un oarecare grad de probabilitate; dar dacă nu e verificat experimental și e în contrazicere cu fapte evidente, darwinismul *nu trebuie și nu poate* fi admis în știință. Acestea sunt criteriile de judecare a oricărei ipoteze cu aparențe științifice.

Ce susține darwinismul? — Că există o selecțiune naturală, datorită căreia supraviețuesc numai ființele cu organisme mai utile, deplin adaptate: ea este motorul evoluției dela cea dintâi viețuitoare până la om. Cari sunt factorii principali ai selecțiunii naturale? — Variabilitatea, ereditatea și lupta pentru existență. *Variabilitatea* e posibilitatea schimbării caracterelor biologice: indivizii din aceeaș specie nu sunt identici, au anumite particularități distinctive. Transformismul susține că variabilitatea e nelimitată: toate caracterele speciei sunt supuse schimbării.

Ereditatea transmite aceste schimbări la urmași. In felul acesta, dintr'un individ cu o anumită particularitate, se formează grupuri de astfel de indivizi. S. ex. din întâmplare, într'o turmă, s'au născut niște miei cu picioarele scurte. Particularitatea aceasta, transmisă ereditar, a dat naștere la rasa anconă. Darwinismul susține că transmisiunea ereditară e nelimitată: se moștenesc toate particularitățile părinților.

Pe temeiul variabilității și eredității, *lupta pentru existență* realizează selecțiunea naturală. In ce constă lupta pentru existență? E lupta pentru cucerirea mijloacelor de trai. Pricina ei e disproporția dintre germenii vieții și

[1] Cf. Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III, p. 902 n. 1.

posibilitățile de hrană pe care natura le pune la dispoziție. Din cauza aceasta, viața e o continuă luptă cu condițiunile mediului, cu ființele din aceeaș specie, cu paraziții, cu animalele de pradă etc. Biruitoare vor fi desigur ființele cele mai adaptate, cari au o particularitate în plus, mai utilă în împrejurările respective. S. ex. într'o insulă bătută de vânturi, insectele cu aripi lungi dispar în mod fatal: rămân numai insectele cari din întâmplare aveau aripi scurte. Acesta este efectul mecanic al variabilității, eredității și luptei pentru existență. In felul acesta „ființele vii ajung să nu aibă decât (numai) caractere utile...: toate acțiunile și fenomenele vitale par să se împlinească în vederea unui scop imanent. Finalitatea vitală nu este, deci, o finalitate propriu zisă, adică voită, concepută, ci numai o aparență de finalitate, care se datorește hazardului".[1] Aceasta este concluzia darwinismului.

Să observăm, înainte de a cântări valoarea științifică a transformismului, că factorii mecanici externi nu sunt suficienți spre a explica „evoluția" și că însași lupta pentru existență presupune, ca necesar, un agent imanent al finalității vitale. Intr'adevăr, *perfecțiunea* unui organism nu se măsoară numai după numărul și diferențierea organelor utile: o ființă vie e cu atât mai perfectă cu cât funcțiunile și organele sunt mai bine *centralizate*, părțile mai bine subordonate întregului, forțele mai bine coordonate. Viețuitoarele, în perspectiva darwinistă, sunt ca niște cetăți îngrădite cu ziduri, apărate de o armată bine utilată. Dar la ce-i folosesc toate zidurile și toate armele dacă n'are unitate de comandă? La ce folosesc toate organele dacă n'au nici *un centru de unitate?* Care este agentul prin care, asaltată din toate părțile, ființa vie totuși își coordonează mișcările, își asociază acțiunile, se adaptează împrejurărilor și perpetuează viața peste toate adversitățile? Care este agentul finalității imanente ce reiese din raportarea părților la tot? — Iată ceeace uită să ne spună darwinismul. Cauzele modificării organismului nu sunt atât în agenții exteriori mecanici, cât mai ales în însăși forța imanentă oricărei ființe vii.

[1] Dr. N. C. Paulescu: o. c. t. III, p. 901 – 902.

Dar chiar și lupta pentru existență mărturisește despre aceasta: ea se bazează pe *voința de a trăi* a ființelor vii. „Lupta pentru existență nu e impusă indivizilor din afară, ci e propria lor voie de a o da; și fără această voință, fără voința de conservare și manifestare a vieții proprii, de procreațiune și conservare a urmașilor, natural, n'ar fi nicăiri vorba de o luptă pentru existență. Și anume, această voință de a trăi este condiția absolut primitivă pusă de această teorie: ea nu poate deriva din selecțiunea naturală".[1] Ea este manifestarea unui agent lăuntric, purtător al finalității vitale.[2]

Explicația mecanicistă este unilaterală și nesatisfăcătoare: dacă va fi existând o evoluție a vieții, ea nu poate fi consecința factorilor mecanici, cât mai ales a unui agent imanent ființei vii, pe care rămâne să-l definim. Și aceasta nu mai este tot una cu darwinismul. Drumul se adaptează accidentelor terenului: de aici nu rezultă că aceste accidente sunt cauza drumului sau că ele i-ar fi dat direcția. Tot așa forțele exterioare influințează viața, dar nu ele îi dau sensul și direcția: nu ele sunt cauza vieții și a evoluției.[3]

Vremea este dar să ne ocupăm mai amănunțit de valoarea științifică a transformismului, privit în angrenajul argumentelor pe cari se sprijină: există sau nu există evoluție? e adevărat sau nu e adevărat că speciile se transformă? — Sunt întrebări de un interes științific netăgăduit.

Când darwinismul ar fi o *teorie* științifică? — Dacă ar fi verificată experimental, adică dacă s'ar constata sau s'ar realiza, astăzi, transformarea unei specii în alta. Până acum, această dovadă experimentală nu s'a făcut. Așadar transformismul (evoluționismul) nu poate fi o teorie valabilă în știință.

Este cel puțin o *ipoteză* admisibilă? — Pentru aceasta, trebuie să nu fie în contradicție cu fapte bine stabilite.

[1] Fr. Paulsen: Introducere în Filosofie. București 1920, p. 220—221.

[2] „Variabilitatea caracterelor și ereditatea presupune existența *prealabilă* a unei organizări primordiale și a reproducției, a căror finalitate incontestabilă rămâne neexplicată", Dr. N. C. Paulescu: o. c., t. III, p. 902.

[3] Comparația este a filosofului francez H. Bergson.

Cercetarea factorilor mecanici ai evoluției va lămuri și valoarea ipotetică a darwinismului (și a evoluționismului)...

Variabilitatea există, e un fapt; dar ea nu este fără granițe: puterea ei se extinde numai *în limitele speciei.* Intr'adevăr, alături de particularitățile individuale variabile, există anumite caractere specifice, cari definesc specia. Caracterele individuale, nespecifice, sunt supuse variabilității; astfel se nasc, în cadrul speciei, diferitele rase. Dar schimbarea caracterelor specifice sub presiunea mediului nu naște specii noui, ci are drept rezultat stingerea speciei.

Ereditatea va clarifica mai deplin aceste limite ale variabilității. Limitele transmisiunii ereditare se lovesc de aceleași caractere specifice, prin modificarea cărora ar fi posibilă transformarea unei specii într'o altă specie. Transmiterea variațiilor individuale, nespecifice, este origina raselor. Dar variațiunile specifice? — Acelea dau naștere la *hibrizi. Rasele produse în cadrul speciei, mărturisesc despre existența variabilității și a eredității; hibrizii, reieșiți din încrucișarea a două specii deosebite, mărturisesc despre limitele firești ale variabilității și eredității.* Ce sunt hibrizii? — Indivizi ieșiți din specii deosebite, cari sunt *sterili* sau, dacă se reproduc, în câteva generații se întorc la speciile paterne. S. ex. catârul e steril: nu poate întemeia o specie nouă; ovicaprele (capră + oaie) sunt fecunde, dar se întorc la speciile din care s'au născut. De aceea nu s'a putut produce nici o specie nouă din speciile existente, cu toate cercetările și experiențele ce s'au încercat: specia, cu caracterele ei specifice, constituie țărmul de care se isbesc valurile nestatornice ale variabilității și eredității, fără a putea vreodată muta hotarul. Darwinismul a fost pripit în generalizări: a văzut numai mișcarea și a trecut cu vederea permanența. El a uitat că fără permanență nu poate exista mișcare.

Nici adaptarea la mediu nu e nelimitată. Când mediul forțează ființa vie să se adapteze prin modificarea caracterelor specifice, adaptarea aceasta este moarte. Astfel se explică de ce niciodată o specie nu s'a transformat în altă specie, dar sunt destule specii cari au dispărut din pricina condițiunilor mediului: adaptarea însăși nu e valabilă decât

în limitele speciei, pentru caracterele nespecifice; schimbarea caracterelor specifice este moarte. S. ex. Mucor mucedocitat de Dr. N. Leon — suferă într'adevăr modificări importante sub influința mediului; dar: *a)* dacă se mențin condițiunile schimbate ale mediului, se stinge, nu mai lasă urmași; *b)* dacă revin vechile condiții, trăește și se întoarce la forma ei originară.

Așadar, darwinismul a extins factorii de creare a *raselor* și asupra *speciilor*. Darwin a crezut că precum se produc rasele, prin variabilitate și ereditate, tot așa se pot transforma și speciile. Saltul acesta, dela rase la specii, nejustificat de niciun fapt de observație, pe lângă că nu e verificat experimental, e în contrazicere cu fapte precise și neîndoelnice: e un salt imaginar,

Concluzia: *„Ipoteza darwinistă, nefiind probată și fiind în contrazicere cu fapte bine stabilite, suntem obligați s'o respingem ca antiștiințifică“.*[1]

Ce devine „lupta pentru existență“, în cadrul acestor realități? — „Lupta contra cauzelor de degenerare și de degradare a speciilor, contra cauzelor de alterare a tipului specific". E firesc: nu hibrizii vor domina, vor depăși pe indivizii cu caracterele specifice neschimbate, ci invers. Un individ e cu atât mai bine desvoltat și mai bine pregătit de luptă, cu cât este mai apropiat de imaginea *plenară* a speciei sale și e cu atât mai slab cu cât se depărtează de stâlpii de susținere ai speciei. Aceasta e o observație comună. „Selecționarea sexuală“, de care s'a făcut atâta vâlvă, este o concurență din care iese biruitor celce reprezintă mai deplin chipul ideal al speciei: reproducția este o funcție de perpetuare a speciei, nu de transformare a ei în altă specie. De aceea ea caută tipul plenar al speciei, nu tipurile ei periferice. „Astfel selecțiunea sexuală, ca și selecțiunea naturală, au drept scop și drept efect *conservarea purității tipului specific*, iar nu transformarea speciilor, după cum pretinde Darwin“.[2] Aceasta e con-

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: „Generația Spontanee“ și „Darwinismul", în fața metodei experimentate. București 1902, p. 14.

[2] Dr. N. C. Paulescu: o. c. p. 17.

cluzia observaţiei ştiinţifice: ea exclude transformismul din rândul ipotezelor valabile în biologie.

Totuşi, să ne oprim, în treacăt, şi la „dovezile" indirecte ale darwinismului.

Paleontologia arată apariţia succesivă (în timp) a speciilor. Aceasta însă nu poate dovedi transformarea speciilor, cum cred darwiniştii, căci dacă derivaţia implică succesiunea, succesiunea nu implică în chip necesar derivaţia: există şi alte posibilităţi explicative. Raţionamentul „post hoc, ergo propter hoc" este o sofismă. In acest sens, chiar dacă s'ar descoperi în scoarţa pământului aşa numitele „specii intermediare", n'ar constitui un argument pentru transformism: singură verificarea experimentală este valabilă. Aceasta însă contrazice ipoteza darwinistă.

Anatomia comparată arată asemănarea dintre organismele diferitelor specii. Nici aceasta nu e dovada descendenţii; pentrucă, dacă derivaţia implică homologia organelor, homologia nu implică, în chip necesar, derivaţia: ea poate fi şi reflexul unui plan, unitar şi armonic. Până la verificarea experimentală a transformismului, anatomia comparată nu-i poate servi de argument.

Embriologia — ontogenia repetă filogenia — este în aceeaş situaţie: dacă descendenţa implică asemănarea, asemănarea nu implică, cu necesitate, descendenţa. De altfel „legea" embriologică haeckeliană este falsă: *a)* evoluţia embrionului nu repetă arborele filogenetic, ci se aseamănă numai cu stările embrionare respective (cf. un plan unitar şi armonic); *b)* Haeckel, formulatorul „legii", a fost prins cu o mică excrocherie: a publicat, ca „dovadă", clişeul aceluiaş embrion de trei ori, prezentându-l ca forme a trei specii diferite.

Argumentele indirecte nu pot avea valabilitate, de vreme ce transformismul nu e dovedit experimental.

Ne-au mai rămas câteva „dovezi" aduse în discuţie de prof. N. Leon şi D. Voinov, în polemica lor cu Paulescu.

1. „Speciile — zic ei — nu au o valoare absolută":[1]

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Gen. spont. şi Darwinismul. Răspuns. Buc. 1904 p. 19.

sunt „o pură creaţie mintală". Dovadă: adesea naturaliştii nu sunt de acord asupra speciilor.

Aceasta nu e o dovadă împotriva existenţii reale a speciilor, ci mărturiseşte numai că naturaliştii n'au ajuns încă să identifice precis toate speciile existente. Specia însă există: ea e un fapt. „Când zicem că speciile... nu se transformă unele în altele, aceasta înseamnează: — observaţia arată că fiinţele cari, prin abstracţie şi generalizare, dau noţiunea de specie (A), nu-şi modifică astfel caracterele ca să devină identice cu fiinţele cari, prin abstracţie şi generalizare, ne dau noţiunea de altă specie (B)".[1]

2. Paulescu întrebase: de ce dela începutul perioadei istorice până azi — circa 6000 ani — nu s'au constatat transformări de specii, cum ar fi fost normal? N. Leon răspunde: e nevoie pentru aceasta nu de mii, ci de milioane de ani. Răspunsul este tipic pentru argumentele fanteziste ale darwinismului, care n'au nici o legătură cu ştiinţa. Darwin credea că sunt suficiente pentru transformarea unei specii 1000—10.000 generaţii. Cum speciile cari se reproduc anual nu s'au transformat în 6000 de generaţii? — Fiinţele unicelulare se înmulţesc repede şi sunt foarte sensibile la schimbările mediului. S. ex. baccillus ramosus are 1000 generaţii în 41 zile —, 10.000 generaţii în 416 zile. Experienţele ce s'au făcut cu ele, n'au dus la nici un rezultat: transformismul n'a putut fi verificat. Aici, mai au vreun preţ „milioanele" de ani?

3. „Dovezile" prof. D. Voinov:[2] organele rudimentare, organele atavistice şi mutaţiunile lui De Vries.

Organele rudimentare: Din faptul că un organ e desvoltat în specia A şi atrofiat în specia B, se conchide că B derivă din A. Răspuns: dacă derivaţia implică oarecum homologia organelor, precum şi hipertrofia şi atrofia lor, homologia, hipertrofia şi atrofia organelor nu implică câtuşi de puţin descendenţa. Am văzut, mai înainte, sensul atro-

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Transformism ori Paulism. Răspunsul dlui D. Voinov. Bucureşti, 1907 p. 5.

[2] Dr. N. C. Paulescu: „Dovezi" nevalabile. Răspuns la răspunsul dlui D. Voinov. Bucureşti, 1908.

fiei și hipertrofiei, fără a apela la transformism: ea e dovada unei finalități imanente de netăgăduit.

Organele atavistice sunt organe multiplicate, sau cu desvoltarea necomplectă, uneori exagerată; câte odată lipsesc cu totul. S. ex. microcefalia, mulțimea glandelor mamare etc. Sunt cazuri rare. Explicarea lor nu e în atavism, în transformism: ele „rezultă din acțiunea asupra embrionului a unor agenți morbifici"; sunt așadar cazuri patologice, anomalii individuale.

Mutațiunile lui De Vries nu sunt dovezi în favoarea transformismului, pentru simplul motiv că prin ele botanistul olandez n'a obținut specii noui, ci numai rase noui: 9 rase necunoscute de Oenothera, nu 9 specii noi.

Concluzii: a) Transformismul nu e teorie științifică, pentrucă nu e dovedit experimental; *b)* Transformismul nu e nici ipoteză științifică, pentrucă e în contrazicere cu fapte bine stabilite; *c)* Ce este? *„Este o doctrină falsă, care trebue exclusă din știință"*. Profesorul N. Paulescu a avut dreptate: astăzi darwinismul este o piesă de muzeu; ai impresia clară că, tratând despre perspectivele lui ipotetice, vorbești despre cineva care a murit...

Care este ipoteza pe care o admite Paulescu? Iată răspunsul: — „Dat fiind faptul bine stabilit că nu s'a observat în natură *nici un caz* de transformare a unei specii în alta și considerând că ipoteza transformării speciilor este în contrazicere cu fapte bine stabilite, *în numele metodei experimentale* și până la proba contrarie evidentă, admitem imutabilitatea speciilor și aderăm sentinței lui Linné: Tot numeramus species quot ab initio creavit infinitum Ens!".[1] Ipoteza aceasta, verificată experimental și logic admisibilă, câștigă teren și în filosofie: e „ipoteza quantelor biotice".[2] Zările ei, înmuiate în taina veșniciei, deschid perspective de lumină gândirii umane.

4. Ipoteza „suflet — Dumnezeu". — Ceeace ne interesează în această prezentare nu este legea de desfășurare a vieții — problema aceasta a fost pusă numai accidental —

---

[1] Dr. N. C. Paulescu: Gen. spont. și Darw. față cu metoda experim., p. 21.
[2] Cf. P. P. Ionescu: Ontologia umană și cunoașterea. Buc. 1939 p. 22—34.

ci specificitatea vieții. In această privință, știința contimporană — fie că admite, fie că nu admite imutabilitatea speciilor — confirmă întru totul cercetările și concluziile științifice ale marelui fiziolog român. Finalitatea imanentă, ce caracterizează viața, e un dat al observației; ea nu poate fi explicată numai prin acțiunea mecanică a forțelor fizico-chimice, ea nu e rezultatul, hazardului cum susțineau darwiniștii, ci manifestarea unei puteri lăuntrice, care diferențiază ființa vie de cadavrul ei. Această putere lăuntrică, de unitate și coordonare, agent al finalității imanente, principiu formativ al ființei vii, care dă viață materiei, Paulescu o numește suflet (psihic). El nu cade sub simțuri, nu e nici materie, nici energie: e *imaterial*. Ca agent al finalității vitale, este *imanent* și *unic* pentru fiecare ființă: aceasta reiese din unitatea și coordonarea fenomenelor vitale spre utilitatea organismului respectiv.

Concluzie: *fiecare ființă* are un singur agent imanent și imaterial al finalității vitale, principiu de viață, pe care îl numim *suflet*. Aceasta ca rezultat al faptelor aduse în discuție și ca o consecință a neputinții mecanicismului de a explica specificitatea vieții.

La aceeaș concluzie ajungem pe cale ipotetică, prin analogie. Materialiștii au căutat analogiile existente între materia vie și materia brută; ei însă n'au putut găsi și explica specificitatea vieții. Ființa vie are mult mai multe analogii s. ex. cu o mașină, decât cu un cristal. „Organele" mașinii (morfologie) și funcțiunile ei (fiziologie) sunt făcute și se împlinesc după și pentru un plan prestabilit. *Inginerul* care a conceput planul, e cauza primă; *mecanicul* care o construește și o conduce, potrivit planului, este cauza imediată a „finalității organelor" mașinii. In chip analogic, ființa vie „trebuie să aibă un agent constructor și conducător, care construește organele trupului după un plan prestabilit și prezidează la funcționarea lor, îndreptându-le spre un scop determinat. Acest agent (sufletul) e cauza imediată a finalității morfologice și fiziologice": el execută planul voii lui Dumnezeu, „inginerul" vieții. De aceea legile vieții, instinctele s. ex., se zic „legi divine": sufletul e receptacolul și agentul lor imanent.

Ipoteza sufletului, ca principiu al vieții, poate fi admisă în știință: *a)* pentrucă ea explică, într'un mod satisfăcător, specificitatea ființei vii, finalitatea imanentă; *b)* pentrucă nu e în contrazicere cu nici o observație științifică. „Sufletul este acela care regulează diviziunea celulelor, diferențierea și aranjarea lor după un plan prestabilit, în vederea formării organelor cu funcțiuni speciale, care nu funcționează decât mai târziu. Sufletul e acela care prezidează la evoluția ființei și-i împlinește reproducția. Lipsa lui... este moarte, adică oprirea definitivă a evoluției și suprimarea finalității vitale... Tot sufletul coordonează fenomenele vitale de nutriție și relație în vederea unui scop util. El e... agentul minunilor pe cari le-am studiat sub numele de instincte".[1] Prezența lui la cârma vieții, lămurește deplin insuccesul mecanicist, falimentul generației spontanee și falsitatea darwinismului.

Desigur acestea sunt primele dibuiri ale biologiei întru definirea principiului vital: mai sunt atâtea și atâtea probleme nedeslegate, a căror rezolvare aparține viitorului. Important e că, prin aceasta, biologia nu mai e o simplă anexă a chimiei organice, ci știința vieții: pășește pe cărările pe care se deschid adevăratele orizonturi ale vieții. Importanța crucială a acestei orientări spre specificitatea vieții o releva încă în 1924 biologul Fraser Harris, ca o luminoasă poartă spre adevăr: „Unul din faptele *cele mai importante* din lumea biologiei, este în acest moment, ideea ce se formează despre *aspectul nematerial* al organismului viu. Materialismul extrem al lui Huxley nu mai e doctrina *nici unora* din ceice conduc gândirea biologică. *Astăzi* psihicul a fost așezat la locul lui în lanțul cauzelor și efectelor vitale".[2] Este ceeace confirmă și marele savant american Alexis Carrel, în cartea sa de răsunet universal: „Omul, ființă necunoscută" (1938), care e o magistrală sinteză a științei contimporane.

Profesorul Nicolae Paulescu, ca un premergător iluminat al acestei biruinți, avea dreptate să mărturisească:

---

1 Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Phys. Méd. t. III, p. 289.

2 Cf. Th. Moreaux: Les confins de la Science et de la Foi. Paris 1925 t. I. p. 115.

„Sunt tot atât de sigur de existenţa sufletului, ca de ori-care alt adevăr stabilit de ştiinţa experimentală". Nu o credinţă ipotetică, ci o convingere clară, temeinicită pe argumente şi fapte deplin verificate.

Sufletul însă e numai constructor şi călăuzitor: receptacol activ. El execută, *inconştient*, un plan dat în fiinţa lui. Individul „se supune unui consemn... la care s'au supus şi părinţii lui de când specia există"; el nu cunoaşte scopul actelor sale, nu şi-a conceput singur planul. „Inginerul" care a întocmit planul şi l-a infuzat în organism, „legiuitorul" care a determinat legile vieţii, ca şi ale materiei brute, este cauza primă a finalităţii vitale, Dumnezeu.

Dumnezeu este suprema concluzie a biologiei. Căci dacă viaţa e un domeniu aparte în armonia cosmosului, dacă ea are un început şi nu s'a zămislit spontan din materia brută, ştiinţa — care e cunoaşterea prin cauze — are dreptul să se întrebe: care este cauza vieţii? Exclusă fiind generaţia spontanee, rămâne singura ipoteză valabilă: *viaţa a fost creată de Dumnezeu.* Germenele ei a fost semănat în primele ere ale pământului de voinţa lui Dumnezeu: — El a zis şi s'a făcut; El a poruncit pământului să producă viaţa — şi aşa a fost.

Biologia nu se opreşte aici, la postularea existenţii lui Dumnezeu, cauza primă şi originară a vieţii; ea precizează mai deaproape — întru cât se poate preciza — noţiunea cauzei creatoare:

1. Cauza primă, care a creat sufletul imaterial, trebue să fie *imaterială;*

2. Cauza primă este *unică:* unitatea, armonia, planul ce există în natura vie mărturiseşte despre un singur Creator;

3. Cauza primă e *înţeleaptă* (spiritualitate): aceasta reiese din minunata orânduire şi armonie a vieţii pe care a făcut-o.

Concluzie: „Viaţa este efectul a două cauze imateriale: una, cauza secundă sau sufletul, unic pentru fiecare fiinţă vie; alta, cauza primă sau Dumnezeu, unic pentru totalitatea fiinţelor vii".

Concluzia aceasta o confirmă, alături de experienţa ştiinţifică, o impresionantă culegere de mărturii, ce înco-

ronează „Fiziologia medicală": sunt peste 60 de savanţi, creatori de epocă în ştiinţă — nu simpli compilatori sau vulgarizatori mediocrii —, pentru cari *Dumnezeu e „o noţiune fundamentală, fără care ştiinţa cade in absurd".*[1] Nu-i putem cita pe toţi: astronomi (Kepler, Copernic, Galileu, Newton, Herschel, Laplace, Le Verrier, Faye ş. a.), matematicieni (Euler, Couchy, Hermite ş. a.), fondatorii chimiei moderne (Lavoisier, Berzelius, Berthelot, Gay-Lussac, J. B. Dumas, Liebig, Chevreul, Wurtz ş. a.), fondatorii fizicei moderne (Reaumur, Volta, Faraday, Ampère, Fresnel, J. B. Biot, Robert Mayer, Maxwell, William Thompson ş. a.), creatorii ştiinţelor naturale moderne (Buffon, Linné, Cuvier, Agassiz, Quatrefages, De Blainville, De Bonnard, Hauy, Etienne şi Isidore Geoffroy, Saint—Hilaire, Cruveilhier, Milne Edwards, Flourens, Pasteur, Claude Bernard, Lancereux ş. a.). Ne mărginim dar la aceste puţine mărturii: celelalte le va găsi cititorul la locul indicat.

Jurien de la Gravière (Preşedinte al Academiei de ştiinţe din Paris 1886): Botanica „este o ştiinţă care se mulţumeşte *a admira pe Creator în operele Sale";*

J. Cruveilhier (Prof. de Anatomie la Fac. de med. Paris): „La vederea acestei minunate organizări (e vorba de corpul omenesc) unde totul a fost prevăzut, coordonat cu o înţelepciune infinită, care anatomist nu e tentat să strige, cu Gallien, că *o carte de anatomie e cel mai frumos imn care s'a dat omului a-l cânta în cinstea Creatorului";*

A. Milne-Edwards (Prof. de Zoologie, membru al Academiei de ştiinţe): „Trebuie să ne mirăm că în faţa unor fapte atât de semnificative şi atât de numeroase, pot să se mai găsească oameni care ar susţine că minunăţiile naturii sunt simple efecte ale hazardului sau consecinţe forţate ale proprietăţilor generale ale materiei... Aceste ipoteze deşarte, sau mai bine zis *aceste aberaţiuni ale spiritului numite uneori ştiinţă pozitivă, sunt respinse de adevărata ştiinţă;* şi azi, ca şi în timpul lui Reaumur, Linné, Cuvier şi a altor oameni de geniu, *naturaliştii nu pot înţelege fenomenele ce le observă, decât atribuind operele creaţiunii acţiunii unui Creator";*

[1] Cf. Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Ph. méd. t. III, p. 918—924.

Claude Bernard (fondatorul Fiziologiei și Medicinei experimentale; membru al Acad. franceze și al Acad. de științe — cel mai mare spirit științific al veacului trecut): „In realitate, noi nu asistăm la geneza nici unei ființe; vedem numai o continuare periodică (reproducția). *Rațiunea acestei creațiuni aparente* nu e în prezent, ci în trecut, la origină. Noi *n'o găsim în cauzele secunde sau actuale;... o găsim în cauza primă*" (E argumentația lui Paulescu);

L. Pasteur (creatorul Chimiei biologice și al Microbiologiei; Membru al Acad. franceze și al Acad. de științe): „Noțiunea și respectul de Dumnezeu ajung la mintea mea pe căi tot atât de *sigure*, ca acelea cari ne conduc la adevăruri de ordin fizic". „Fericit acela care poartă în el un Dumnezeu, un ideal de frumusețe și i se supune... (In El) sunt isvoarele vii ale marilor gânduri și marilor acțiuni. Totul se luminează cu reflexele infinitului... Mă întreb: în numele cărei descoperiri filosofice sau științifice se pot smulge aceste înalte preocupări din sufletul omenesc; *ele îmi par de esență veșnică, pentrucă misterul care îmbracă universul... e el însuși veșnic prin natura sa*"...

Viața, cu toate splendorile ei, este un imn închinat Creatorului. Știința vieții, cu toate luminile ei, este o punte de lumină către Dumnezeu; oamenii de știință, cari desvăluie uimiți taina minunată a vieții, au gândul învesmântat în aureola credinții: ei știu că viața nu e zămislită din negurile hazardului, nici produsă de experimentul științific, ci e creată de Dumnezeu. *Știința descopere ceeace a creat Dumnezeu: ea nu crează, ci luminează. „A demonstra existența unei cauze prime a vieții, imaterială, unică și infinit-înțeleaptă: iată limita sublimă la care ajunge fiziologia.* Această cauză primă este Dumnezeu. Omul de știință nu se poate deci mulțumi să zică: Credo in Deum. El trebue să afirme: Scio Deum esse".[1]

*

Desigur credința în Dumnezeu — scio Deum esse — o pot mărturisi și ceice îmbrățișează evoluționismul și ceice combat psihicul animal, susținând mecanicismul: ea nu e legată numai de perspectiva științifică paulesciană. In pre-

[1] Dr. N. C. Paulescu: Tr. de Phys. méd. t. III, p. 916.

zent, e adevărat, biologia păşeşte pe urmele doctrinei lui Paulescu: *ea însă se supune din raţiuni pur ştiinţifice, nu pentrucă aşa ar cere afirmarea credinţii în Dumnezeu.* Ortodoxia nu impune nimănui o anumită concepţie despre viaţă (viaţa animală) sau o anumită cosmogonie: ea n'a condamnat, nici n'a ars pe rug pe nimeni pentru convingerile lui ştiinţifice. Ea lasă ştiinţa să păşească liber spre zările adevărului creatural. De ce? Pentrucă *e sigură, că oricare ar fi acel adevăr, el mărturiseşte, ca reflex, despre existenţa Adevărului divin:* „Ceriurile spun mărirea lui Dumnezeu"..., este certitudinea care lasă libere ştiinţei căile cercetării, căci raţiunea obiectivă nu poate descoperi în natură decât ceeace Dumnezeu a pus într'ânsa. De aceea, zic, chiar şi ipoteza evoluţionistă, a cărei combatere *ştiinţifică* am expus-o rezumativ, nu întunecă orizonturile pe cari ştiinţa le deschide spre zările Dumnezeirii, cum ar vrea să ne convingă anumiţi „vulgarizatori" de mediocră imaginaţie. Dovadă sunt mărturiile lui Lamarck şi Darwin, stâlpii de reazim ai evoluţionismului, pe cari le citează Paulescu: Lamarck, care admitea generaţia spontanee, afirma în Dumnezeu pe Autorul şi Legiuitorul naturii; Darwin, care nu admitea generaţia spontanee, vedea în Dumnezeu cauza primă a vieţii şi a universului. „Eu admit, zice Darwin, că într'adevăr toate fiinţele organizate, cari au trăit pe pământ, descind dintr'o anumită formă primitivă *pe care Creatorul a animat-o cu suflul vieţii*". „Eu n'am mers niciodată până la ateism, adică până la a nega existenţa lui Dumnezeu". Una din raţiunile credinţei în Dumnezeu „provine din *imposibilitatea de a concepe universul ca rezultat al unei necesităţi oarbe.* In felul acesta, mă simt mânat să admit o *cauză primă,* un spirit inteligent, analog într'un anume fel cu spiritul uman"...

„Se va îndrăsni — întreabă Lamarck — să se vorbească de spirit de sistem până la a zice că natura singură a creat această diversitate uimitoare de mijloace, de precauţiuni, de răbdare, de care activitatea animalelor ne dau atâtea exemple? Ceeace observăm în acest sens numai în clasa insectelor, nu este de mii de ori mai mult decât suficient spre a ne face să simţim că limitele puterii naturii nu-i

permit de loc să producă ea însăși atâtea minunății —, și să forțeze pe filosoful cel mai neînduplecat să recunoască cum că *aici voința supremului Autor al tuturor lucrurilor a fost necesară și numai ea e suficientă spre a face să existe atâtea lucruri minunate?*" „*Natura* nefiind o inteligență, nici chiar o ființă, ci o ordine de lucruri, *constitue o forță supusă legilor atotputernice. Astfel voința lui Dumnezeu este peste tot exprimată prin execuția legilor naturii, pentrucă aceste legi vin dela El*". „Fără îndoială nimic nu există decât (numai) prin voința sublimului Autor al tuturor lucrurilor. Dar *putem noi delimita reguli în executarea voinții Lui* și fixa modul ce l-a urmat în această privință? Puterea infinită a Sa n'a putut crea un fel de lucruri cari să fi dat succesiv existență la tot ce vedem, la tot ce există și (încă) nu cunoaștem? (evoluționism). Desigur, *oricare* ar fi fost voința Lui, imensitatea puterii Lui este aceeași, *în orice fel s'ar fi executat această Voință supremă, nimic nu-i poate micșora mărirea*". „Respectând, deci, hotărârile acestei înțelepciuni infinite, eu mă mărginesc la limitele unui simplu *observator al naturii*". E atitudinea unui adevărat om de știință: e ceeace am precizat mai înainte. Intr'adevăr, ce importanță are pentru religie, dacă Dumnezeu a creat fiecare specie în parte sau a pus dela început în prima celulă vie pe care a creat-o posibilitatea desvoltării și desfășurării evolutive a vieții, în toată minunata ei varietate? Știința are toată libertatea, poate căuta adevărul pe toate cărările, pentrucă nu generația spontanee sau evoluționismul sau orice altă ipoteză științifică poate dărâma certitudinea existenții lui Dumnezeu. Se pot ridica oricâte turnuri Babel și-ar imagina pseudo-savanții: mărirea lui Dumnezeu va străluci cu mai multă splendoare. Căci *niciodată știința nu va putea explica prin forțe imanente existența și contingența universului.* Și contingența aceasta mărturisește despre Dumnezeu, Absolutul de care atârnă vremelnicia. De aceea, orice alte ipoteze vor răsări, singura încoronare *valabilă și necesară* a științei este luminoasa mărturisire a Profesorului Paulescu: *Scio Deum esse.*

(Va urma)

PACIFISMUL BISERICII PAPALE [1]

de

Prof. ŞERBAN IONESCU

Decanul Facultăţii de Teologie din Bucureşti

Pacifismul, este marele bun, către care trebue să tindă biserica romano-catolică. Politica aceasta pare să predomine mentalitatea Papilor din urmă. Tribunalele internaţionale, ce s'au instituit în decursul timpului, n'au putut opri deslănţuirea flagelului răsboiului. Există, desigur, o insuficienţă în structura lor. Papa *Pius al XI-lea* ne-o evidenţiază cu prisosinţă în constituţia areopagului suprem de ultimă oră: *„Societatea Naţiunilor"*. Incercarea naţiunilor de a se salva prin ele înşile, în afară de forţa religiei, a dat greş. Pacea nu poate rezida decât pe iubirea aproapelui. „Un pact — spune Pius al XI — poate pecetlui o pace între beligeranţi, dar ea fiind consemnată numai în acte diplomatice şi lipsind din inimi, nu a putut fi durabilă. Adevărata pace nu poate fi decât în Hristos! Va fi nevoe de întronarea lui Iisus în sufletele oamenilor, spre a se putea obţine şi o pace perpetuă".

Şi actualul Papă: *Pius al XII* în enciclica sa: *„Summi Pontificatus"* atribue acelaş insucces în restabilirea păcii: ***fărămiţării marilor principii morale***, care trebuesc să rămână: ***absolute, universale şi necesare pentru toată omenirea.*** Interesele individuale, sociale sau naturale au început a-şi alcătui fiecare câte o morală proprie, care a dus la înmulţirea concepţiilor morale şi deci la desfiinţarea lor. Mai ales, morala pe care şi-au fabricat-o statele totalitariste a devenit un pericol social prin repunerea pe teren: a forţei în luptă cu dreptul. Papa cere deci, cu drept cuvânt: re-

[1] Fragment din lucrarea recent apărută: *Morala ortodoxă faţă cu celelalte morale confesionale*, după izvoarele lor originale. Bucureşti, Editura Cercului de studii social-creştine „Solidaritatea". 1941, p. 59—62. Notele subliniare le-am lăsat laoparte, iar titlul ne aparţine. *N. R.*

întronarea lui Iisus între oameni, dar biserica trebue să lupte şi ea în acelaş sens cu sinceritate, cu consecvenţă deplină şi cu o credinţă compactă de iubire faţă de Hristos, fără a lăsa puncte străvezii prin care să pătrundă aerul duplicităţii sau al raţiunii oportuniste.

Lupta dusă pentru pacificarea omenirii prin mijlocirea bisericii a fost adesea transpusă de către catolicism de pe planul ei internaţional pe cel confesional. Iniţiative cu caracter ecumenic pornite din cealaltă tabără a necatolicilor pentru pacificarea acestei omeniri, au fost privite cu scepticism şi sancţionate cu neparticiparea vreunui reprezentant din partea bisericii catolice, cum şi a credincioşilor ei.

In chestiuni de ordin moral şi social, unde biserica îşi precizează atitudinea ei pentru combaterea relelor sociale şi realizarea unei lumi mai bune şi mai împăciuite, cred, că punctul de vedere confesional valorează mai puţin.

Lipsa de unitate a bisericilor aduce după sine o experienţă dureroasă, care făcând să eşueze anumite iniţiative prin acest negativism total de ignorare şi neparticipare, se sdruncină însăşi principiul creştin în fundamentele lui: *pacea lumii*.

Refuzul oficial de participare la aceste iniţiative atât din partea bisericii, cât şi din partea credincioşilor, publicat prin decretul dela 4 Iulie 1919, de către Papa Benedict al XV şi reînoit prin cel dela 8 Iulie 1927 de către Papa Pius al XI, echivalează cu boicotarea oricăror mişcări pacifiste ce nu pornesc din oficina Sf. Scaun Apostolic.

Este drept, că nici biserica romano-catolică nu se dezinteresează de această problemă a *pacificării omenirii*.

In enciclica sa: *„Mortalium animos“*, din 6 Ian. 1928, Papa Pius al XI defineşte punctul de vedere al bisericii romane, care nu poate accepta o colaborare, decât pe baza unui fond doctrinar: unic, revelat şi neconrupt, aşa cum îl înţelege tradiţia catolică.

Obiecţiuni se pot ridica şi dintr'o parte şi din alta a celor trei mari ramuri confesionale. Realitatea este desigur dureroasă, dar nu mai puţin evidentă. Am trăit şi eu această plutire în văzduh a unor asemenea iniţiative, fără

suportul unitar dogmatic și moral. Dar pacea între popoare ca și între biserici nu poate veni prin mijlocirea unei atitudini de intransigență apriorică, ci prin expresiunea unui entuziasm de iubire creștină, care singurul apropie, unește și consolidează.

Argumentele bisericii papale pot fi invocate cu aceiași tărie și de către biserica ortodoxă. Inițiativa de unire între cele două biserici a dat greș. Inițiativa de unire între Romano-catolicism și Protestantismul anglican a eșuat deasemeni. Cea dintre Ortodoxism și Anglicanism se menține în stadiul tatonărilor.

Greutatea unei uniri a bisericilor pare insurmontabilă,... iar lumea își merge mersul ei în noianul neliniștei și al suferinții crescânde. Și atunci, cine va putea avea inițiativa pentru viitor? Poate *forța*, care va călca și peste dreptatea creștină și peste cea umană și va dicta... Și în acest caz asupra cui se va resfrânge o asemenea situație? Oare biserica nu va ieși diminuată din neputința ei de a dirija evenimentele? Creștinismul nu va ispăși și el din spațialitatea lui prin această neisbândă?

Este drept, că ateismul și indiferentismul unor grupări cu caracter religios nu vor putea revendica o asemenea inițiativă de pacificare, întrucât le lipsește încrederea în *valoarea și forța idealului creștin*. Se pare însă, că dogmatismul față de Papa Romei atârnă mai mult în cumpănă, decât dogmatismul față de credința întru Hristos. Ofensiva romano-catolică este foarte insistentă în pacificarea lumii, dar numai în măsura *catolicizării* ei. Din această cauză, biserica îmbracă deobiceiu forma *misionarismului prozelitist*. Și prozelitismul dă naștere la reacțiuni și împotriviri. Terenul se câștigă, este drept, pas cu pas. Orientul, se zice, trebuește cucerit „științificește" și „metodic"... și încreștinat. Se uită însă acele „imponderabile" ale sufletului omenesc, care depășesc cifrele și calculele menținând indistructibilitatea unei credințe și a unei tradiții, pe care socotelile cu greu o pot înlocui sau desrădăcina din adâncurile ei.

BISERICA ÎN VIAȚA ROMÂNISMULUI TRANSILVAN

de

Dr. I. MATEIU
Profesor universitar

In sbuciumul dramatic al neamului românesc din Transilvania, *Biserica* i-a fost suprema cetate de ocrotire și de rezistență națională.

Acest adevăr poate fi urmărit, pas cu pas, dealungul veacurilor de luptă cu dușmanii noștri, dintre cari cei mai vechi, și desigur cei mai agresivi, au fost vecinii dela *miază noapte.*

Dela cea dintâi întâlnire din veacul XII-lea cu această seminție încă *păgână,* ce năvălise în Transilvania, Românii *creștini* au fost siliți să-și apere dreptul la viață și credință în ciocniri sângeroase. Cutropiți de barbari, ei și-au pierdut neatârnarea politică și în locul organizației voevodale suprimate au căutat să-și salveze existența sub scutul *Bisericii ortodoxe.*

Dar trecerea ungurilor dela creștinismul răsăritean la cel apusean în acelaș veac, avea să fie un nou motiv de încordare între cele două neamuri, căci potrivit angajamentului față de Papalitate, Regii Ungariei vor deslănțui de acum înainte o prigoană sistematică împotriva Românilor, spre a-i „converti" la catolicism.

Prin urmare, și fortăreața religioasă, în care se retranșaseră străbunii noștri doritori de pace, începuse să fie atacată și supusă unui asediu perfid și tenace, susținut și prelungit cu diabolică perseverență până în zilele noastre.

Acțiunea aceasta pare de neconceput, dacă n'am avea la îndemână faptele istorice controlabile, care s'o confirme.

Prin instinct, Românii au înțeles dela început, că părăsirea credinței ortodoxe în care s'au născut, înseamnă con-

fundarea lor în massa ungurismului catolic şi catolicizant şi deci o dispariţie sigură de pe harta omenirii.

Ei s'au împotrivit deci, cu toate forţele lor morale, acestei acţiuni de sugrumare colectivă şi este un adevărat fenomen, dacă nu chiar un miracol, că un popor lipsit de organizaţie politică, prigonit şi martirizat până la exterminare, a putut rezista asalturilor nesfârşite pe cari le îndrepta împotriva lui puterea formidabilă a catolicismului şi vrăşmăşia neînduplecată a Ungariei.

O bulă papală din sec. XIII-lea constată cu vădită enervare, că credinţa catolică nu numai că nu prinde printre Românii „schismatici", dar ceeace este mai dezolant chiar alte neamuri vecine sunt *convertite de ei la religia şi rassa lor.*

Mărturia este impresionantă, căci demonstrează tăria sufletească nebănuită a unui neam subjugat, în lupta lui inegală cu forţele atotputernice ale Europei Medievale.

De ce ne-am mira atunci, să vedem pe Românii din Transilvania concentrându-şi toată viaţa şi nădejdea lor sub aripa divină a *Bisericii,* ale cărei altare vor fi pentru ei nu numai izvoare tainice de sfântă comuniune cu cerul milostiv, ci în acelaş timp şi vetre de lumină şi de îmbărbătare pe pământul războirilor cu atâţia cutropitori şi vrăjmaşi de seminţie străină.

Vlădicii şi *preoţii* ortodocşi înlocuiseră în acest timp, cu succes, pe *Voevozii* şi *cnejii* politici de altă dată, izbutind să menţină prin harul de sus *solidaritatea sufletească* a unui popor robit, puternic ancorat în credinţa lui religioasă. Nicio încercare duşmană n'a putut frânge această solidaritate spirituală, dimpotrivă, după orice lovitură nouă, oţelul credinţei devenea mai tare şi prin aceasta Biserica ortodoxă, ca instituţie unică de apărare populară, câştiga mereu în prestigiul şi autoritatea ei.

In tot cursul evului mediu, Românii din cetatea Carpatică au cunoscut tentativele viclene sau violente ale tuturor potentaţilor catolici, calvini şi luterani din Transilvania, dar ei le-au înfruntat cu un eroism neîntrecut, caracteristic numai popoarelor conştiente de obârşia lor şi de menirea lor în lume. Era credinţa ortodoxă în care su-

fletul românesc își găsea, prin graiul de toți înțeles al Bisericii străbune, mângăierile vieții și rosturile existenței.

Inființarea Principatelor române din veacul XIV-lea avea să aducă și ortodoxiei transilvane un sprijin puternic prin o serie de *ctitorii vlădicești*, puse în dependență canonică de scaunele mitropolitane ale celor doi Voevozi români, fapt de însemnătate capitală pentru *unitatea sufletească* a Românilor despărțiți prin hotare politice.

Incă de pe atunci circulau în Bisericile dela Nistru până la Tisa *aceleași cărți de slujbă sfântă*, tipărite în aceeași *slovă românească* arhaică, ce au pregătit în chip minunat conștiința tot mai limpede de *unitate religioasă și etnică a neamului nostru*.

Până și datele despre romanitatea și continuitatea noastră, cuprinse în manuscrisele cronicarilor români, și-au găsit răspândirea în masse prin *predosloviile* cărților religioase.

Astfel școala latinistă din veacul XVIII-lea n'a făcut decât să meargă mai departe pe calea deschisă de Biserica ortodoxă.

De acum *lege* și *limbă* constituiau un tot inseparabil, cu rădăcini bine înfipte în solul romanității, pe care nimeni și nimic nu-l mai putea smulge din mâinile noastre.

Aveam o *cuirasă spirituală* în măsură nu numai să ne apere de loviturile dușmane, dar în acelaș timp să ne și poarte pe drumul încă neumblat al *unității noastre politice.*

Spada izbăvitoare a lui *Mihai Viteazul*, care făurise cea dintâi unire și restaurase vechea Mitropolie ortodoxă de *Alba-Iulia*, fulgerase neamului românesc din Transilvania o măreață viziune în perspectiva istoriei. Biserica transilvană se îndrepta instinctiv spre zările ei, prin toată frământarea și opera religioasă culturală, ce o îndeplinea.

Cârja arhierească era totodată și un sceptru politic, iar acest îndoit simbol avea să fie păstrat întreg și activ dealungul tuturor luptelor grele, până în ceasul istoric al marei împliniri naționale din 1918.

Ungurii i-au sesizat din vreme semnificația și de aceea au lovit mereu în acești cârmuitori de neam și biserică, creind martiri ca mitropoliții *Ilie Ioreste* și *Sava Brancovici*,

iar mai târziu suprimând însăşi organizaţia bisericească prin deslănţuirea celui mai tragic război religios dintre Români.

Hecatombele de mucenici ai credinţei din epoca acelei sângerări au săpat prăpastia definitivă între *Români* şi *Unguri*, constituind începutul marilor acţiuni politice, ce vor fi duse, cu energie din ce în ce mai mare, în tot cursul veacului al XIX-lea.

Robia ungurească, ce se accentua tot mai puternic, determinase pe Românii desbinaţi bisericeşte prin silnicia catolică, să facă front comun pe teren politic şi să lupte viguros pentru împlinirea unor revendicări naţionale, care să-i aşeze alături de cele trei naţiuni privilegiate ale Transilvaniei.

Formulate în „*Supplex Libellus Valachorum*" din 1792, sub semnătura celor doi episcopi dela Sibiu şi Blaj, ele vor fi susţinute cu aceeaşi demnitate şi aprigă hotărâre şi în veacul al XIX-lea, când ideile napoleoniene şi revoluţiile ce cuprinseră Statele Europei, au dat un curs furtunos mişcărilor de emancipare naţională a neamurilor subjugate.

Toate revoluţiile Românilor transilvani au avut de altfel în fruntea lor preoţi şi vlădici, fiindcă nimeni nu exprima în chip mai autorizat decât ei durerile şi aspiraţiile populare.

Cea din 1848 este strâns legată de numele mitropolitului *Andrei Şaguna*, a cărui personalitate excepţională a dominat, timp de un sfert de veac, toată viaţa naţională a Românilor din Transilvania.

Iar când, după moartea lui, politica ungurească degajată de rezervele impuse de absolutismul habsburgic, şi-a deslănţuit planurile de exterminare împotriva Românilor, tot cele două *Biserici* au fost acelea care prin Ierarhii şi preoţii lor au dus, zi de zi, timp de 50 de ani, cea mai îndârjită şi mai primejdioasă luptă din câte a înregistrat vreodată istoria vieţii noastre milenare.

Biserica, atacată direct în rosturile ei religioase şi naţionale, a fost într'o permanentă frământare, care-i angajase toţi combatanţii ei clerici şi laici. Neamul întreg din Transilvania se găsea în stare de mobilizare, sub conducerea ascultată a *Ierarhilor* lui.

Aşezămintele noastre religioase şi culturale, filantropice şi economice, creiate şi susţinute cu jertfe imense, primeau acum loviturile grele din partea *Budapestei*, şi însăşi independenţa canonică a Bisericii, cea mai însemnată cucerire a Mitropolitului *Şaguna*, avea să fie atacată cu intenţia vădită de a o nimici. Căci Ungurii ştiau bine un lucru: desfiinţarea autonomiei Bisericii ortodoxe — pentrucă cea greco-catolică n'o avea — însemna dărâmarea ultimei şi celei mai puternice citadele a românismului transilvan. Ar fi fost numai o chestiune de timp, ca valul sinistru al *maghiarizării* să se întindă cutropitor peste neamul nostru înfrânt.

Această sentinţă de moarte n'a putut fi însă dictată.

Biserica românească şi-a strâns, într'o supremă încordare, toate forţele de luptă pe cari le aruncase, cu credinţă şi elan, în dramatica bătălie pentru apărarea celor aproape *4000 de şcoli confesionale*, ajunse în pragul ghilotinei ungureşti.

In viforul acestei încleştări naţionale, de proporţii nebănuite pentru cei care nu cunosc istoria românilor transilvăneni, *Ierarhii* noştri s'au afirmat ca adevăraţi atleţi ai credinţei religioase şi ai demnităţii naţionale, înfruntând cu bărbăţie neîntâlnită prigoanele şi rezistând victorios tentativelor necurmate de sugrumare ungurească.

O probă elocventă este şi gestul cutezător, schiţat, în vârtejul acestor lupte aprinse, de către Mitropolitul sibian *Miron Romanul*, prin celebra pastorală din 1896, în legătură cu festivităţile „*Mileniului*" maghiar, unde mărturisea că *Românii nu se pot asocia la acest praznic, fiindcă ungurii le-au răpit drepturile politice şi naţionale.*

Adevărat, că Guvernul a şi încercat să-l demită din scaun pentru acest act de sfidare publică a trufiei turanice, dar Mitropolitul român îşi păstrase echilibrul sufletesc, fiindcă-l susţinuse aprobarea unanimă a conştiinţelor româneşti, mândre de frumuseţea morală a acestei atitudini, înălţătoare ca o victorie pe câmpul de luptă.

Şi dacă marea eliberare din 1918 s'a înfăptuit sub cerul *Alba-Iuliei*, în superba atmosferă de bucurie şi soli-

daritate luminată pe care o cunoaştem, să nu se uite că premisele ei istorice au fost elaborate în măsură covârşitoare tot de către *Biserica Naţională*, care păstrând de veacuri contactul spiritual neîntrerupt cu *Regatul ocrotitor*, a știut făuri prin lege și limbă *acelaş suflet*, încălzit de aceleași vibrații calde ale supremului ideal de *unire panromânească.*

Astfel, pentru românismul din Transilvania, **Biserica** *este şi rămâne coloana vertebrală a existenţei sale istorice.*

Mărturisind această convingere, devenită pentru noi o dogmă naţională, înţelegem să privim prin prizma ei şi mutilarea arbitrară ce ni s'a impus anul trecut. Ori câte suferinţe ar fi dincolo, ele nu pot înăbuși un neam a cărui conștiință națională a căpătat, în cele două decenii din urmă, impulsurile nebiruite ale *unităţii politice de rassă.*

Câtă vreme *Biserica* este acolo, îndeplinindu-și atribuţiile tradiţionale cu un devotament admirabil de ceasuri grele, n'avem nici o teamă de soarta Românismului. *Dreptatea lui este în marş, peste hecatombele glorioase ale bătăliilor răsunătoare din stepele Rusiei bolşevice.*

ATITUDINI

TIPUL VERIDIC DE VIEȚUIRE CREȘTINEASCĂ

NOTE PE MARGINEA UNEI CĂRȚI A DLUI PROF. ȘERBAN IONESCU

Preocupările teoretice de ordin religios și moral, prin firea lucrurilor, sunt cu atât mai bine venite cu cât asalturile necredinței se vădesc a fi mai îndrăsnețe și decăderea moravurilor mai evidentă.

N'am putea spune că vremea noastră — cu toate eforturile laudabile ce se fac astăzi în scopul reașezării „în Hristos" a tuturor sectoarelor de viață individuală și obștească — ar putea să se dispenseze de luminile ce i le îmbie în mod gratuit Biserica și știința teologică, fără ajutorul cărora este cu neputință să poată așeza cineva viața popoarelor pe temeiuri trainice. Teologii și oamenii Bisericii în primul rând, dacă sunt sincer însuflețiți de dorința creării unor condițiuni de viață omenească normală și durabilă, trebue să admită că 'n zilele noastre Hristos mai mult se propovădueşte decât se urmează și se trăește. Veacul nostru a căpătat un lustru creștin care — dacă nu va fi transformat într'o concepție de viață acceptată unanim și respectată cu sfințenie în toate detaliile manifestărilor insului și ale obștei — se va trece ca o modă oarecare. Entuziasmul religios care dogorește inimile mulțimilor contimporane, nu poate fi permanentizat decât printr'o adâncire a concepției creștine despre lume și viață.

In orientarea spiritului omenesc spre Hristos, există un stadiu pe care cutezăm a-l numi luarea de contact cu scoarța creștinismului autentic. Imbisericirea și chiar îndoctrinarea obștei, după părerea noastră, nu depășesc această stare creștinească minoră. Iar vremea noastră — s'o mărturisim fără sfială — va mai trebui să lupte din greu până să răzbească la miezul creștinismului, în care noi vedem îndeplinirea fără cârtire și fără șovăire a comandamentelor evanghelice. Abia după aceea te poți pretinde creștin practicant, autentic, veritabil — și în măsura în care obștea mărturisitorilor lui Hristos o covârșește pe aceea a creștinilor de circumstanță, veacul respectiv poate revendica — fără să se expună refuzului posterității — atributul de veac creștin.

Esența creștinismului este urmarea lui Hristos. *Toate fracțiunile organizate ale creștinătății — inclusiv roiurile de bisericuțe sectare rupte din trupul Bisericii celei una — sunt de acord asupra acestei chestiuni. Cât privește amănuntele întocmirii unui traiu creștinesc, ele se deosebesc simțitor întreolaltă. Deosebirile acestea sunt explicabile, câtă vreme doctrinele religioase diferă dela o fracțiune creștină la alta, fiecare pretinzând pentru sine exclusivitatea interpretării exacte a co-*

mandamentelor evanghelice. Căci morala nu este altceva decât exteriorizarea dogmei. E dogma complectă, adică nu numai ştiută, ci şi valorificată în scopul întocmirii unui traiu conform cu ea. De aceea deosebirile de dogmă aduc după sine şi făurirea unor tipuri de viaţă creştină diferite întreolaltă.

In astfel de condiţiuni, e limpede că descifrarea tipului veridic de viaţă creştină — *presupunând bine'nţeles că faci abstracţiune de punctul de vedere oficial al confesiunii căreia-i aparţii — încetează să mai fie o operaţiune comodă. Poate tocmai de aceea ştiinţa noastră teologică a trebuit să aştepte atâta vreme cărturarul pregătit, competent şi harnic care s'o înzestreze cu un răspuns demn de proporţiile şi însemnătatea problemei în chestiune.*

Astăzi, mulţumită osârdiei dlui Prof. Şerban Ionescu, decanul Facultăţii de Teologie din Bucureşti, acest răspuns există. Il oferă cartea dsale, intitulată: **„Morala ortodoxă faţă cu celelalte morale confesionale** *(După izvoarele lor originale. Bucureşti, Editura Cercului de studii social-creştine „Solidaritatea", 1941; p. 248, Preţul Lei 200). Valoarea excepţională a acestei lucrări capitale, ca şi însemnătatea problemei pe care o desbate, justifică îndeajuns hotărârea noastră de-a zăbovi mai cu dinadinsul asupra miezosului ei conţinut.*

Dl Prof. Şerban Ionescu caută tipul veridic de vieţuire creştinească înlăuntrul celor trei mari fracţiuni ale Creştinismului organizat: romano-catolicismul, protestantismul şi Ortodoxia răsăriteană. Aparatul documentar este alcătuit pe bază de izvoare originale — şi nu din informaţiuni ciupite din lucrări de mâna a doua. Prestigiul ştiinţific al acestei cărţi este, prin urmare, de netăgăduit şi concluziile ei cu neputinţă de zdruncinat.

O primă constatare pe care o face autorul, priveşte relieful diferenţelor de structură ideologică dintre cele trei confesiuni creştine. „Aceste diferenţe sunt de ordin esenţial şi nu numai pur formal" (p. 2). Într'aceasta zace însaş raţiunea de-a fi a cărţii dlui Prof. Şerban Ionescu. Pornind dela varietatea tipurilor de vieţuire creştinească, lucrarea aceasta nizueşte la identificarea formulei exacte de vieţuire în Hristos, analizând succesiv poziţia adoptată în chestiune de confesiunile amintite şi rostindu-şi apoi verdictul în temeiul constatărilor făcute. Punctul de plecare va fi însaş limpezirea expresiei de Teologie morală, *în care autorul — de acord cu tradiţia Bisericii răsăritene — vede ştiinţa care se ocupă cu „expunerea sistematică a normelor morale, pe baza Revelaţiunii dumnezeeşti, cu scopul de a atinge* desăvârşirea *în această existenţă şi* fericirea *în viaţa viitoare". Depozitul Revelaţiunii dumnezeeşti ne încredinţează că Logosul s'a descoperit omenirii, dealungul vremii, într'o oarecare măsură, prin legea naturală, adică prin raţiunea şi firea umană. Acestea sunt însă simple anticipări ale culminaţiei revelaţiei dumnezeeşti, care s'a împărtăşit lumii, în chip desăvârşit, abia prin Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. De acum încolo, ra-*

porturile omenirii cu Dumnezeu se reglează complect exclusiv prin și în Hristos. Morala creștină va trebui să fie axată pe Evanghelia lui Hristos. Cu alte cuvinte, ca să-și merite numele și să-și legitimeze autenticitatea, ea va avea un caracter hristocentric acut. Faptele insului și ale obștei se judecă deci și se clasifică după voia lui Hristos, articulată în sfânta Evanghelie și interpretată de tradiția bisericească. Rațiunea, cu luminile ei, nu este exclusă din acest proces de selecțiune a faptelor omenești. Intervenția ei este însă subordonată elementului supranatural.

Romano-catolicismul adaugă elementului supranatural și celui rațional elementul juridic roman, accentuând ideea de justiție. O simplă comparație între catehismul ortodox al Mitropolitului Petru Movilă și cel papistaș al lui Canisius († 1597), este concludentă în această privință, iar exagerările moralei iezuitismului catolic ilustrează consecințele dăunătoare ale acestei experiențe seculariste. Câtă vreme în Ortodoxie elementul juridic bizantin — atâta cât există — se mlădiază după cel creștin, în catolicism lucrurile se petrec invers: elementul creștin se acomodează celui juridic roman. Ierarhizarea elementelor fundamentale diferă dela morala ortodoxă la cea papistașe. Cea dintâi, acordă întâietate elementului supranatural revelat, tolerând totuși și participarea elementului rațional și a celui juridic social, pe când cealaltă așază în frunte elementul rațional - juridic, urmat apoi de cel supranatural revelat și de elementul social. Dovezile acestei intervertiri abundă în literatura papistașe. „Teologia Morală" a răposatului mitropolit unit Dr. Alexandru Nicolescu (Blaj 1918) — ca să nu mergem mai departe — rânduiește în fruntea izvoarelor moralei creștine lumina rațiunii, și abia după aceea revelația dumnezeească depozitată în Biserică (vezi p. 8). Hristocentrismul moralei creștine este așa dar sacrificat postulatelor rațiunii umane. Aceasta va fi asvârlită la urma tuturor de reacțiunea protestantă, care i-a verificat neputința în roadele văzute ale detestabilei conduite romane.

Tributară filosofiei lui Aristotel — exploatată cu frenezie de Toma d'Aquino — etica romano-catolică a încetat să se mai razime pe o bază pur creștină, Celebrul „doctor angelicus" deferia chestiunile dogmatice revelațiunii, iar cele morale rațiunii. Un laicism dăunător fundamentelor metafizice și religioase ale moralei — iată consecința directă a poziției tomiste în chestiune. Modernismul și mai vârtos Liguorismul vor ridica proteste vehemente împotriva acestei orientări greșite, care derivă în ultima analiză din primejdioasa separație pe care romano-catolicismul o face între natură și supranatură. Despre urmările nefaste ale acestei despicări a eului omenesc, a scris la noi pagini de-o limpezime și profunzime clasică Păr. D. Stăniloae, în valoroasa sa lucrare: „Ortodoxie și Românism" (Sibiu 1939, p. 13 urm.). Dar nici dl Prof. Șerban Ionescu nu ocolește această problemă.

Este îndeobște cunoscută teoria artificială profesată de teologia romano-catolică privitor la starea paradisiacă a omului. Rezultat al

fuziunii dintre natură și supranatură, omul pierde prin păcatul original acel imaginar donum superadditum, care nu întrepătrunde structura organică a eului său, Sfințenia, nemurirea și armonia dintre spirit și trup încetează să mai facă parte integrantă din ființa noastră pământească.

„Consecințele dogmatice și morale ale unui asemenea dualism sunt incalculabile pentru viața creștină. Chipul lui Dumnezeu nu se mai găsește, în acest caz, impregnat în ființa omului. Păcatul lui Adam nu ar mai fi o urmare a voii sale libere. Răspunderea sa morală ar rămâne complect anihilată. Cădem atunci pradă unui determinism fatalist. Dumnezeu însuș se face părtaș greșelii primului om, iar opera mântuirii devine ineficace“ (p. 19).

In romano-catolicism, rațiunea constitue — cum spuneam — unul din fundamentele moralei. Ea nu ajută numai la cunoașterea lucrurilor, ci și la formarea atitudinilor morale.

Dar rațiunea, prin analiza ei, de obiceiu întârzie sau — ceea ce-i și mai rău — amână săvârșirea faptei morale. „Intelectualismul în morală nu a creiat marile virtuți creștinești. Creștinismul veridic clădește mai mult pe puterea afectului, decât pe puterea rațiunii“ (p. 23). Infăptuirile calculate ale acesteia — istoria Creștinismului e mărturie — pălesc în fața minunilor făurite 'n dogorile iubirii care nici odată nu se trece. Rațiunea își creiază „norme și criterii pe cari le justifică chiar contra regulelor celor mai evidente și mai categorice ale unei conștiinți morale. Rațiunea nu se pune astfel în serviciul unui adevăr supranatural, ci a unui motiv de ordin personal, Ea intervine, inventează, acomodează și răstoarnă principii, care ar îngrădi întru câtva judecățile ei“ (p. 24). Rațiunea complică, formalizează, „întârzie fapta și răcește sentimentul de milă și compasiune“. „De multe ori viclenia rațiunii trece peste bunul simț și peste sinceritatea conștiinței morale și inventează motive pentru a se degaja de obligațiile și răspunderile unei conștiințe creștine“ (p. 34-35). Despicarea moralei în „teoretică“ și „practică“, operată de teologia papistașe, era inevitabilă având în vedere principiul dela care pleacă. Prima, întocmită în strictă conformitate cu poruncile etice ale Sfintei Scripturi și cu ordinea naturală. este acceptată urbi et orbi. Iar „morala practică“ — a cărei expresie autentică este metoda primejdios de flexibilă a cazuismului — este nici mai mult nici mai puțin decât degradarea moralei creștine la nivelul unor neputințe omenești mai mult sau mai puțin suspecte, concesiuni pe cari Hristos nu le încuviințează. „Din cauza ambianței mediului social, ori sub influența înrâuririlor externe, cum și a concupiscenții, credinciosul este nevoit a se acomoda și a ceda din rigorismul inflexibil și dur“ al unor imperative evanghelice de factura lui „să iubești pe deaproapele tău ca pe tine însuți“, ș. a. „Mai ales în cazurile unde legea nu este expresă și categorică. Aici intervine îndoiala. Chiar dacă îndoiala nu există lăuntric, fiindcă simțul nostru moral, ca și conștiința noastră creștină ne poate procura adevăratele atitudini și

în asemenea împrejurări, totuşi, legea neîncadrând exact cazul, ea nu poate obliga. Lex dubia non obligat" (p. 24).

Cum „numai Dumnezeu ştie limita justă între păreri şi păreri", metoda cazuistă poate să-şi ia înfricoşata răspundere de a determina diferitele atitudini de urmat în acele cazuri individuale care nu se pot încadra exact vederilor categorice ale imperativelor creştine? Teologii papistaşi răspund afirmativ, iar scandalurile cari umplu istoria bisericii romane sunt mărturia cea mai evidentă a unei morale elastice care învesteşte cu putere de lege aserţiuni ca: „scopul scuză mijloacele", ş. a. Dreptatea prin iubire — care alcătueşte miezul moralei creştine — este înăduşită de un raţionalism sterp, incapabil să realizeze altă performanţă decât aceea a târguelilor interminabile cu inflexibilele adevăruri ale Evangheliei Domnului. Dl Prof. Şerban Ionescu este prea blând, prea cruţător când rosteşte verdictul: „cazuismul are în sine ceva legitim, dar el poate deveni periculos pentru morala publică" (p. 25). Ori ce om inteligent — şi noi presupunem că cititorii cărţii se vor recruta numai din rândurile acestora — poate desprinde cu uşurinţă, din aceste cuvinte, îndemnul de-a repudia o întocmire atât de fragilă şi de-ai sfătui şi pe alţii să facă la fel. Ori cu Hristos, ori împotriva Lui. Tertium non datur! Iar morala romano-catolică nu oferă tipul veridic de vieţuire creştinească. Dl Prof. Şerban Ionescu probează acest adevăr cu detalii cutremurătoare, cari acopăr zeci de pagini dense. Asupra lor, nădăjduim să putem reveni.

Găsi-vom ceea ce căutăm în protestantism?

Nicidecum! Căci dacă romano-catolicismul îl lasă pe om să lucreze după cum îl taie capul (— poate de aceea se îmbulzeşte la altarele lui o anumită categorie de oameni, ca oarecând patricienele romane la porţile sinagogelor din capitala imperiului cezarilor —), apoi protestantismul îi răpeşte şi această libertate, retezându-i orice iniţiativă morală pe motiv de incapabilitate organică de-a contribui la desăvârşirea şi mântuirea personală.

Revizuind dogma, protestantismul a revoluţionat şi viaţa morală. La temelia sistemului său dogmatic, Luther aşază justificarea prin credinţă (sola fide). Credinţa, în concepţia lui, nu se opreşte la elementul pur ideaţional, ci tinde spre exteriorizare. Ea se legitimează prin fapte de iubire. Intre credinţă şi faptă există prin urmare un raport de continuitate.

Viaţa de toate zilele dovedeşte însă că credinţa nu se desăvârşeşte totdeauna în faptă. Există o credinţă stearpă, lipsită de viaţă, aşa cum există fapte comise fără căldură sufletească, fără adeziunea totală a inimii. Continuitatea luterană dintre credinţă şi faptă nu este nici absolută, nici evidentă. La creştinii luterani — cu atât mai vârtos. Căci, pentru ei, procesul justificării prin credinţă rămâne o lucrare de ordin pur ideaţional. El nu întrepătrunde structura sufletului omenesc, nu pricinueşte nici o prefacere lăuntrică, nu schimbă întru nimic natura omenească. Aceasta, după Luther, este iremediabil coruptă.

Participarea omului la îndreptarea sa e nulă. El asistă la procesul îndreptării sale, nu conlucrează, căci nu poate. Acesta se desbate în cer, între Dumnezeu-Tatăl şi Mântuitorul Hristos. Intr'un cuvânt, luteranismul omoară voinţa omului. „Suntem păcătoşi, însă necontenit gratificaţi. Suntem absolviţi, însă perzistăm în păcat. Suntem declaraţi împăcaţi, însă răul există în noi permanent“ (p. 68). In asemenea condiţiuni, e limpede că justificarea luterană prin credinţă se reduce la „justificarea omenescului animal, invincibilitatea instinctelor, primatul concupiscibilului, divorţul între sprituαlitatea eului şi materialitatea existenţială, eliberarea pasiunilor de sub domnia spiritului“ (p. 68). Demnitatea omenească e falimentară şi chipul lui Dumnezeu îndepărtat din om.

*Consecinţele practice ale acestei doctrine descurajante, vădesc din destul cu câtă frenezie a fost îmbrăţişat de noroadele protestante — nobilime, cler şi popor — adagiul luteran; „*pecca fortiter et crede firmius*“ („Păcătueşte vârtos şi crede orbeşte“ !). Ori ce încercare de-ai abate pe păcătoşi dela calea perdiţiei, stârnea replici prompte ca aceasta: „noi am învăţat că numai prin credinţa în Iisus Hristos ne putem mântui, care a răscumpărat cu moartea Sa toate păcatele noastre“ (p. 82).*

Luther îi imputa papalităţii, printre alte vini, şi pe aceea de-ai fi înfricoşat pe tineri să se căsătorească, aruncându-i în braţele prostituţiei. El însuşi a trebuit să recunoască fără ocol că intenţia de-a stârpi viciile papalităţii, a dat greş: „die Leute... geiziger, unbarmherziger, unzüchtiger und ärger sind, siebenmal ärger... denn zuvor unter dem Papstthum“ (p. 82).

„Viciul secret“ al protestantismului, cum îl numeşte atât de nimerit dl Prof. Şerban Ionescu, este tot atât de evident ca şi cel al romano-catolicismului. „După roadele lor îi veţi cunoaşte“...

In Ortodoxia răsăriteană, principiile creştine nu s'au lăsat mlădiate şi fărămiţate de elemente străine de natura lor. Ortodoxia nu îngrădeşte iubirea cu prudenţă şi raţiune. Specificul moralei creştine — adică realizarea dreptăţii prin iubire *— este păstrat întreg, neîntinat şi nefalsificat de nici o corectură sau adaus omenesc. Preferinţa romano-catolică faţă de eul meu în paguba deaproapelui, este străină de morala ortodoxă. Iubirea faţă de Dumnezeu, în Ortodoxie ca şi'n Evanghelia Domnului, îşi legitimează curăţenia şi îşi verifică trăinicia prin iubirea faţă de deaproapele. Iubirea este alfa şi omega ori cărei vieţuiri creştineşti. Raportului luteran de* continuitate *între credinţă şi iubire, Ortodoxia îi opune unul de* concomitenţă. *Şi pe drept cuvânt. Căci credinţa neînsoţită — ci numai eventual urmată — de fapte, n'are nici o valoare soteriologică. Dragostea — după cuvântul Apostolului (I Cor. cap. 13) — covârşeşte în durată toate celelalte virtuţi. In viaţa de pe celălalt tărâm, credinţa şi nădejdea sunt de prisos, ele atingându-şi obiectivul aici pe pământ; pe când dragostea, creşte şi se desăvârşeşte.*

Contrar combinațiilor seci ale rațiunii papistașe și pasivității luterane, morala crtodoxă așază la temelia ei însași esența Dumnezeirii: dragostea. *„Dumnezeu este dragoste" (Ioan 4, 16).*

„Creştinismul ortodox nu a rămas o simplă credință, ce se purta pe deasupra apelor sociale, ci a pătruns în adâncurile lor, le-a infuzat și le-a spiritualizat. Intre Ortodoxism și românism spre ex., ca și între orice altă națiune și credința ei ortodoxă, nu poate surveni o separatio *în comuniunea lor de existență seculară. Acolo, unde se'ncearcă o secularizare a elementului ortodox, urmările sunt fatale pentru ființa însăși a națiunii" (p. 2).*

*

Cartea aceasta reabilitează tipul clasic de viețuire creştinească. Acesta se găseşte numai în Ortodoxia răsăriteană. *Fiecare pagină a lucrării dlui Prof. Şerban Ionescu mărturiseşte copios acest adevăr, cu o vigoare care cinsteşte deopotrivă pe autorul ei și știința teologică ortodoxă română.*

N'am discutat o carte ca ori care alta, ci am înregistrat un eveniment și am subliniat o atitudine care va trebui să facă şcoală.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

MIŞCAREA LITERARĂ

Richard Egenter : VON DER FREIHEIT DER KINDER GOTTES. Freiburg im Breisgau, Herder & Co., 1941 ; p. X+346.

Cărţile socotite îndeobşte ca bune, te încântă sau te frământă. Că acestea din urmă zidesc mai cu spor sufletul, este mai presus de orice îndoială. Numai cărţile cari înfăţişază cu claritate o concepţie de viaţă alta decât cea care se răsfaţă la răspântiile uliţelor şi pledează cu dogoritoare căldură pentru îmbrăţişarea ei generoasă, au privilegiul de-a răscoli sufletul, descuind isvorul gândurilor şi supunându-le fără cruţare la anevoioasele munci de înoire a fiinţei tale.

Cartea lui Richard Egenter, intitulată „Despre libertatea fiilor lui Dumnezeu", ţine de spiţa nobilă a acestei literaturi. Când mărturisim că de multă vreme n'am mai întâlnit printre număroasele cărţi cari ne cad în mână una de factura superioară a acesteia, nu facem altceva decât ne împlinim o plăcută datorie, care e prea adevărat că reprezintă şi un omagiu adus înaltei conştiinţe creştine ce dudue în paginile ei.

Lucrarea este inaugurată de un formidabil „acuz!", care sgâlţâie din ţâţâni sufletul cititorului. Zadarnic încerci să scapi de teroarea severităţii cu care Cerul întinde degetul spre tine prin mijlocirea acestor pagini de-o cutremurătoare măreţie. Ne-am rememorat involuntar rechizitoriul pe care Apostolul neamurilor îl face păgânilor, la'nceputul celei mai întinse dintre scripturile sale (Rom. 1, 18—32). Când se simţeau în mai deplină siguranţă, sf. Apostol Pavel ridică glas de acuză asupra Iudeilor, socotindu-i tot atât de păcătoşi şi de vinovaţi înaintea lui Dumnezeu, ca şi pe cei dintre neamuri (Rom. 2, 1—3,20).

Corectele asprimi ale lui Richard Egenter faţă de obştea zilelor noastre, oferă o situaţie paralelă celei din primele capitole ale amintitei epistole pauline. Numai obiectul acuzei e altul: acolo starea de păcat, aici robia sufletească modernă. Dimensiunile sunt aceleaşi : şi una şi cealaltă au caracter universal.

Că libertatea figurează la loc de frunte printre problemele ce le desbate vremea noastră, e cert. Nici R. Egenter nu face opinie separată în această chestiune. Dimpotrivă, el recunoaşte încă din primele rânduri silinţele ce se depun din atâtea părţi pentru definirea libertăţii în ordinea socială, a libertăţii insului faţă de stăpânirea lumească şi faţă de autoritatea bisericească, a libertăţii unui popor în complexul ordinei internaţionale, a Bisericii în Stat şi invers, ş. a.

Că punctele de vedere din cari era pusă şi soluţionată problema — social, politic sau pedagogic — nu puteau să mulţumească sufletul omenesc, e evident. De aceea libertatea continuă să rămână o problemă în suspensie, un deziderat, atâta vreme cât se ocoleşte — voit sau nu — substratul ei intim, sufletesc. Omul trebue să se preocupe în primul rând de libertatea sa lăuntrică. Detaliile vieţii în comun se vor rezolva apoi dela sine.

Despre această libertate a inimii, despre libertatea internă a creştinului, s'a rostit în cuvinte durabile cât va fi lumea, vestea cea bună pe care Hristos a adus-o oamenilor. Determinantele acestei libertăţi le discută şi cartea lui R. Egenter.

Până acolo însă, autorul aşterne pe hârtie câteva constatări îndrăsneţe, a căror justeţă o poate controla orice suflet onest care-şi va da osteneala să citească lucrarea.

Suntem săraci în libertate lăuntrică — afirmă autorul. Şi spusele lui sunt tot atât de adevărate pentru cercurile străine de darurile Bisericii, ca şi pentru creştinii practicanţi. Cei dintâi sunt săraci în libertate din simplul motiv că posedă, că îşi îngădue prea multă libertate. Ori în vâltoarea unei vieţi debordante, care refuză orice frână — chiar dacă are o idee cât de vagă despre existenţa unui atare corectiv — nu mai este loc pentru libertatea făurită în dogorile unei convingeri religioase ferme şi dirijată de imperativele ordinei morale. O astfel de viaţă suferă de lipsa unei alvii şi a unei orientări pozitive. E o viaţă desarticulată din făgaşul ei firesc, o viaţă fărămiţată 'n pulbere şi deşertăciune de bunul plac care nu acceptă nici o îngrădire, chiar când aceasta e impusă de forţa publică.

Creştinii? Au oare nu posedă ei vestea cea bună despre libertatea fiilor lui Dumnezeu? De sigur — în Sfânta Scriptură. Iar de ne vom întreba dacă a străbătut ea sau nu şi 'n viaţa lor, răspunsul nu poate fi decât negativ. Creştinii sunt tot atât de puţin liberi ca şi ceilalţi, însă în sens diametral opus. Stă o învălitoare pe inimile lor, au prea multe stăvilare, cum zice autorul. Ele nu captează şi nu îndrumă elanul vital, ci-i zăgăzuesc calea în lume. Cărţile cari pe nedrept sunt socotite ca ziditoare de suflet, se mulţumesc să ciupească idei şi sugestii de-aici şi de colo, din Metafizică şi Psihologie, iar când e vorba să se rostească asupra ascultării şi smereniei şi asupra libertăţii fiilor lui Dumnezeu, slova lor evită să se pronunţe răspicat, sau tace. Pentru unii ca aceştia, sf. Apostol Pavel a propovăduit în deşert despre libertate, căci ei îl înţeleg în această ipostază numai istoriceşte, ca luptător împotriva opreliştilor iudaice, împiedecând astfel cuvântul lui să se prefacă în putere de viaţă dătătoare. Ceea ce vechii Părinţi bisericeşti au considerat drept mărturie a asemănării noastre cu Dumnezeu, adică libertatea, noi o schimbăm cu monezile depreciate ale atitudinilor oblice.

Nu suntem liberi, creştini, fiindcă nu ştim preţui adevărata libertate. N'o ştim preţui fiindcă n'o cunoaştem. Suntem robiţi lumii. Ea

ne dispreţueşte fiindcă în loc să i ne mărturisim cu curaj ca atare preferăm poza timidă şi mult mai comodă a „creştinului corect" care nu-i altceva decât o variantă, o copie retuşată a fariseului de odinioară. Câtă stângăcie şi câtă temere în legăturile dintre noi şi cât de puţin umor! — constată cu vizibilă amărăciune R. Egenter — când creştinismul nu este numai expresia cea mai mărinimoasă a credinţei, ci şi a încrederii şi a dragostei frăţeşti.

Trebue să ne silim să fim altfel. Cufundaţi în privirea iubitoare a Tatălui ceresc, să lepădăm atitudinile stângace şi să ne purtăm ca nişte adevăraţi fii ai lui Dumnezeu. Doar Hristos însuşi a spus: „*Indrăsniţi...!*". Indrăsnind, vom birui lumea, cum a biruit-o El. Timiditatea nu figurează în nici o listă de virtuţi creştineşti. Ea este „unul din cei mai primejdioşi vrăjmaşi ai libertăţii" (p. 9).

Ca să te poţi comporta astfel, trebue să deschizi harului dumnezeesc toate porţile fiinţei tale, ca el să-ţi înzdrăvenească puterile sufleteşti, făcându-le de nebiruit, să devii din obiect al pastoraţiei subiect liturgic, să te aduci pe tine însuţi şi toată viaţa ta ofrandă lui Dumnezeu, să nu mai fii „laic", adică nepriceput, ci ales al Domnului, să reabilitezi sensul primar al lui λαός.

Cartea lui R. Egenter îţi înlesneşte acest proces de autorestaurare în atitudinea creştină veritabilă faţă de lume şi viaţă. Abia după citirea ei îţi dai bine seama că — şi cât de mult — ai decăzut, ai alunecat din făgaşul acestei atitudini.

Autorul recunoaşte fără ezitare că libertatea fiilor lui Dumnezeu este o idee îndrăsneaţă. Dar ea e dar de Sus şi ca atare, dă viaţă şi o susţine.

O simplă privire de ansamblu asupra cuprinsului cărţii, te încredinţează că ea oferă răspuns definitiv — de cele mai multe ori paulin — la marile întrebări pe cari le ridică viaţa. Şi dacă atunci când viaţa întreabă şi se frământă tot ea trebue să şi răspundă, iar nu înţelepciunea meselor de scris, cum spune autorul (p. 22), apoi această carte se conformează întocmai celor zise.

Ştim cu toţii că în lume se întâlnesc creştini şi oameni străini sau înstrăinaţi de Hristos. Intâlnirea aceasta poate fi făcută utilă pentru sporul împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. Cum? Comportându-te ca un moştean al lui Hristos: îndrăsnind fără a fi trufaş şi smerindu-te fără a fi timid.

Vrei amănunte? Cartea lui R. Egenter le oferă copios şi captivant.

E cel mai frumos elogiu ce i se poate aduce.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Eugen Walter: DAS KOMMEN DES HERRN. I. Die endzeitgemässe Haltung des Christen nach den Briefen der heiligen Apostel Paulus und Petrus (Sammlung „Leben aus dem Wort", Band 4). Freiburg im Breisgau, Herder & Co., 1941; p. 182.

Editura germană de renume mondial *Herder & Co.* din Freiburg im Breisgau, a sporit recent bogata serie a publicaţiilor ei cu colecţia *„Leben aus dem Wort"*. Titlul însuş e un întreg program. Cuvântul lui Dumnezeu, revelat oamenilor, n'a fost destinat să rămână literă moartă, să fie doar luat la cunoştinţă de mintea noastră, ci să determine atitudini noui, conforme cu voia Mântuitorului exprimată în sf. Evangheli şi tălmăcită şi aprofundată în celelalte scripturi neotestamentare. Incă la 'nceputul Evangheliei dela Ioan citim că „întru El (Cuvântul lui Dumnezeu) era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor" (Ioan 1, 4), iar Apostolul neamurilor e de aceeaş părere când scrie Evreilor: „Cuvântul lui Dumnezeu e viu şi lucrător, mai ascuţit decât orice sabie, cu două tăişuri" (Evrei 4, 12).

In zilele noastre, există o puternică mişcare biblică pe continent, vizibilă nu numai în Germania — cercurile romano-catolice inclusiv — ci şi la noi. Sf. Scriptură se răspândeşte anual în mii şi milioane de exemplare, iar cuvântul ei inspirat este citit cu înfrigurare şi zel de toate păturile sociale. Că „biblicismul" acesta nu mântueşte întotdeauna şi pe toţi cei ce i se dedică, e evident. Citirea sârguincioasă a Sf. Scripturi pregăteşte doar terenul pentru axarea vieţii religioase a obştei în sfera de influinţă a Evangheliei, o apropie de puterile ei de viaţă dătătoare. E rândul şi datoria Bisericii să desăvârşască acest proces de biblicizare într'o concepţie de viaţă nouă, autentic creştină, îmbrăţişată fără rezerve şi urmată fără şovăire. Viaţa credinciosului trebue hrănită din plinătatea dumnezeească a Evangheliei, trebue formată după cerinţele ei mântuitoare. Şi lucrul acesta nu se poate săvârşi cu succes decât însoţindu-l pe credincios cu luminile Bisericii şi ale ştiinţei teologice, oferindu-i ceea ce-i lipseşte ca să pătrundă adâncimile de taină ale lecturii biblice, îndrumându-l deci îndeaproape şi cu cele mai potrivite mijloace. Numai în chipul acesta contactul lui statornic cu cuvântul Scripturii încetează să mai fie simplu ornament — vizibil doar în cine ştie ce „adunări" mai mult sau mai puţin ziditoare de suflet — prefăcându-se în *fundament* rezistent ca stânca, al întregei sale vieţi religioase.

Noua colecţie a editurii Herder & Co., întitulată „Viaţă din cuvânt" (ul Domnului), i se dedică acestei misiuni de înţelegere aprofundată şi dreaptă a Sf. Scripturi, singura capabilă să determine atitudini conforme cu o veritabilă trăire în Hristos. Un scop mai nobil decât acesta, nici nu se poate imagina.

Cartea lui Eugen Walter, despre „Venirea Domnului", este a patra lucrare întocmită pentru scopurile colecţiei amintite. In aceeaş colecţie au mai apărut: *Glaube, Hoffnung und Liebe im Neuen Testament* (p. 218) de Eugen Walter, *Apostel und Zeuge Christi* (Auslegung des Philipperbriefes; p. 48) de Erik Peterson şi *Das Zeichen des Herrn* (Sabbat und Sonntag in biblischer und Urchristlicher Bezeugung; p. 88) de Josef Maria Nielen.

Eugen Walter studiază în acest prim volum Eshatologia paulină

şi cea petrină. Un al doilea volum, care se va ocupa de Eshatologia sfintelor Evanghelii, va urma nu peste multă vreme.

Cartea merită toată atenţiunea cunoscătorilor nu numai pentru sârguinţa cu care identifică textele eshatologice din epistolele sfinţilor Apostoli Pavel şi Petru, le caută ideile esenţiale şi le determină ramificaţiile, ci mai ales pentru punctul de vedere cu desăvârşire nou din care e privită problema. E Walter a alcătuit o monografie de Teologie biblică practic orientată — aşa dar cu tendinţe. Ea nu se adresează specialiştilor — cari găsesc oricând alte lucrări în materie, mai savant întocmite — ci cititorilor asidui ai Sf. Scripturi, pe cari ţinteşte să-i determine să adopte în viaţă ceea ce am putea numi, fără să ne îndepărtăm prea mult de limbajul autorului, o *conduită eshatologică.*

Râvna cu care E. Walter se trudeşte să-şi convingă cititorii că eshatologicul nu este numai o epocă — şi anume cea de pe urmă — a istoriei Bisericii lui Hristos în lume, ci şi o *stare* creştinească prezentă, nu e inutilă.

Prin Eshatologie se înţelege îndeobşte doctrina despre Dumnezeu Judecătorul şi Răsplătitorul. Moartea şi judecata, cerul şi iadul — iată momentele componente ale acestei învăţături. Prima grupă — moartea şi judecata — este trecătoare. Cealaltă — cerul şi iadul — e vecinică. Şi cerul şi iadul există din vecii vecilor şi vor supravieţui lumii, aşa cum sufletul dăinueşte şi după despărţirea de trup. Conduita creştinului trebue astfel dirijată, încât moartea şi judecata — momente pasagere — să nu reprezinte altceva pentru el decât prag despărţitor de bucuriile fără sfârşit ale vieţii vecinice, să cultive prin cuvânt şi faptă nostalgia paradisului şi nicidecum obsesia muncilor iadului. Cel ce isbuteşte să-şi întocmească viaţa de toate zilele în acest chip, să aibă privirea mereu aţintită pe culmile dumnezeeştei răsplăţi, acela posedă atitudinea eshatologică personală faţă de lume şi viaţă, pe care se sârgueşte să i-o imprime cartea lui E. Walter. Teama de rigorile judecăţii de apoi, în sufletul unuia ca acesta e absentă, iar perspectiva apropiatei întâlniri cu Hristos ce va să vie îi umple fiinţa de-o negrăită bucurie.

Eshatologicul este aşa dar şi mod de trăire personală, subiectivă, de vieţuire creştinească.

Lucrarea lui E. Walter vrea să fie, deci, mai cu seamă un îndreptar spre înţelegerea eshatologică a Testamentului Nou, din zestrea căruia studiază deocamdată, cum spuneam, numai datele pauline şi petrine.

Şi cum lucrarea aceasta nu are caracter istoric, autorul grupează epistolele pe cari le studiază altfel decât în ordinea cronologică a scrierii lor. Inceputul îl face cu I Cor., pe care o consideră — nu numai din pricina celebrului cap. 15 — cea mai bogată în date eshatologice dintre toate scripturile pauline. Urmează apoi I—II Tes., Epistolele Captivităţii şi Pastoralele, Rom. şi — al cincilea şi ultimul compartiment — ep. I—II Petru.

Exceptând unele fragmente — ca cel despre Purgatoriu (p. 107—112) — această caldă pledoarie a trăirii în nădejdea învierii la viaţa vecinică, va găsi destui cititori recunoscători şi în rândurile creştinilor ortodocşi.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Onisifor Ghibu, profesor la Universitatea din Cluj-Sibiu, membru coresp. al Academiei Române: PROLEGOMENA LA O EDUCAŢIE ROMÂNEASCĂ. Bucureşti, 1941, p. XVIII+904.

„Niciodată n'am căutat să fiu ceea ce se cheamă un „pedagog", căci acesta mi s'a părut un rol prea limitat. Am năzuit în permanenţă să fiu un *educator*, — un educator al vremii mele şi al poporului meu, îmbrăţişându-i cu ardoare toate acele probleme cari îmi păreau că sunt hotărâtoare pentru a face din el o naţiune sănătoasă, harnică, luminată, vrednică şi fericită". Aceste cuvinte ale autorului, aşezate în prefaţa cărţii, aruncă o puternică rază de lumină asupra acelei concepţii pedagogice originale, care ca un stâlp de foc a călăuzit fecunda activitate a luminatului nostru dascăl universitar.

Ca urmare firească a acestei concepţii pedagogice pe care o înfăţişează fragmentar, volumul prezent nu este — precum spune însuş autorul — un rod al unei bogate lecturi de studii pedagogice publicate de diferiţi specialişti germani, francezi, italieni, americani, etc., nici al unor îndelungate speculaţiuni teoretice proprii, ci este o idee şi o acţiune trăită cu o intensitate maximă, din fragedele sale tinereţe şi până astăzi, în plină bărbăţie, — idee care pleacă dela o mare realitate şi tinde necontenit spre o culme înaltă.

Drumul nou pe care doreşte să îndrepte pedagogia românească dl prof. O. Ghibu este drumul izbăvirii noastre naţionale, este aceeaş cale spre care se străduieşte să îndrume spiritul românesc *Nichifor Crainic*, creatorul curentului tradiţionalist în domeniul filosofic şi teologic. Ţinta spre care duce acest drum nou trasat de bărbaţii noştri providenţiali, este „ridicarea acestui neam printr'o educaţie cât mai conformă cu fiinţa lui etnică şi cu misiunea lui istorică".

Convins că marii educatori sunt virtualităţi şi potenţe spirituale eterne din însăş fiinţa popoarelor, cari trebuiesc numai descoperite, înţelese, canalizate şi îndrumate, spre a le duce astfel la izbândă şi încredinţat că poporul român a fost înzestrat dela natură cu daruri sufleteşti cari nu sunt cu nimic mai prejos decât ale altor popoare, porneşte la muncă pe un drum ignorat de pedagogii noştri moderni.

Optimismul sănătos îi dă curaj să coboare în adâncul sufletului naţional, să caute şi să scoată la lumină comori spirituale nepieritoare, să descopere izvoare bogate de energie nouă, necesare pentru realizarea idealului său mare, de a face din poporul român „o naţiune sănătoasă, harnică, luminată, vrednică şi fericită".

Lupta pe care au început-o independent profesorii Nichifor Crainic la Bucureşti şi Onisifor Ghibu la Cluj, Nicolae Colan şi Dumitru Stăniloae la Sibiu, se aseamănă mult cu frumoasa luptă purtată de slavofilii ruşi (I. Ciandaiev, Chomiakov, Dostoiewsky etc.) în veacul trecut, împotriva curentului apusean. Slavofilii cereau respectarea tradiţiei, militau pentru o evoluţie organică, ziditoare, combătând spiritul revoluţionar alimentat de ideile împrumutate şi importate din apus. Roadele dezastruoase ale biruinţii spiritului apusean în Rusia le cunoaştem şi am putea învăţa mult din experienţa tragică a vecinului răsăritean.

In volumul de faţă, dl prof. O. Ghibu publică un număr de studii şi de articole pe cari le-a scris începând încă din anii de student la Budapesta, Strassburg şi Jena, — ani în cari şi-a trasat aproape toate liniile principale ale preocupărilor sale de mai târziu — şi până în pragul zilelor noastre. Unele din aceste studii şi articole au văzut lumina zilei în diferite publicaţiuni periodice ale timpului, altele se tipăresc acum pentru întâia oară. Toate sunt brodate pe acelaş crez pedagogic naţional, nedesminţit de nici o împrejurare şi de nici o primejdie.

De o actualitate nebănuită sunt tratatele dela cap. III: *Resurrectio. — Invierea românismului dela Bug şi până la Tisa (1912-1918)*, pagini cari trădează pe vizionarul îndrăzneţ şi profetic al marilor aspiraţii naţionale.

In astfel de condiţii — mărturiseşte autorul — este evident că volumul nu prezintă ceva „întreg", „definitiv", „sistematic". De altfel, el nu este altceva decât o ilustrare mai amănunţită şi mai documentată a altui volum al autorului, în curs de apariţie, intitulat: *Pe baricadele vieţii, — Confesiunile unui luptător,* — volum care înfăţişează întreg sbuciumul unei vieţi închinate educaţiei şi măririi neamului românesc.

Inţelegerea ambelor volume este mult ajutată de *Bio-Bibliografia* anexată la ele, pe care tinerii prieteni şi admiratori ai autorului, *I. Moga, I. Naghiu şi I. Crăciun* au întocmit-o, prezentându-ne un tablou clar despre uriaşa muncă a acestui spirit dinamic şi creator, a acestui neînfricat şi neobosit luptător pentru drepturile şi mărirea neamului său, pe care-l iubeşte mai mult decât viaţa proprie, care nu şi-o poate închipui decât organic legată de viaţa acestui neam, precum zice: „existenţa individuală are sens şi e posibilă numai în funcţie de neamul al cărui fiu sunt şi a cărui creştere şi înălţare trebue să o servesc din toate puterile mele sufleteşti şi trupeşti".

Prof. Dr. NICOLAE TERCHILĂ

Kurt Horedt: EINE LATEINISCHE INSCHRIFT DES 4. JAHRHUNDERTS AUS SIEBENBÜRGEN (Sonderdruck aus „Anuarul Institutului de Studii clasice", Band IV, 1941-42). Sibiu, Tipografia „Cartea Românească din Cluj 1941; p. 8+o planşe în afară de text.

Studiul dlui Kurt Horedt, asistent la Universitatea Daciei Superioare, a stârnit un interes din cele mai vii în cercurile istorice şi arheologice din Ardeal.

Ne gândim îndeosebi la primirea însufleţită pe care i-a făcut-o recunoscuta competenţă a dlui Prof. *Constantin Daicoviciu*, directorul Institutului de Studii Clasice al Universităţii Ardealului, care este cel mai bun cunoscător al problemelor arheologiei şi istoriei antice a Daciei şi al cărui distins elev este dl Kurt Horedt (vezi: „O senzaţională descoperire arheologică în Transilvania", în *Transilvania*, revista „Astrei", an. LXXII, 1941 p. 575—578).

In Catalogul manuscris al Colecţiei arheologice a Muzeului Baron Brukenthal din Sibiu, sunt înregistrate (sub nrii 3234 şi 3235) încă din 1837 cele două piese de bronz de cari se ocupă studiul dlui Kurt Horedt: 1. o placă dreptunghiulară de 32,5/13,2 cm., care poartă inscripţia votivă:

E G O Z E N O
V I U S V O T
V M P O S U I

în româneşte: „Eu Zenovie pusei (această) danie" şi 2. un monogram al lui Hristos, de formă circulară şi cam de aceleaşi dimensiuni.

Ambele piese s'au păstrat în stare foarte bună. Numai din majuscula Z (enovius) a dispărut jumătatea superioară. Locul descoperirii lor este în mod cert hotarul comunei *Biertan* (jud. Târnava Mare).

Atât cercetătorii noştrii cât şi cei de peste hotare, au neglijat în mod constant această importantă descoperire pentru continuitatea daco-romană şi pentru istoria Creştinismului în Dacia postromană.

Dl Kurt Horedt fixează în veacul IV vârsta acestor piese, întemeindu-se pe următoarele consideraţiuni: Monogramul lui Hristos este o dovadă că piesele în chestiune nu pot fi datate mai de vreme decât epoca lui Constantin cel Mare. Pe de altă parte, numele *Zenovius* — care nu mai figurează nici odată în inscripţiile latine — este de provenienţă orientală. Deşi nu lipsesc mărturii privitoare la prezenţa Creştinismului în ţările dunărene în veacurile V şi VI — Gepizii şi Avarii nefiind străini de binefacerile religiei revelate — totuşi, luând în considerare faptul că între veacurile IV şi V se intercalează năvălirea Hunilor, care a pricinuit uriaşe deplasări de populaţii, şi că inscripţia foloseşte limba latină, piesele în chestiune trebue datate în intervalul de timp dela Constantin cel Mare şi până în pragul năvălirii Hunilor. Forma scrierii — şi 'ndeosebi atât de caracteristicul G — indică aceeaşi epocă.

Autorul îşi încheie studiul cu aceste elocvente consideraţiuni:

„Inscripţia creştină din Biertan reprezintă o fericită îmbinare a celor două surse ale Creştinismului în spaţiul dunărean. Numele Zenovius, al cărui purtător va fi fost de origine răsăriteană, îndrumă la sursa grecească din Asia mică a lucrării misionare printre Goţi. Limba inscripţiei, latineasca, face legătura cu locuitorii romani ai Daciei de odinioară şi subliniază posibilitatea dăinuirii unei po-

pulaţii de limba latină în Dacia şi după părăsirea provinciei. In ori ce caz, stăm aici în faţa celei mai sigur datate inscripţii latine din Transilvania prea-aureliană, din câte se cunosc".

Istoricii noştri profani şi bisericeşti, vor trebui să tragă anumite concluziuni din descoperirea dlui Kurt Horedt, atât în ce priveşte continuitatea daco-romană în ţinuturile din nordul bătrânului Danubiu, cât şi referitor la vechimea Creştinismului în Dacia şi la provenienţa lui.

Referitor la prima chestiune, avem deja cuvântul autorizat al dlui Prof. univ. C. Daicoviciu, exprimat în studiul amintit. Pentru cealaltă, ţinem la dispoziţie coloanele revistei noastre.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Constantin C. Pavel: TRAGEDIA OMULUI IN CULTURA MODERNĂ. Bucureşti, Tipografia Cărţilor bisericeşti, 1941; p. 70. Preţul Lei 50.

Elementul precumpănitor al vremilor noastre este pragmatismul. Acesta ne distanţează considerabil de adevărul creştin; pe unii, adevărul creştin îi interesează în măsura în care foloseşte vieţii imediate, fără a-i aprecia valoarea intrinsecă şi a-l raporta la finalitatea preconizată de Creatorul. Tehnica, cu realizările ei gigantice şi cu mirajul ei edvemonist, nesocoteşte în om partea cea mai consistentă, în care rezidă elementul religios — sufletul — şi-i ia posibilitatea de a sta în legătură cu izvorul vieţii, cu Dumnezeu. Tehnica l-a subjugat pe om, l-a unilateralizat şi l-a făcut sclav al propriei sale creaţii.

Această materializare excesivă a vieţii a dat persoanei omeneşti o lovitură grea, desfigurând-o şi descreştinând-o. Cultura modernă a înregistrat — incontestabil — progrese mari, fără a reuşi, însă, să pună stavilă ferocităţii din om. Neavând un pivot religios şi moral, cultura modernă n'a putut asigura o funcţionare normală a instinctelor, ci l-a lăsat pe om pradă tuturor patimilor abominabile. Aici rezidă marea tragedie a omului în cultura modernă, problemă înfăţişată documentat de dl Constantin C. Pavel în broşura de faţă.

Autorul, familiarizat cu aspectele caracteristice ale culturii actuale, face un rechizitoriu sever acelora cari au subordonat viaţa spirituală materiei şi şi-au idolatrizat propria lor persoană ca fiind unica generatoare de creaţii, oricari ar fi caracterul acestor creaţii. Rechizitoriul e perfect legitimat, gândindu-ne numai la ravagiile excesiv de dezastruoase pe cari le face industrialismul în domeniul libertăţii spirituale. Prins în angrenajul maşinismului, activismului şi sensualismului, omul modern s'a standardizat şi s'a caricaturizat, devenind o piesă inertă în marele conglomerat social.

Din antropocentrismul ateu şi anarhic, ce caracterizează cultura modernă, e un singur drum de salvare: înoirea lăuntrică a omului după idealul creştin. „Odată încreştinat omul, nu mai avem a ne

teme de nimic... Maşina nu aduce pagube, decât atunci când este folosită de un om rău. Astfel, maşina oferă lucrătorului anumite avantagii: timp liber, economie de energie şi bani, care ar putea fi folosite pentru progresul vieţii spirituale" (p. 61). „Din somnolenţa, înţepenirea şi blazarea care a pus stăpânire pe omul de azi, numai disperarea de soarta lui tragică, printr'o sguduire puternică, îl mai poate scoate. Sub acest raport, războiul infernal de azi poate fi salvator pentru omenirea coruptă şi suferindă. Violenţa cu care-l loveşte îl va face să sfărâme idolii pe care i-a adorat şi-l va împinge să caute izbăvirea în adorarea Dumnezeului adevărat" (p. 64)

Cultura fără iz religios poartă în conţinutul ei germenele caducităţii. Dl Constantin C. Pavel, teolog emerit, alături de alţi cercetători valoroşi ai fenomenelor culturale, în lucrarea: „Tragedia omului în cultura modernă", demonstrează până la evidenţă, că toate creaţiile culturale se prăbuşesc în neant, dacă n'au la bază o *concepţie teandrică*, în cadrul căreia omul să fie ajutat de harul divin pentru a-şi realiza desăvârşirea lui morală. Increderea autorului e mai mult decât merituoasă, lectura cărţii trezind în sufletul nostru nostagia „unui cer şi a unui pământ nou".

O recomandăm călduros cititorilor. Preot Prof. IOAN BUNEA

Dr. *Nicolae Neaga*, profesor la Academia teologică „Andreiană": ECLESIASTUL. Scurte note explicative. Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1941; p. 88, Lei 90.—

Eclesiastul este una din cele mai remarcabile scrieri didactice ale T. V. Marea ei însemnătate nu zace numai în înălţimea gândului care se frământă într'ânsa, ci şi în frumuseţea graiului în care sunt îmbrăcate eternele întrebări legate de viaţa noastră pământească: Există fericire? In ce constă ea? Unde este a se căuta? Care-i valoarea reală a lucrurilor omeneşti? Cum contribue omul la sporirea gradului de fericire a semenilor săi?

Răspunsurile pe cari le dă Regele Solomon acestor întrebări, alcătuesc o filosofie biblică unică în felul ei. Cu toată limpezimea lor, vrednică de faima înţelepciunii măritului rege biblic, perceptele Eclesiastului prezintă destule greutăţi de interpretare, dată fiind bogăţia şi varietatea ideilor exprimate într'ânsele.

Harnicul profesor de Studiul biblic al T. V. dela Academia teologică „Andreiană", Păr. Dr. Nicolae Neaga, le-a făcut faţă cu succes, dându-ne un comentar al Eclesiastului pe cât de concis, pe atât de limpede şi de plăcut la citire. A urmărit dearândul ideea centrală a fiecărui verset, fără să se lase antrenat în detalii exegetice prisoselnice, cari dacă nu isbutesc să lămurească de fiecare dată, obosesc în schimb totdeauna.

Publicat fragmentar în „Revista Teologică", acest comentar a apărut de curând într'un volum simpatic, care-i va îngădui să circule precum merită.

Il recomandăm călduros preoţimii şi studenţilor noştri teologi, pentru cari a fost scris în primul rând. Dr. GRIGORIE T. MARCU

Protosincel Dr. *Vasile Vasilache:* BIBLIA IN ORTODOXIE. Tipografia sfintei Monastiri Neamțu 1939; p. XIV+128, Lei 60.

Despre Păr. V. Vasilache a mai fost vorba în paginile revistei noastre. Roadele anterioare ale ostenelilor sale cărturărești, le-am încrestat la răboj cu simpatie. Suntem bucuroși că putem face acelaș lucru și de astă dată.

Temeinică și clară, cartea în chestiune este absolut necesară pentru toți cei ce vor să cunoască atitudinea diferitelor fracțiuni organizate ale creștinătății față de citirea de către obște a Cărții cărților.

Spre deosebire de romano-catolici bunăoară, Ortodoxia răsăriteană n'a monopolizat Sf. Scriptură numai pentru ierarhia sa, ci a îngăduit fiecărui creștin cu știință de carte să se bucure de citirea ei, cu observarea că locurile cu anevoie de înțeles să ceară să-i fie tălmăcite de Biserică. Ortodoxia ține așa dar calea de mijloc între severele opreliști papistașe și liberul arbitriu protestant în citirea și interpretarea Sf. Scripturi, din care a ieșit anarhismul biblic sectar. Poziția ei în chestiune, coincide cu aceea a învățatului Părinte bisericesc sf. Ioan Hrisostom, care desleagă problema astfel:

„Fie într'o zi pe săptămână, fie Dumineca dimineața, fiecare creștin, luând în mână pericopa Evangheliei, să citească pasagiul ce se va explica la Biserică. Citind, să examineze cu băgare de seamă, să observe ceea ce nu poate fi înțeles așa ușor... Și după aceea, să meargă la Biserică, pentru a auzi acolo tălmăcirea cea adevărată... Mergând la sine acasă, să ia în mână Sf. Scriptură și să parcurgă din nou ideile ce s'au explicat, ca astfel să poată ajunge în adevăr la folosința deplină și continuă a Sf. Scripturi" (p. 121). Căci *„n'aș putea afla adevărul (în Sf. Scriptură) dacă n'aș ști Tradiția"*, spunea sf. Părinte Irineu al Lugdunului, în veacul al II-lea. Și spusele lui drepte sunt. Astăzi, cu atât mai vârtos cu cât altă distanță-i între vremea lui și vremea noastră pe deoparte, și data scrierii sfintelor cărți pe de altă parte.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Diacon *N. I. Nicolaescu,* asistent universitar: II CORINTENI XII, 7-9a. Studiu exegetic-critic (Extras din „Studii Teologice", an. VII, 1938-39). București, Tip. „Bucovina" I. E. Torouțiu 1939; p. 38.

Diaconul Nicolae I. Nicolaescu merită deplin încrederea care l'a promovat asistent al eruditului teolog neotestamentar dela Universitatea din București, Păr. Prof. univ. Dr. Haralambie Rovența. Studiul de față o dovedește cu prisosință și bucuria cu care l-am citit și i-am cântărit valoarea, nu este întrecută decât de gândul că autorul lui — pe cât de harnic, pe atât de bine povățuit de maestrul său — nu va pregeta să înzestreze știința atât de dragă nouă și atât de părăsită a Testamentului Nou, cu alte lucrări, vrednice de acest început plin de făgăduinți.

Am discutat şi noi problema boalei sfântului Apostol Pavel, câteva luni înainte de apariţia studiului Păr. Diacon N. I. Nicolaescu, în monografia *„Saul din Tars“* („Seria Teologică“ nr. 14, Sibiu 1939, p. 64-73). C. Sa reia această spinoasă chestiune, pornind dela minunea de pe drumul Damascului şi reuşind să ne dea o mostră de exegeză conştiincioasă şi cumpătată, de-o rară valoare apologetică.

Se ştie că o seamă de teologi raţionalişti s'au trudit din greu să înlăture miracolul din convertirea lui Saul din Tars, atribuind rarele însuşiri ale acestei puternice personalităţi apostolice „stării bolnăvicioase a temperamentului său dezaxat“. O metaforă din II Cor. 12, 7 a furnizat punctul de plecare pentru făurirea unei teorii atât de bizare.

Cu această teză prăpăstioasă se descurcă autorul, reuşind — calm şi temeinic — s'o nărue total. Intrebând pe cei mai răsăriţi comentatori vechi şi noui asupra înţelesului acestui text atât de controversat şi clasificând soluţiile lor, Păr. Diacon N. I. Nicolaescu — după un excurs exegetic care acoperă cea mai mare parte a studiului său — răsbeşte la concluzia că tot ce putem şti în mod cert despre boala sf. Apostol Pavel, se reduce la următoarele:

Examenul obiectiv al textului (II Cor. 12, 7-9a) exclude ori ce putinţă de a pune un diagnostic precis boalei de care suferea sf. Apostol Pavel. Noi cunoaştem anumite manifestări cari permit să înlăturăm cu uşurinţă ori ce ipoteză după care vedeniile sale s'ar datori unor tulburări organice ca epilepsia, isteria sau neurastenia. Dar exegeza ştiinţifică n'are dreptul să pretindă textelor biblice mai mult decât spun ele. Omul care propovăduia Evanghelia ca nimeni altul, suferea într'adevăr, suferea mult din pricina unei maladii corporale. Aceasta însă nu înseamnează că el n'ar fi fost în deplinătatea conştiinţei şi în posesiunea facultăţilor sale sufleteşti. Să respectăm dar caracterul tainic al expresiilor cari ascund în mod voit numele precis al acestei boale şi să preamărim odată mai mult darul lui Dumnezeu, care lucra în lume prin marele Apostol în ciuda oricărei neputinţi omeneşti (cf. p. 38).

Dr. GRIGORIE T. MARCU

*

Prot. Dr. *L. G. Munteanu*, rectorul Academiei teologice „Sf. Nicolae“ din Cluj: VIAŢA MÂNTUITORULUI NOSTRU IISUS HRISTOS POVESTITĂ PE INŢELESUL TUTUROR (Colecţia „Cărţile Vieţii“ nr. 9). Cluj, Tipografia Eparhială 1941; p. 340, Preţul Lei 75.—

Unul dintre cei mai harnici şi mai capabili împreună lucrători ai P. Sf. Episcop *Nicolae Colan*, este fără îndoială eminentul rector al Academiei teologice „Sf. Nicolae“ din Cluj, Păr. Prot. Dr. Liviu G. Munteanu. Teolog biblic prin pregătire şi apostol prin fire, P. C. Sa este bine cunoscut în cercurile cărturăreşti şi publicistice dela noi, prin valoroasele lucrări de specialitate privitoare la Vechiul şi Noul Testament pe cari le-a publicat în anii din urmă şi prin colaborarea

sa pricepută la „Renaşterea" clujană (astăzi la Alba-Iulia), la neuitata revistă „Viaţa Ilustrată" şi la revista noastră.

Obştei dreptcredincioase din Ardealul de Nord, P. C. Sa i-a făcut un dar de mare preţ prin tipărirea acestei lucrări. Scrisă cu căldură şi pricepere de cunoscător, ea va fi — de acum în colo — tot atât de preţioasă pentru fraţii noştri de peste hotar, ca şi pâinea cea de toate zilele.

Lucrarea, frumos şi bogat ilustrată, poate fi citită cu cel mai mare folos de toate vârstele şi de toate stările. Ne-am bucura s'o vedem fără întârziere şi 'n librăriile noastre, cu atât mai vârtos cu cât în ţara liberă ne lipseşte astăzi o astfel de lucrare, cele ale I. P. C. Arhim. Scriban şi a Păr. H. Popescu fiind sau rare, sau prea puţin corespunzătoare.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Preot *Florea Mureşanu*: VIEŢILE SFINŢILOR (Colecţia „Cărţile Vieţii" nr. 10). Cluj, Tipografia Eparhială 1941; p. 32, Preţul Lei 6.—

Broşura vajnicului preot al Catedralei episcopale din Cluj, oferă câteva pagini alese din vieţile sfinţilor Bisericii noastre, atât de gustate de inimile creştineşti de pretutindenea.

Graiu potrivit genului, stil limpede şi o cuceritoare căldură a frazei — iată însuşirile acestei broşuri, în care noi vedem numai începutul unei întregi serii de vieţi ale sfinţilor, aşa cum a făcut renumitul publicist creştin dl Al. Lascarov-Moldovanu (6 volume, apărute la editura „Cugetarea" din Bucureşti), despre care e vorba chiar în numărul de faţă al revistei noastre (vezi p. 116).

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Emil Fiedler: OMUL CEL NOU. In româneşte de Părintele *Nicolae* (Colecţia „Cărţile Vieţii" nr. 11). Cluj, Tipografia Eparhială 1941; p. VIII + 150, Preţul Lei 60.—

Ultima noutate a colecţiei „Cărţile Vieţii", întemeiată şi gospodărită cu nedesminţită pricepere de P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* al Vadului, Feleacului şi Clujului, este lucrarea „Der neue Mensch" de Emil Fiedler, unul dintre distinşii preoţi ai capitalei Germaniei, răposat înainte cu câţiva ani.

Chinuitoarei întrebări: „Ce-i omul nou?, pe care şi-o pune cu atâta insistenţă şi vremea noastră, cartea aceasta îi dă singurul răspuns valabil cât va fi lumea: răspunsul Evangheliei Domnului.

Părintele Nicolae — care nu-i altcineva decât însuşi Arhipăstorul Românilor ortodocşi din Ardealul de Nord — a tălmăcit-o într'un fermecător graiu românesc, propriu P. Sf. Episcop Nicolae Colan, „nu numai din pricina adâncimii gândurilor autentic creştineşti, cari îi alcătuiau cuprinsul, ci şi pentru tinereasca vioiciune şi culoare cu care erau înfăţişate aceste gânduri. Lucrarea lămureşte — cum se

exprimă P. Sf. traducător în prefaţă — o întreagă serie de probleme de cea mai mare însemnătate religioasă şi socială, iar lămurirea se face statornic după nedesminţitele criterii ale Evangheliei lui Hristos".

Versiunea românească este, „pe lângă altceva, şi omagiul adus unei prietenii dintre cele mai devotate". Vrednicul Protoiereu Niţă Imbroane din Timişoara (+ 1941), întors în 1929 dintr'o lungă călătorie de studii făcută în Austria şi Germania, i-a dăruit P. Sf. Episcop Nicolae Colan această carte încântătoare, pe care P. Sf. Sa, după ce a primit trista veste a morţii bunului Său prieten, a scos-o din bibliotecă şi a tradus-o.

Din cele 13 capitole ale originalului german, traducerea românească a lăsat laoparte 3, din motivul că expunerile lor privesc împrejurări de viaţă mai ales din patria autorului, cari nu-i interesează pe cititorii români.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Ilariu Dobridor: DECĂDEREA DOGMELOR. Vol. I: *Cum au disolvat Evreii cultura europeană.* Bucureşti, Ed. Cugetarea, 1941; p. 291, Lei 90.—

O carte care nu priveşte direct dogmele creştine, dar duce la ele. Autorul ei se întreabă: De ce este neliniştit omul contimporan? — şi răspunde: „Fiindcă s'au disolvat certitudinile, adevărurile stabilite şi convenite — dogmele.... Pentru sufletul omenesc, certitudinea este legea odihnei şi împăcării. Ca pentru pasăre cuibul, ca pentru pom rodul. Certitudinea e rodul vieţii şi condiţie a rodirii. Cultura elenoromană ne-a dăruit certitudini logice (conceptul), etice (norma morală), religioase (legea creştină), şi-aşa mai departe. Aceste certitudini constituiau corpul de adevăruri, — dogmele — mântuirii noastre din efemer".

Ce au făcut evreii cu aceste certitudini? Le-au disolvat prin pan-substanţialism (Spinoza), pan-sexualism (Freud), pan-psihologism (Bergson), pan-economism (Marx), pan-relativism (Einstein), pan-patologism (Lombroso, Proust), pan-mondialism (francmasoneria) şi pan-individualism (Weininger şi Hirschfeld). In schimb, au tins din toate puterile spre iudaizarea Europei şi poartă pretutindeni blestemul unui popor fără spaţiu şi fără mântuire.

Cruciadă nouă s'a pornit împotriva acestui neam, dar el nu va fi învins definitiv decât în clipa în care cultura europeană va fi eliminat ultimele vestigii ale spiritului iudaic şi se vor restaura adevărurile, dogmele culturii şi ale cosmosului creştin, până la indentificarea cu biserica ecumenică.

După ce tratează în capitole speciale toate aceste probleme, cu vădită pricepere şi cu alese însuşiri stilistice, autorul face pentru noi următoarea încheiere: „Noi, Românii, suntem singurul popor latin de lege ortodoxă. Datori, deci, să apărăm *latinitatea pentru certitudini şi ortodoxia pentru mântuire*".

Deşi nu e scrisă de un teolog, ceace se constată din identificarea iudaismului cu „orizontul mozaic", cartea are o valoare pe care numai cetitorii o pot aprecia îndeajuns.

Preot Dr. ILARION V. FELEA

*

Al Lascarov-Moldovanu: VIEŢILE SFINŢILOR. Vol. VI. Bucureşti, Ed. Cugetarea 1941, p. 320, Lei 60.—

Acelaş: CHEMĂRI LA DOMNUL. *Scurte lămuriri ale Evangheliilor de peste an.* Craiova, Tip. Sf. Mitropolii a Olteniei, 1941; p. 214, Lei 60.—

Sunt cele mai recente lucrări ale bunului creştin şi scriitorului atât de harnic şi iubit, Al. Lascarov-Moldovanu. Cu cea dintâi, încheie ciclul celor şase volume în care ne povesteşte minunatele vieţi ale sfinţilor, iar în a doua cuprinde tălmăciri frumoase la Evangheliile Duminecilor de peste an.

Toate lucrările dlui Al. L. M. sunt scrise cu har, sunt pătrunse de focul credinţei şi cetite cu fiori de plăcere şi desfătare duhovnicească. Alte elogii sunt de prisos.

IL. V. F.

*

Emilian Vasilescu: RÂVNA CASEI TALE (Gânduri şi îndemnuri spre folosul Bisericii). Bucureşti, Editura Cugetarea 1940; p. 204, Preţul Lei 50.—

Cunoscutul autor şi publicist bisericesc dl Emilian Vasilescu, pe lângă lucrări consistente din domeniul teologiei sistematice, a dat la iveală şi o serie de articole privitoare la înălţarea prestigiului Bisericii şi la promovarea destinului măreţ al neamului. Isvorâte din conştiinţa neprihănită a unui teolog ortodox şi scrise cu căldura credinciosului devotat Bisericii sale, articolele dlui Emilian Vasilescu — resfirate ani dearândul prin diferite ziare şi reviste — alcătuesc un mănunchiu de reţete şi sugestii preţioase pentru asanarea racilelor de cari sufere omenirea, implicit neamul nostru. Ar fi fost o mare pierdere pentru Biserică şi credincioşii ei ca aceste articole substanţiale să rămână risipite. Cel dintâi care şi-a dat seama că această muncă dispersată în coloanele diferitelor ziare şi reviste n'ar aduce un spor prea mare vieţii noastre obşteşti, a fost însuşi autorul. De aceea, o parte din rodul ostenelilor sale cărturăreşti de aproape zece ani, l-a adunat şi tipărit în volumul întitulat simbolic: *„Râvna Casei Tale".*

Cartea cuprinde cinci capitole:

I. Orientarea generală prin vreme. Aici autorul arată necesitatea actualizării doctrinei creştine, precum şi comprehensiunea şi acceptarea ei conştientă de lumea de azi.

II. Scrisul bisericesc. Constatând că scrisul bisericesc e contaminat de „tendinţa spre pamflet şi scormonirea impurităţilor" (p. 41),

militează pentru un control neobligatoriu în scrisul clericilor și teologilor cari ar dori ca lucrările lor să poarte girul moral al Bisericii. Pentru afirmarea demnă a scrisului bisericesc, preconizează următoarele deziderate: o editură creștină, o publicație bibliografică bisericească, o bibliotecă teologică, o enciclopedie ortodoxă, scoaterea unui cotidian bisericesc, etc. . . .

III. Credința poporului. Plecând dela realitatea sufletească a poporului românesc, impregnată structural de creștinism, autorul respinge incriminările ce se aduc purității morale a neamului și religiosității lui, stăruind și asupra foloaselor ce le pot aduce psihologia și sociologia în pastorație, păstorilor de suflete. Nu uită nici îndatorirea apologeticei, aceasta fiind chemată să urmărească în deaproape „orientarea generală a culturii românești, sub toate formele ei, observând dacă această cultură se apropie sau se depărtează de marea linie a concepției creștine despre lume și viață" (p. 108).

IV. Educația morală și religioasă a tineretului. Capitolul acesta consacră 30 pagini celor mai delicate probleme de educație a tineretului. Pornind dela deficiențele notorii în viața morală a tineretului, autorul — dupăce veștezește atmosfera viciată a societății moderne — conchide că îndreptarea e condiționată, în primul rând, de personalitatea morală a educatorilor.

V. Infrățirea popoarelor prin Biserică, e un capitol ce vizează întreaga creștinătate, chemată să soluționeze și să curme masacrele dintre oameni. Pentru a putea împlini acest comandament, e necesară o restatornicire a unității Bisericii creștine, așa cum a voit-o și a instituit-o Intemeietorul ei.

Lectura cărții: „Râvna Casei Tale" e plăcută și reconfortantă. Pe lângă calități stilistice, cartea aceasta te cucerește prin perspicacitatea cu care autorul sesizează cele mai importante și mai arzânde probleme ale Bisericii. Privite dintr'o perspectivă largă, studiate sub aspect psihologic și social, problemele înmănunchiate în acest volum se impun cititorului — ori cine ar fi el — prin soliditatea argumentării și prin noutatea multor directive salutare preconizate de autor.

„Biblioteca Teologică", patronată de I. P. Sf. Mitropolit al Moldovei și Sucevei Irineu Mihălcescu, în care a apărut „Râvna Casei Tale", înscrie cu această carte, în repertoriul ei, o lucrare valoroasă și utilă.

Preot Prof. IOAN BUNEA

Edmund Roeser: LITURGISCHES GEBET UND PRIVATGEBET. Viena, Editura Herder & Co, 1940, p. 52.

Așa numita „Mișcare liturgică" din biserica romano-catolică, a desfășurat, în special în Germania, o activitate foarte bogată, pentru a arăta credincioșilor origina, sensul și valoarea serviciului divin public. Prin publicarea de studii speciale, prin articole plasate prin reviste și gazete bisericești, prin conferințe, prin predici și prin or-

ganizarea de misiuni religioase, s'a căutat și se stărue și astăzi mult ca interesul credincioșilor pentru slujbele publice ale bisericii să fie trezit în măsură cât mai mare, știindu-se că prin aceasta se asigură participarea vie și însuflețită a acestora la slujbele bisericii.

Autorul studiului de față, fără a nesocoti ostenelele și rezultatele activității „Mișcării liturgice", ne arată documentat, într'o formă clară și concisă, desvoltarea istorică, valoarea și importanța cultului divin public, dar în acelaș timp stărue și asupra desvoltării istorice, asupra valorii și importanței rugăciunii private. Fiecare din aceste două forme ale cultului divin creștin își are valoarea și importanța sa specială pentru mântuirea sufletească a credincioșilor și prin urmare, nu trebue să nesocotim și să neglijăm nici rugăciunea publică, făcută cu cucernicie în biserică, dar nici rugăciunea particulară, făcută cu smerenie și credință tare, în clipe de retragere în cămara sufletului nostru.

Edmund Roeser ne arată că atât Mântuitorul cât și sfinții Apostoli și sfinții Părinți și toți bunii creștini dela Hristos și până astăzi, s'au hrănit sufletește, și-au reîmprospătat puterile de muncă în slujba idealului creștin, au primit darurile cerului și au câștigat împărăția lui Dumnezeu prin practicarea rugăciunii publice și particulare în întreaga lor viață pământească.

Cartea aceasta dă învățătură dreaptă și zidește sufletește pe oricine o citește.

Prot. Dr. SP. CÂNDEA

Benedikt Reetz: IMMER WIEDER OSTERN. Viena, Editura Herder & Co, 1940, p. 75.

Broșura aceasta cuprinde, în cele 75 pagini ale ei, zece cuvântări, zece predici, zece imne de laudă aduse celei mai mari minuni pe care a săvârșit-o Mântuitorul în lume, minunii învierii Sale din morți. In cuvinte înaripate, autorul arată măreția jertfei și sublimitatea biruinții lui Iisus Hristos în lume. Prin înviere, Hristos a dat nedesmințita dovadă a divinității Sale, prin înviere a răsărit lumii lumina veșnic neapusă, prin înviere s'a dat neamului omenesc din toate timpurile și din toate locurile pacea cea adevărată, pacea lui Iisus Hristos. Invierea, cu puterea ei nebiruită, cu triumful integral asupra morții și asupra păcatului și cu lumina strălucitoare pe care o împrăștie peste veacuri și peste lume este cu adevărat „sărbătoarea sărbătorilor și praznicul praznicelor".

Autorul cântă această minune a învierii în adevărate imne de slavă închinate „Mielului", „Regelui", „Profetului" și „Arhiereului", imne cari au darul de a mișca inima, a lumina mintea și a îndupleca voința pentru câștigarea împărăției lui Dumnezeu.

Cele zece cuvântări, rostite în biserică, pentru a face să crească bucuria credincioșilor prin pătrunderea misterului învierii, sunt temeinic studiate, adânc simțite și artistic redactate.

Prot. Dr. SP. CÂNDEA

Theodor Blieweis : DREISSIG PFARRER GEBEN ANREGUNGEN ZUR SEELSORGE. Viena, Editura Herder & Co, 1940; p. 168.

Revista „Der Seelsorger" din Viena, încărcată totdeauna cu alese îndemnuri şi învăţături pastorale, a reuşit să grupeze în jurul ei pe cei mai renumiţi păstori de suflete din Germania catolică. Preoţi cu cultură vastă, cu talent scriitoricesc dovedit, cu experienţe duhovniceşti şi pastorale bogate şi cu multă dragoste, bunăvoinţă şi stăruinţă întru a face şi pe alţii părtaşi cunoştinţelor şi experienţelor lor, seamănă din prisosul sufletului seminţe alese, în fiecare lună, în paginile amintitei reviste.

Autorul acestei cărţi a cercetat volumele revistei „Der Seelsorger" din cei cincisprezece ani de apariţie, a ales cu artă, a cules cu dibăcie şi a cuprins într'un mănunchiu bine rotunjit o întreagă comoară de sfaturi practice, de îndemnuri părinteşti şi învăţături pastorale, catihetice şi omiletice. Cei treizeci de preoţi, din scrisul cărora autorul a spicuit şi a alcătuit această antologie pastorală, sunt cele mai reprezentative figuri ale teologiei catolice germane de astăzi, iar din cei mai reprezentativi scriitori bisericeşti Theodor Blieweis a luat ceea ce a găsit mai preţios, mai actual, mai necesar şi mai folositor cunoaşterii preoţilor, pentru îndrumarea sufletelor în împărăţia lui Dumnezeu. In această carte, fiecare preot găseşte un isvor nesecat de îndemnuri bune, un stimulent de fiecare clipă pentru a birui greutăţile vieţii, o putere care înviorează entuziasmul pastoral şi o călăuză încercată pe drumurile misionarismului creştin. Fiecare pagină, fiecare cuvânt este ieşit din suflet şi se adresează direct sufletului preoţesc. Fiecare bucată este un subiect de meditaţie creştină, care te obligă să-ţi verifici puterile, să-ţi examinezi conştiinţa, să scrutezi împlinirea datoriei faţă de Dumnezeu, faţă de credincioşii tăi şi faţă de tine însuţi. Pentru valoarea ei deosebită o recomandăm stăruitor cititorilor noştri. Prot. Dr. SPIRIDON CÂNDEA

LXXV DE ANI DELA ÎNFIINŢAREA ACADEMIEI ROMÂNE (1866—1941). Cuvântări rostite în şedinţa festivă din 29 Mai 1941. Bucureşti, Tip. „Cartea Românească" 1941; p. 42+5 reproduceri fotografice în afară de text.

Cuprinde discursul festiv al dlui Prof. C. Rădulescu-Motru, despre „Fiinţa şi menirea Academiei Române", rostit în calitate de preşedinte al primei noastre instituţii de cultură românească, cu prilejul aniversării a trei pătrare de veac dela întemeierea ei, şi constatările şi reflecţiile făcute din acelaş prilej de dl Prof. Alexandru Lapedatu, secretar general al Academiei Române.

Raportul dlui Prof. Al. Lapedatu prezintă un succint şi documentat istoric al acestei instituţii. Lectura lui e suficientă pentru a cunoaşte îndeaproape unul din cele mai mărete capitole de afirmare culturală românească. GR. T. M.

Iconom-Stavrofor Dr. *Gh. Ciuhandu:* UN VECHIU MOLITVENIC-MANUSCRIS DIN BIHOR ÎN LEGĂTURĂ CU ALTE MOLITVENICE. În revista „Biserica Ortodoxă Română", an. LIX, Nr. 9—10, Septemvrie—Octomvrie 1941, p. 536—576.

E vorba de un vechiu manuscris bihorean, care a căzut în mâna Păr. Dr. Gh. Ciuhandu abia în timpul din urmă. Manuscrisul e de o atât de mare importanţă, încât „ar merita să fie examinat amănunţit şi studiat comparativ cu alte isvoare şi practici locale sau pe ţinuturi româneşti". Autorul nu-şi propune să facă acest lucru, ci se mărgineşte să spună „ceva ce credem de interes... în general despre Molitvenic şi, în special, despre manuscrisul bihorean". Trebue subliniat şi remarcat în special scopul ce-l urmăreşte Păr. Ciuhandu prin acest studiu, fiind de o deosebită importanţă şi de o indiscutabilă actualitate: „Vom face acest lucru şi cu gândul că, doară, vom reuşi să trezim, acolo unde se cuvine, un interes pentru asemenea studii, a căror întrelăsare de până aci ni se pare a fi o mare pierdere şi pentru Teologia românească, precum şi, mai ales, pentru istoria culturală românească veche. Numai aşa s'a putut ca, în absenţa teologilor de pe terenul cercetărilor sistematice în domeniul vechilor monumente de limbă *românească,* toate cu caracter şi cuprins bisericesc — *ni-au scris mirenii* istoria culturală veche, emiţând fel şi fel de teorii despre pretinşii factori de promovare ai vechei culturi româneşti: bogomilism, catolicism, husitism, luteranism, calvinism, etc. Numai despre cel mai indicat şi mai autentic factor, care a fost Biserica noastră ortodoxă, nu s'a găsit cine să scrie, punând chestiunea făţiş şi pe bază de probe ce ne-au mai rămas din vremurile trecute".

După câteva consideraţiuni generale despre Molitvenicele folosite de Românii de pretutindenea şi câteva informaţii asupra unui vechiu fragment ardelean din slujba înmormântării, autorul ne dă o descriere şi caracterizare detailată a manuscrisului de Molitvenic bihorean, stăruind asupra particularităţilor şi notelor specifice locale ale acestui manuscris şi relevând deosebita lui importanţă.

Exemplarul manuscrisului în chestiune, Păr. Dr. Gh. Ciuhandu il are dela un ţăran, descendent dintr'o veche familie preoţească din Săliştea Sibiului.

Constatările şi concluziile la care ajunge autorul, sunt următoarele: 1. Existenţa de totdeauna a Molitvenicului în româneşte şi respingerea tezei că Molitvenicele cele mai vechi, pe care le avem, sunt slavoneşti; 2. Manuscrisul bihorean de Molitvenic este mult mai vechiu decât oricare dintre ediţiile tipărite în româneşte; 3. *Originea celui mai vechiu Molitvenic românesc este a se căuta în cuprinsul Bisericii româneşti de sub stăpânirea ungurească de pe vremuri;* 4. In laturea liturgico-rituală, manuscrisul bihorean de Molitvenic se prezintă în *condiţii excepţionale* (mai ales particularităţile dela ritualul botezului, cununiei, maslului şi ispovedaniei), care merită să fie mai de aproape studiate, în comparaţie cu cei mai vechi codici din alte

Biserici particulare din Orient; 5. In privinţa limbii, *manuscrisul prezintă o netăgăduită importanţă pentru istoria culturii române.* Autorul încheie cu sublinierea importanţei cercetărilor de felul acesteia: „Lucrări din acest domeniu al Istoriei noastre, ar fi nu numai folositoare, ci şi *necesare* şi, poate, ele ni-ar aduce lumină şi asupra raporturilor de filiaţiune ierarhică canonică şi de legături bisericeşti". Işi exprimă apoi dorinţa ca cei indicaţi şi competenţi să lucreze în acest domeniu, iar autoritatea bisericească să le dea tot concursul.

Studiul Păr. Gh. Ciuhandu e cât se poate de important şi valoros prin informaţiile ce aduce, ca şi prin sugestiile şi orientările ce le dă. El cuprinde amănunte interesante şi importante, care vorbesc despre trecutul nostru bisericesc şi despre obiceiurile locale; de ex: în mijlocul prigonirilor religioase din ţară străină, înaintaşii noştri se foloseau şi de slujba înmormântării pentru a-şi mărturisi credinţa dreptmăritoare, căci din ritualul înmormântării făcea parte şi rostirea Crezului, care se rostea când mortul era deja aşezat în groapă. In plus, el infirmă afirmaţiuni istorice ce vin dela persoane ce par a avea o deosebită competenţă; de pildă cazul afirmaţiunii lui I. Bianu (p. 559).

Preot Dr. CORNELIU SÂRBU

I. Lupaş: CRONICARI ŞI ISTORICI ROMÂNI DIN TRANSILVANIA (Colecţia „Clasicii Români comentaţi"). Ed. II. Craiova, Editura „Scrisul Românesc (1941); p. XLIV+552+51 ilustraţiuni în text. Preţul Lei 180.—

Epuizându-se cele două volume de spicuiri menite să înfăţişeze evoluţia scrisului istoric românesc din Transilvania — începând dela sfârşitul veacului XV şi până 'n zilele noastre — dl Prof. I. Lupaş a hotărât să pornească la drum ediţia II a acestei folositoare lucrări.

A făcut în acest scop preparativele necesare. Dar „precipitata evacuare a Clujului românesc, la începutul lunei Septemvrie 1940, s'a întâmplat să producă o explicabilă perturbaţiune în patrimoniul Institutului de Istorie Naţională de pe lângă Universitatea Daciei Superioare. Caetele şi notele păstrate anume pentru ediţiunea de faţă — ne spune eminentul autor în prefaţa la ed. II — nu au mai putut fi găsite, fie că vor fi rămas în depozitele localului din Cluj (str. N. Iorga, acum Jókai nr. 11), fie că s'au pierdut în cursul adăpostirii lor vremelnice sub acoperişul unei şcoale primare din Turda, înainte de a fi ajuns biblioteca şi arhiva Institutului în subsolul Liceului Gheorghe Lazăr din Sibiu, de unde abia la sfârşitul lunei Februarie 1941 au fost transportate într'un local de extremă periferie, în fosta Infirmerie militară dela Casarma Dragalina".

„In asemenea împrejurări — citim mai departe în prefaţă — ediţiunea de faţă nu se deosebeşte de cea dintâi decât prin sporirea, din memorie, a indicaţiunilor bibliografice cu câteva nume de autori şi de studii speciale, tipărite în cursul anilor din urmă, precum şi

prin adăugirea spicuirilor culese din scrisul unor istorici şi publicişti plecaţi în anii din urmă pe drumul din care nu este întoarcere".

Din motive de ordin tehnic, cele două volume ale ediţiei I au fost de astă dată împreunate într'unul singur.

Cheia înţelegerii materialului adunat aici, o deţine eruditul studiu introductiv: „Desvoltarea istoriografiei române din Transilvania în sec. XV—XIX" (p. V—XXXVIII).

Cartea oferă reproduceri din 69 cronicari şi istorici transilvăneni, începând cu Cronicarul anonim dela curtea voevodului Bartolomeu Drágfy, umanistul Nicolae Olahus, Protopopul Vasile din Braşov, Gh. Brancovici, Protopopul Radu Tempea din Braşov (al cărui portret figurează şi pe copertă), Popa Sava Popovici cel Bătrân din Răşinari, Ioan Piuariu Molnar, Samuil Micu-Klein, Gh. Şincai, Petru Maior, Al. Papiu-Ilarian, T. Cipariu, Andrei Şaguna, S. Bărnuţiu, A. Treboniu-Laurian, Nicolae Popea, At. Marienescu, Gh. Bariţiu, Al. Grama, A. Bârseanu, Titu Maiorescu, I. Slavici, A. Bunea, Gh. Coşbuc şi alţii mai vechi şi mai noui decât ei, sfârşind cu V. Branişte, V. Goldiş, Al. Lupean-Melin, Octavian Goga, T. Botiş, T. V. Păcăţian, Victor Lazăr, ş. a.

In loc de orice altă subliniere a însemnătăţii cunoaşterii exacte şi aprofundate a Istoriei naţionale, care nu-i cu putinţă dacă ignorezi mărturiile celor trecute vremi, transcriem mai departe din prefaţa dlui Prof. I. Lupaş:

„De dorit ar fi să se reîmprospăteze cât mai des şi să afle răsunet apelul, pe care îl făcea la 1860 talentatul Vasile Boerescu, în calitate de ministru al cultelor, scriind unei comisiuni încredinţate cu „adunarea materialelor necesare" pentru o *istorie naţională*, că „în mijlocul preocupărilor politice" nu trebue dată uitării „ştiinţa şi *mai ales istoria*" care „conservă drepturile şi ne aduce aminte *datoria*".

„Numai cei ce îşi împlinesc, în orice împrejurări, datoria pentru neam şi ţară, se vor putea consola în clipe de covârşitoare mâhnire — cum sunt cele de faţă — cu nădejdea într'o apropiată redobândire a drepturilor pierdute".

„Redobândirea aceasta nu va fi cu putinţă numai pe calea sacrificiului de sânge, ci şi pe aceea a jertfei de creer".

„Sângele inimii va stropi cărarea şi flacăra minţii va însenina limanul izbăvirii neamului românesc".

Mărturisirea aceasta trebue reţinută...

Dr. GRIGORIE T. MARCU

Preot Prof. Dr. *Sofron Vlad*: ADEVĂRURI VECHI PENTRU ZIDIRE NOUĂ. Tălmăciri biblice pentru tineret (Bibl. „Popasuri Duhovniceşti" nr. 22) Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1941; p. 90, Lei 30.—

Dintre număroasele tâlcuiri biblice pentru tineret cari au apărut la noi în vremea din urmă, cele înmănunchiate în volumaşul de faţă

se disting îndeosebi, prin remarcabilele lor calităţi de fond şi formă. Exceptând încercarea similară a Păr. Prof. Dr. Gh. I. Ghia, după a noastră ştiinţă, distinsul profesor al Academiei teologice din Oradea la Timişoara, Păr. Dr. Sofron Vlad, este singurul autor ortodox român care s'a apucat de-o atât de folositoare lucrare educativă nu numai dintr'un simţământ de caldă iubire pentru tinerele odrasle ale Neamului, dar şi înarmat cu o temeinică pregătire în studiul biblic al Noului Testament, pe care-l propune dela catedră.

Intr'adevăr, lectura oricăreia din cele 38 de tâlcuiri miezoase, înmănunchiate aci, îţi desvălue, atât prin fericita alegere a textelor comentate, cât şi prin promptitudinea cu care autorul nimereşte esenţialul lor, prezenţa minţii competente a profesorului şi căldura inimii iubitoare a educatorului priceput. Un simplu calcul aritmetic — 38 de tâlcuiri încăpute pe 90 de pagini — vădeşte concisiunea acestor mărgăritare: 3 până 'n 5 minute sunt suficiente pentru rostirea oricăreia din ele.

Educatorii de toate gradele au prilejul de-a face să circule merindea duhovnicească risipită pe aceste pagini reconfortante, recomandând volumaşul pentru premii şi cadouri şi citind cu glas înalt, in cadrul lecţiilor, câte-o bucată din el. Dr. GRIGORIE T. MARCU

Augusta Rubenescu: MĂRIRE ŢIE! Legende religioase (Bibl. „Popasuri Duhovniceşti" nr. 23). Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1941; p. 120, Lei 40.—

Când am citit cele douăsprezece legende religioase ale dnei Augusta Rubenescu, gândul mi-a alergat în mod involuntar la iscusita povestitoare nordică Selma Lagerlöf şi la transparenţele de gând ale lui Christofor v. Schmid. Cultivând acelaş gen de incantaţie sufletească prin povestirea brodată pe teme religioase, dna Augusta Rubenescu — după părerea noastră — depăşeşte creaţiile amintiţilor povestitori nu numai prin aroma deosebită şi prin lirismul fremătător al frazei sale curgătoare, ci mai ales prin inepuisabilele dsale resurse de inspiraţie din viaţa Mântuitorului.

Intr'adevăr, axa tuturor legendelor strânse în acest volumaş fermecător este Hristos, în plină exercitare a mângâitoarei Sale misiuni de purtător al durerilor celor obidiţi.

Preocuparea aceasta sârguincioasă de a face din dumnezeescul Fiu întrupat Alfa şi Omega povestirilor dsale, mărturiseşte îndeajuns cât de adânc convinsă este autoarea de hristocentrismul religiei revelate. Aici, toate pleacă dela Hristos şi se întorc la El; Hristos e totul în toţi.

Pe de altă parte, remarcabila dsale putere de evocare a unor vremi şi împrejurări de mult apuse, păstrându-le coloratura originală în toată frăgezimea ei, vădeşte o cultură temeinică şi complexă, care o cinsteşte pe autoare şi sporeşte valoarea povestirilor sale.

A încerca o clasificare a acestei duzini de legende religioase, este cu neputință. Una-i mai frumoasă decât cealaltă. Transcriem titlurile lor: *Mărire Ție!*, *Fluierul păstorului*, *Traista cu crin*, *Porunca a cincea*, *Mântuitorul și sufletele*, *Mantia albastră*, *Pâinea de piatră*, *Idolii*, *Visul stejarului*, *Stricăciunile*, *Treizeci bani de argint* și *Dreptatea*.

Harnica editură a Arhiepiscopiei noastre, inaugurează cu acest volumaș fermecător un nou gen de literatură religioasă, hărăzită îmbunării sufletului obștesc. Căci legendele dnei Augusta Rubenescu se citesc cu sporită plăcere și cu tot atâta folos, de toate stările și de toate vârstele. Dr. GRIGORIE T. MARCU

Toma Petrescu: NI SE PIERDE NEAMUL. Acțiunea jidanilor împotriva nației românești. București, Editura „Cugetarea" 1940; p. 152. Prețul Lei 40.—

Dl Toma Petrescu, directorul personalului Președinției Consiliului de Miniștri, este autorul răsunătoarei cărți „Conspirația lojilor" (Francmasonerie și Creștinism), care după câteva luni dela apariție, a ajuns la a IV-a ediție.

In lucrarea: „Ni se pierde Neamul", arată acțiunea nefastă a jidovimii din România în anii de după trecutul răsboiu mondial, pe bază de documente număroase și indubitabile.

Sunt pagini cutremurătoare, scrise cu dogoritoarea iubire de neam a unui reprezentant al generației studențești dela 1922.

GR. T. M.

CALENDARUL BUNULUI CREȘTIN pe anul comun dela Hristos 942. Sibiu, Tipografia arhidiecezană 1942.

Al 91-lea Calendar al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba-Iulia și Sibiu aduce — pe lângă obicinuitele date calendaristice — tabloul statistic („Șematismul") al Arhiepiscopiei noastre, întocmit de Păr. Diacon Alexandru Popa, consilier și secretar arhiepiscopesc. Pagina 68 trebue îndeosebi subliniată, ca și datele recapitulative dela p. 69, din cari rezultă că Arhiepiscopia noastră numără 28 protopopiate, 63 parohii urbane și 694 parohii rurale cu 470 filii, totalizând 632.079 suflete.

„Partea de învățătură sufletească", îngrijită de Părintele Nicolae Vonica, cuprinde material bogat și felurit, în proză și versuri, pentru minte și pentru inimă. Reținem paginile frumos scrise despre Biserică și răsboiul sfânt al Neamului, preoțimea noastră în războiu, expediția misionară a Episcopatului ortodox ardelean în Basarabia și Transnistria, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* la 60 de ani (1882-1942), Maica Domnului — bucuria celor scârbiți de Prot. A. Nanu și apostolia de două decenii a foii „Lumina Satelor".

Bun gând a avut Păr. N. Vonica atunci când a reprodus copia

fotografică a foii de titlu a primului Calendar al Arhiepiscopiei noastre, tipărit în 1852 (vezi p. 169).

O ediție fără șematism a fost deasemenea pusă în librării, precum și Calendarul „Oastea Domnului", care cuprinde aceeaș instructivă parte de învățătură sufletească.

GR. T. M.

CALENDARUL CREȘTINULUI DE LEGE RĂSĂRITEANĂ pe anul comun 1942 (XX). Editat de Episcopia ortodoxă română a Vadului, Feleacului și Clujului. Cluj, Tipografia Eparhială 1942. Prețul Lei 36.—

Intocmit din încredințarea P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* de iscusitul publicist care-i Păr. Prot. Ion Goron, consilier episcopesc, calendarul Episcopiei noastre dela Cluj oferă date statistice autorizate asupra stării Bisericii Românilor ortodocși din Ungaria, precum și îndătinata parte de zidire sufletească, la care colaborează cu proză și versuri P. Sf. Episcop Nicolae Colan, Dr. D. Stăniloae, V. Militaru, Dr. V. Sava, Dr. L. G. Munteanu, Prot. I. Goron, Pr. Aug. Faur, Pr. Teodor Ciceu, Emil Nicolescu, ș. a.

Numeroase pilde și ilustrații întregesc această reușită enciclopedie populară.

GR. T. M.

CALENDARUL CREȘTINULUI ORTODOX pe anul 1942. Arad, Tipografia Diecezană 1942.

Al LXIV-lea calendar al Episcopiei Aradului prezintă obicinuitele date statistice (șematismul), din cari rezultă că la 1 Ian. 1941 Eparhia număra 9 protopopiate cu 337 parohii și 282.564 suflete.

La „partea literară", material abundent și bine ales, presărat cu număroase ilustrațiuni.

Cel ce a ostenit cu întocmirea lui, e Păr. Prot. Cornel Magieru, vicar-revizor eparhial.

GR. T. M.

CALENDARUL ROMÂNULUI pe anul comun dela Hristos 1942. Caransebeș, Tipografia Diecezană 1942.

Al LIV-lea calendar al Eparhiei Caransebeșului, confirmă întru totul îmbucurătoarele știri ce le primim mereu despre începuturile pline de făgăduinți ale arhipăstoririi P. Sf. Episcop *Veniamin V. Nistor.*

Obicinuitul șematism — din care rezultă că Eparhia Caransebeșului numără 9 protopopiate cu 9 parohii urbane, 330 parohii rurale, 36 filii și 330.425 suflete — este precedat de un studiu istoric al Păr. Prof. Dr. Gh. Cotoșman, asupra acestei vechi Episcopii.

„Partea literară" este onorată cu colaborările P. Sf. Episcop Veniamin, dl Nicolae Cornean, consilier eparhial, și a număroși profesori de Teologie și preoți. Multe și foarte reușite ilustrațiuni.

GR. T. M.

CALENDARUL EPISCOPIEI ORTODOXE DE ORADEA-BEIUŞ pe anul 1942. Beiuş, Tipografia Diecezană 1942.

Intocmit prin purtarea de grije a P. Sf. Episcop Dr. *Nicolae Popoviciu*, ale cărui pilduitoare alergături le cunoaştem îndeaproape, calendarul prezintă şematismul Episcopiei noastre de Oradea-Beiuş, din care rezultă că ea numără 12 protopopiate (dintre cari 4 în teritoriul cedat) cu 207 parohii şi 175.700 suflete.

O rubrică ce ar trebui adoptată de toate calendarele noastre eparhiale: lista preoţilor adormiţi întru Domnul, în anul trecut.

„Partea literară", bogată şi alcătuită cu pricepere. Număroase ilustraţiuni. GR. T. M.

*

CALENDARUL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE A TIMIŞORII pe anul comun dela Hristos 1942.

Al doilea calendar al Episcopiei Timişorii — întâiul dela intronizarea P. Sf. Episcop Dr. *Vasile Lăzărescu* — este tot atât de bine întocmit, pe cât este de bogat.

Despre rostul calendarelor în viaţa poporului nostru, scrie P. Sf. Episcop *Vasile*, în prefaţă, cuvinte de dreaptă înţelegere. Citǎm: „Un calendar întocmit cu tragere de inimă şi cu pricepere umple şi azi un gol puternic resimţit în viaţa satelor. Vremurile grele prin cari trecem ameninţă cu pecetea lor şi neprihănirea vieţii săteşti, stricând credinţa, datinile şi obiceiurile din strămoşi, sămănând vrajbă şi neînţelegeri printre oameni şi sporind pe această cale, greul şi amarul vieţii. — În negura acestor vremi lumina călăuzitoare a unui calendar scris anume pentru credincioşii noştri dela sate... este binevenită pentru toţi".

Calendarul aduce, pe lângă obicinuitele date calendaristice, şematismul Eparhiei Timişorii şi o frumoasă parte literară. GR. T. M.

*

CALENDARUL „ARGEŞULUI" pe anul mântuirii dela Hristos 1942. Curtea de Argeş, Editura Sf. Episcopii a Argeşului 1942.

Respiră din paginile lui aerul proaspăt al începutului de zidire nouă pe care l-a făcut, în preajma gropniţei domneşti dela Argeş — cu osârdia şi priceperea cunoscută — P. Sf. Episcop-Locotenent *Emilian Antal*.

La partea literară, semnează versuri şi proză P. Sf. Episcop Emilian, dl Prof. Nichifor Crainic, Diaconul Gh. Didiţă, Preot Prof. D. Ionescu, Prof. M. Mihăileanu, Preot Marin S. Diaconescu, Preot Constantin G. Gheorghe — ultimii trei sunt bine cunoscuţi din spornica lor activitate publicistică — şi alţii.

Dintre calendarele cari ne-au căzut în mână până acum, acesta este cel mai luxos. Stilul lui, se înrudeşte îndeaproape cu cel ardelenesc.

GR. T. M.

*

CALENDARUL „TRIBUNA ARDEALULUI" pe anul 1942. Cluj 1942.

Al doilea calendar al unicului ziar românesc din Ardealul de Nord, se prezintă în excelente condițiuni de fond și formă. Pe lângă obicinuitele date calendaristice, cuprinde listele autorizate ale avocaților, medicilor, comercianților și meseriașilor români din Ungaria.

Partea literară, pe care o inaugurează un sobru „Cuvânt de început" al dlui prof. univ. Dr. Emil Hațieganu, directorul ziarului „Tribuna Ardealului", înmănunchează colaborările tuturor fruntașilor Românilor din Ardealul de Nord: vlădici, medici, avocați, ziariști, etc. Transcriem în întregime articolul P. Sf. Episcop *Nicolae Colan*, intitulat: *„Sufletul nației noastre"*:

Oricât s'ar mai gâlcevì învățații în jurul acestei întrebări, pare adevărat că sufletul unei nații îl zidesc mai ales trei puteri: legea, limba și pământul.

In orice caz, sufletul neamului nostru a fost zidit de legea lui Hristos, pe care o mărturisim după rânduiala răsăriteană. Dulceața ei ne-a făcut blânzi, îngăduitori și iertători față de semenii noștri — de orice limbă și credință ar fi ei — și tot ea ne-a învățat să înfruntăm cu eroică seninătate vitregiile vremilor — bineștiind, că numai celui „credincios până la moarte i se dă cununa vieții" (Apocalips 2, 10).

Noblețe, limpezime și frumusețe a împrumutat sufletul nostru și din graiul strămoșesc. Căci adevăr a grăit poetul când a spus:

„Mult e dulce și frumoasă
Limba ce-o vorbim..."

De aceea — cinstind după cuviință credința, limba și pământul altora, — ne iubim mai ales legea, limba și pământul nostru. In ele iubim, mijlocit, pe însuși Părintele nostru cel ceresc, după a cărui rânduială ne este dat să viețuim, creștinește, pe aceste plaiuri, în mijlocul altor nații.

Calendarul sfârșește cu câteva cuvinte de pomenire a poetului pătimirii noastre, din repertoriul căruia reproduce poezia „Cântă moartea".

Dr. GRIGORIE T. MARCU

CRONICA

UN AN DE APOSTOLAT ORTODOX ROMÂNESC ÎN EPARHIA CLUJULUI. O recapitulare a ostenelilor desfăşurate în anul trecut, pe tărâm bisericesc şi cultural, de Biserica Românilor ortodocşi din Ardealul de Nord, este împreunată cu anumite dificultăţi, pe cari şi le poate închipui oricine — şi mai ales cu o firească emoţie. Dacă totuşi cutezăm să purcedem la săvârşirea ei, aceasta se datoreşte de sigur faptului că am isbutit să biruim greutăţile inerente unei astfel de intreprinderi. Cu multă răbdare şi cu tot atâta dragoste de adevăr, am cules de unde am putut şi cum ne-am priceput mai bine, datele necesare în acest scop: cărţi, documente şi informaţiuni demne de crezare, pe temeiul cărora suntem în măsură — şi asta o spunem fără trufie — să dăm aici prima prezentare complectă şi autorizată a apostoliei P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* al Vadului, Feleacului şi Clujului, care a văzut până acum lumina tiparului în ţara liberă.

Mai grea de biruit este emoţia cu care ne aşternem la lucru. Aprecierile noastre nu vor isbuti niciodată să se ridice la altitudinea vredniciilor acestui apostolat pilduitor, care nu-şi găseşte seamăn decât în epicele opintiri de gând şi faptă Domnului bine plăcute şi oamenilor de folos, cari au făcut gloria Bisericii primelor veacuri creştine. Prea Sfinţitul Episcop *Nicolae Colan* şi trupa devotaţilor Săi împreună lucrători, vor rămânea peste ani şi peste vremi cea mai măreaţă pildă de ridicare a frunţii din ţărână, pe care a dat-o Ortodoxia românească în veacul din urmă. De acum în colo, dascălii noştri de toate stările, preoţimea şi Chiriarhii, ori de câte ori vor vorbi de la catedre sau de pe amvoane despre funcţia mântuitoare a Legii străbune în mijlocul poporului nostru, vor trebui să ilustreze spusele lor, în ultimă instanţă, cu apostolia Episcopului nostru dela Cluj.

SITUAŢIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN ARDEALUL DE NORD

P. Sf. Episcop Nicolae Colan îşi exercită jurisdicţia asupra tuturor Românilor ortodocşi din părţile ardelene atribuite Ungariei prin arbitrajul dela Viena, depinzând din punct de vedere canonic de Mitropolia Ardealului, cu sediul la Sibiu. Iată situaţia Bisericii ortodoxe române din Ardealul de Nord, pe eparhii, protopopiate şi parohii:

I. Eparhia Vadului, Feleacului şi Clujului

	Protopopiatul	*Parohii*	*Suflete*
1.	Bistriţa	28	23.431
2.	Cluj	17	11.991
3.	Dej	35	21.181
4.	Huedin	14	6.961
5.	Lăpuş	24	14.231
6.	Reghin	29	28.424
7.	Târgu-Mureş	21	9.807
8.	Unguraş	26	17.556

II. Eparhia Orăzii

9.	Lunca	25	20.165
10.	Oradea	29	17.919
11.	Peşteş	29	27.009
12.	Salonta	11	13.054
13.	Tileagd	14	12.735

III. Eparhia Maramureşului

14.	Baia-mare	24	10.006
15.	Carei	11	3.645
16.	Satu-Mare	22	5.344
17.	Sighet	15	6.800
18.	Vişeul	15	12.907

IV. Parohii ortodoxe române din Ungaria, aparţinătoare Arhiepiscopiei Sibiului

19.	Odorheiu	19	4.205
20.	Oituz	20	12.036
21.	Sf. Gheorghe	16	13.175

V. Parohiile ortodoxe române din Ungaria trianonică

a)	Aparţinătoare Eparhiei Orăzii	9
b)	„ „ Aradului	9

Biserica Românilor ortodocşi din Ardealul de Nord posedă 3 mânăstiri: „Sfântul Prooroc Ilie" din Topliţa, „Sfânta Ana" din Rohia şi „Peatra Fântânelor" din Prundul Bârgăului, la vatra cărora se fac pelerinagii impunătoare.

PREGĂTIREA CLERULUI

Academia teologică „Sf. Nicolae" din Cluj a funcţionat şi 'n anul trecut, cu următorul corp profesoral:

Rector: Dr. Galaction Liviu Munteanu.

Profesori: Dr. Ioan Paşca (titular), Preot Florea Mureşanu, Preot E. Nicolescu, Prot. Ion Goron, Prot.-Stavr. Dr. Vasile Sava şi Preot Simion Curea (suplinitori);

Medic: Dr. Liviu Telia.

Conducerea internatului teologic şi economatul, au fost încredinţate Protodiaconului Vasile Bogdan.

Şcoala de cântăreţi bisericeşti a funcţionat sub conducerea Preotului Pavel Şendrea.

P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* s'a interesat îndeaproape de bunul mers al acestor două instituţii, vizitându-le ades şi dând o preţioasă mână de ajutor profesorilor, la cursuri.

VIZITAŢII CANONICE

In cursul anului trecut, P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* a vestit Evanghelia Domnului în 21 parohii şi anume: Lona de sus, Valea Drăganului, Oradea, Bistriţa, Topliţa, Unguraş, Zimborul mare, Escu, Ciubanca, Osoi, Ciubăncuţa, Căprioara, Olpret, Rohia, Covasna, Zăbala, Vălcele, Breţcu, Reghin, Idicel şi Bărăi.

Inaltul Ierarh a liturghisit şi a predicat norodului de fiecare dată, iar pe alocuri a hirotonit preoţi şi a târnosit lăcaşuri de închinare. Mulţimile alergau cu mic cu mare, din toate părţile, ori de câte ori Arhipăstorul descindea în eparhie. Vizitaţiile canonice dela Bistriţa şi Oradea şi pelerinajul dela Mânăstirea Rohia, ca şi număroasele liturghii arhiereşti săvârşite în măreaţa Catedrală din Cluj, sunt de neuitat.

CULTURA CLERULUI ŞI A POPORULUI

Din teascurile harnicei Tipografii eparhiale — condusă de maestrul Iuliu Stămurean — au ieşit o seamă de cărţi şi broşuri osebit de valoroase.

Plănuitul organ oficial „Sămănătorul" neputând să ia fiinţă până acum, iar neîntrecuta revistă „Viaţa Ilustrată" fiind suprimată în Săptămâna sf. Patimi, P. Sf. Episcop Nicolae Colan a continuat îmbogăţirea — în ritm accelerat — a simpaticei colecţii *Cărţile Vieţii*, întemeiată în 1936, în care au mai apărut următoarele volume: „Viaţa Mântuitorului nostru Iisus Hristos" de Prot. Dr. L. G. Munteanu, „Vieţile Sfinţilor" de Preot Fl. Mureşanu şi „Omul cel nou" de Emil Fiedler, tălmăcită în româneşte de Părintele Nicolae.

Păr. Rector Dr. L. G. Munteanu a mai publicat un comentar al Epistolei sf. Apostol Pavel către Galateni, despre care am vorbit aici altă dată (vezi „Revista Teologică" an XXXI, 1941 p. 265).

Pentru anul 1942, a apărut „Calendarul creştinului de Lege răsăriteană", îngrijit de Păr. Prot. Ion Goron, consilier eparhial.

Despre toate aceste lucrări, a fost vorba chiar în fascicolul de faţă (p. 113 urm.).

PLANURI DE VIITOR

Lucrul cel bun va continua şi 'n anul în care am intrat, pe aceeaşi linie de orientare ortodoxă românească.

Suntem în măsură să anticipăm că P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* este pe punctul de-a ne dărui *o nouă tălmăcire românească a Noului Testament*, la care lucrează de zor. O aşteptăm cu atât mai multă bucurie, cu cât P. Sf. Sa este nu numai o recunoscută competenţă pe

tărâmu studiilor neotestamentare, ci și unul dintre cei mai iscusiți purtători de condeiu pe cari îi avem astăzi. Fermecătorul graiu românesc în care își îmbracă gândurile, limpezimea frazei Sale și mai presus de toate vocabularul Său muiat în slova vechilor cazanii, se pretează de minune unei astfel de lucrări.

*

Pe drumul anevoios al pilduitoarei Sale apostolii „între neamuri", P. Sf. Episcop *Nicolae Colan* este însoțit de rugăciunile și gândurile noastre cele mai bune. Cunoaștem însușirile eminente cu cari l-a înzestrat Dumnezeu, iar râvna cu care îi slujește Lui întrece orice cuvânt de laudă.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

ACTIVITATEA MISIUNII ORTODOXE ROMÂNE ÎN TRANSNISTRIA DELA ÎNFIINȚARE ȘI PÂNĂ LA 31 DECEMVRIE 1941.

Înființarea Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria datează dela 15 August 1941. Scopul ei este de a încreștina din nou și a organiza viața bisericească a ținuturilor dintre Nistru și Bug, desrobite de sub jugul bolșevic în lunile Iulie și August 1941.

Conducerea acestui așezământ a fost încredințată I. P. C. Arhimandrit Mitrofor Dr. *Iuliu Scriban*, care la început deleagă în Transnistria pe misionarul eparhial dela Chișinău Preot T. Rudiev, ca împuternicit al Misiunii, iar apoi, însoțit de câțiva colaboratori, purcede la Tiraspol la 15 Septemvrie 1941.

Sediul Misiunii este până astăzi la Tiraspol, pe str. Pocrovscaia (colț cu str. Comunistă), într'o casă fără pretenți deosebite, însă situată în centrul orașului.

Poporul de aici, în mare parte este blând și credincios. Sforțările bolșevicilor de a-l face ateu, au fost zadarnice. Bisericile dintre Nistru și Bug au fost închise toate, iar o parte dărâmate sau prefăcute în magazii și cluburi, afară de una singură, dela Odesa, pe care o lăsaseră anume pentru a o arăta străinilor și a induce în eroare vizitatorii de peste hotare asupra realităților din Rusia. Preoții au fost, afară de mici excepții, deportați sau uciși.

Incercările bolșevicilor de a smulge credința poporului prin silnicie și prigoană, n'au isbutit. Firea religioasă a poporului rus a rămas nezdruncinată. Doar asupra tineretului comunismul a avut oarecare influință, însă aceasta se va șterge îndată ce va începe lucrarea de catehizare a Bisericii.

Fenomenul cel mai caracteristic azi în Transnistria, este întoarcerea triumfătoare a poporului la credință. Peste tot se repară bisericile și se sfințesc altarele pângărite. Icoanele și praporii, ascunse cu grijă, sunt puse iar la locul de cinste.

Este o mare sete de credință, care nu se lasă ușor stâmpărată. Credincioșii aduc copiii în massă la botez. Se repetă aievea, sub ochii

noştri, o nouă încreştinare a poporului, asemănătoare cu cea de sub cneazul Vladimir al Chievului.

Poporul transnistrian a primit cu mare bucurie vestea sosirii celor dintâi preoţi misionari. Venirea misionarilor le aducea, printre altele, încredinţarea că bolşevicii sunt departe şi înfrânţi.

Cancelaria Misiunii, s'a găsit dintr'o dată aglomerată cu lucrări de tot felul. Sosesc din cele mai îndepărtate colţuri ale Transnistriei oameni cari cer cu insistenţă să li se sfinţească bisericile, să li se dea preoţi, să li se trimită cărţi de ritual, odăjdii, cruciuliţe, vase sfinte şi altele.

Cei câţiva ostenitori veniţi dela început, în frunte cu I. P. C. Arhimandrit Scriban, erau zilnic hărţuiţi în toate părţile, la slujbe şi sfinţiri de biserici. La început era cu totul greu a face faţă acestor cereri ce ne asaltau năvalnic, mai ales dacă ţinem seamă de întinderea spaţiului transnistrian şi de lipsa mijloacelor de transport. Dar curând au început să sosească mai mulţi preoţi şi s'a pus hotărât problema organizării lucrului misionar şi a vieţii bisericeşti.

Activitatea de căpetenie a misiunii, dela înfiinţare şi până azi, este legată în deosebi de grija refacerii şi sfinţirii lăcaşurilor de închinare şi totodată de aceea a găsirii şi reorganizării cadrelor trebuitoare de misionari. Până acum au fost sfinţite 32 biserici şi un număr mult mai mare au fost deschise provizoriu, prin stropirea cu aghiazmă. Aici este locul a mărturisi că autorităţile civile şi militare de peste tot, ne-au dat un mare sprijin la repararea sfintelor lăcaşuri.

Activitatea misionară este dusă de mai multe feluri de ostenitori:

Preoţii de pe malul Nistrului din Basarabia

La cererea noastră, Prea Sfinţiţii Chiriarhi din Basarabia au aprobat ca Preoţii de pe malul basarabean al Nistrului să facă slujbe în Transnistria, în satele apropiate, ori de câte ori li se va cere, fără însă a-şi părăsi îndatoririle faţă de parohiile lor. Aceasta ne-a fost de mare folos mai ales la început, când se simţea lipsa de misionari.

Echipe misionare

Echipele misionare vin în Transnistria pentru un timp limitat şi lucrează pe întinderi mari, fără o determinare teritorială.

In a doua parte a lunii Septemvrie, a lucrat în Transnistria o echipă de misionari ardeleni, în frunte cu I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* şi P. Sf. Episcopi de peste munţi, o echipă de preoţi din Eparhia Huşilor în frunte cu P. Sf. Episcop *Grigorie* şi o mică echipă din partea Arhiepiscopiei Chişinăului, condusă de încercatul misionar Preot *T. Rudiev*. Echipele acestea au lucrat mai mult în mijlocul populaţiei moldoveneşti, lăsând o foarte frumoasă impresie. S'au săvârşit slujbe în graiul poporului, s'a predicat, s'au făcut botezuri în masă şi s'au împărţit cărţi de rugăciuni şi cruciuliţe. Momentul culminant în lucrarea acestor echipe a fost sfinţirea bisericii dela Su-

cleia-Tiraspol, săvârşită de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* de peste munţi, P. Sf. *Nicolae* Episcopul Orăzii, P. Sf. *Grigorie Leu* Episcopul Huşilor, P. Sf. *Partenie Ciopron* Episcopul armatei, însoţiţi de I. P. C. Arhimandrit *I. Scriban*, şeful misiunii din Transnistria.

In cursul lunii Octomvrie, Episcopia Huşilor a trimis a doua echipă, alcătuită din 16 misionari. La 20 Decemvrie ne-a venit o mare echipă misionară din Arhiepiscopia Chişinăului, alcătuită din 55 de preoţi, sub conducerea misionarilor Ic. Stavr. *N. Grosu* şi Ic. *T. Rudiev*. Echipa aceasta a fost trimisă pentru o singură lună, aducând credincioşilor multă mângăiere sufletească în timpul sf. sărbători ale Crăciunului.

Tot în Decemvrie, a sosit o echipă de 9 ieromonahi şi preoţi de mir din partea Mitropoliei Olteniei. Ei au fost rânduiţi să lucreze în cuprinsul jud. Dubăsari. Suntem informaţi că după sf. sărbători urmează să mai vină şi alţi misionari olteni.

Misionari statornici

Deşi apreciem mult lucrul echipelor cari au venit aici, trebue să mărturisim că activitatea pe care noi punem mai mare temei este aceea a misionarilor statornici, veniţi pentru un timp mai îndelungat şi aşezaţi în parohii anumite. Aceştia, având o rază de lucru mai restrânsă şi timp mai mult, sunt chemaţi a lăsa mai multe roade. Până acum avem 63 preoţi misionari veniţi din Ţară, un diacon şi 2 cântăreţi.

In fruntea fiecărui judeţ avem câte un Protoiereu de judeţ; în total 14 Protoerei, din care 13 de judeţ şi unul pentru Municipiul Odesa.

In treacăt observ, că de cântăreţi se simte mai puţină nevoie, deoarece se găsesc mulţi cântăreţi localnici. Cântăreţii fiind mireni, n'au fost supuşi aşa de mult prigoanei. Peste tot se găsesc coruri bine organizate. Numirea preoţilor şi cântăreţilor s'a făcut întotdeauna cu învoirea şi recomandarea Chiriarhilor de unde veneau.

Toţi clericii veniţi aici lucrează onorific, având numai veniturile epitrahilului, afară de 16 preoţi (din care 14 protoierei) încadraţi în condiţiunile tuturor funcţionarilor publici detaşaţi în Transnistria şi echipa de ieromonahi din Oltenia, cărora li s'a acordat o mică diurnă şi cheltuelile de transport.

Nădăjduim că în viitorul apropiat se va putea crea şi celorlalţi ostenitori în ogorul misionar de aici o situaţie similară. Nu puţin ajutor ne-a fost dat în lucrarea misionară de aci şi de preoţii militari, cari pe lângă îndatoririle lor imediate, găseau timp pentru a face misionarism.

Preoţi localnici

Altă categorie de lucrători în ogorul misionar al Transnistriei este alcătuită din preoţii băştinaşi, întorşi de curând din surghiun,

din regiuni îndepărtate. Numărul lor este de vreo 150. Lucrările pentru încadrarea acestora fiind în curs de executare, numărul lor exact se va cunoaşte foarte curând. Deocamdată au fost încadraţi 19 preoţi, 3 diaconi şi 8 cântăreţi.

Cei mai mulţi din aceşti preoţi sunt bătrâni şi fără studii, hirotoniţi sub regimul bolşevic din rândurile cântăreţilor şi chiar ale credincioşilor. Din cei cu studii seminariale complecte, sunt abia câţiva. Apoi majoritatea lor au făcut parte din „Biserica Vie", frântură necanonică ieşită în 1923 din trunchiul Bisericii Patriarhului Tihon.

Regimul sovietic a încurajat această desbinare şi a dat la început mare sprijin „Bisericii Vii", ca să se poată organiza şi să atragă de partea sa pe preoţii „tihonieni". Simpatia sovietelor însă n'a ţinut mult, încât la urmă şi preoţii „jivişti", cum li se spune celor din „Biserica Vie", au avut parte de aceeaşi prigoană.

„Jiviştii" mai poartă şi numele de „sinodalişti", fiindcă episcopii lor se întruneau în sobor aparte, neavând legătură cu patriarhul dela Moscova. Afară de „jivişti" se mai găsesc şi preoţi din ierarhia pretinsului episcop ucrainean Lipcovski, precum şi preoţii lepădaţi de credinţă.

Misiunea a înfiinţat o comisiune specială în Odesa, care se îngrijeşte de verificarea preoţilor localnici. Lucrările ei însă merg greu, fiindcă mulţi preoţi şi-au pierdut actele, încât dovezile trebue să se reconstitue pe bază de martori.

„Jiviştii" cari au hirotonie valabilă, se reprimesc în biserica noastră prin declararea pocăinţei şi prin epitimie. Cazurile grave, în deosebi a preoţilor din ierarhia lui Lipcovski şi a clericilor apostaţi, vor fi supuse Sf. Sinod.

O parte din preoţii localnici, cari au trecut prin comisie, au şi fost numiţi şi ne sunt de mare folos. Ei însă nu sunt plătiţi de Stat, ci se întreţin din veniturile epitrahilului. Când vor fi posibilităţi mai multe, e bine să se facă ceva şi pentru ei, căci au suferit mult sub regimul bolşevic.

Mânăstiri

Alăturea de viaţa parohială, au început să se organizeze şi Mânăstirile, dintre cari unele manifestă un început de viaţă misionară. Până acum, s'au redeschis următoarele mânăstiri:

1. Sf. Pantelimon din Odesa (călugări);
2. Sfânta Maria Magdalena din Odesa (maici);
3. Sf. Antonie Osipovca, jud. Dubăsari (călugări);
4. Sfânta Treime din Balta (călugări);
5. Sargorod, jud. Moghilău;
6. Florina, jud. Balta;
7. Bolsoi Fontan, lângă Odesa.

In primele patru mânăstiri, au început să se așeze călugări și să se organizeze viața chinovială. In ultimele 3, încă nu sunt călugări, servind deocamdată ca biserici parohiale.

La mânăstirea Sf. Treime din Balta, se desfășoară o intensă activitate misionară împotriva inochentismului. Oarecare activitate e vorba a se organiza în jurul mânăstirii Sf. Maria Magdalena, în care s'au adunat ca la 40 de maici.

Numărul total al preoților încadrați în Transnistria din clerul de mir și cel monahal, recrutați din Țară și dintre localnici, este în prezent de 84. Este desigur prea puțin față de ceea ce ar trebui să avem nu numai pentru Transnistria, ci și pentru Ucraina în general.

Obiecte și cărți religioase

Bisericile pe cari le deschidem au nevoie de odăjdii, icoane, vase sfinte și altele. Pentru procurarea acestora, până acum am îndrumat pe credincioși la Iași și București, iar atunci când am avut, le-am dat dela noi. Am făcut deasemenea un călduros apel către episcopiile din Țară, cerând să ne vină în ajutor cu obiectele bisericești ce le sunt de prisos. Unele eparhii ne-au și trimis multe lucruri. Dar golul este prea mare.

Am fi gata să organizăm depozite de obiecte bisericești pe lângă fiecare protoierie de județ, dar deocamdată avem piedeci în legătură cu schimbul mărcilor germane în Lei.

Acum încercăm să organizăm ateliere de obiecte bisericești la Odesa, dând această însărcinare preotului Mihai Petrovici. Nădăjduim ca în primăvară să putem pune atelierele noastre în funcțiune. Până atunci, așteptăm să ne vină ceea ce se poate aduce din Țară.

Afară de obiecte bisericești, avem nevoie de cărți de slujbă, cărți de rugăciuni și de propagandă religioasă. Acestea ne trebuesc atât în românește, cât și în ucrainește și rusește. Pentru școlile primare ne trebuesc manuale de religie.

In încheiere, Misiunea Ortodoxă Română din Transnistria tinde să satisfacă toate nevoile poporului de aici în laturea religioasă, dar îi lipsesc încă multe mijloace absolut necesare. Cu sforțări mari, s'au realizat în scurtă vreme lucruri frumoase. Cu mai mult concurs și cu mai multă bunăvoință din partea tuturor, vom păși și de acum înainte pentru desăvârșirea lucrării noastre. Pornim deci în anul ce ne stă înainte la drum spinos, cu gânduri curate și cu nădejdea că bunul Dumnezeu va binecuvânta lucrările noastre, spre folosul și propășirea Bisericii noastre strămoșești.

Tiraspol, 31 Decemvrie 1941

Arhim. Dr. ANTIM NICA

DOUĂ MOMENTE FESTIVE ÎN PRESA NOASTRĂ BISERICEASCĂ. Organul național bisericesc „*Telegraful Român*" a intrat în al *nouăzecilea an de existență.* Intemeiat în 1 Ianuarie 1853 de Mi-

tropolitul Andreiu Şaguna, cu intenţia mărturisită de-a contribui la lărgirea orizontului cunoştinţelor celor mai necesare pentru Românii ardeleni, „Telegraful Român" a fost interpretul simţămintelor şi vrerilor oropsitului nostru popor dealungul celei mai hotărâtoare epoci a istoriei Ardealului. După întregirea României, a luptat din răsputeri pentru aşezarea Bisericii ortodoxe române pe temeliile de neclătinat ale Statutului Organic şagunian.

Dealungul acestor nouă decenii, cele mai încercate condee ale scrisului românesc s'au întâlnit în coloanele lui, iar frânele sale au fost purtate de următorii redactori responsabili: Aron Florian, Dr. Paul Vasici, Ioan Bădilă, Visarion Roman, Ioan Raţiu, Zaharia Boiu, Nicolae Cristea, Mateiu Voileanu, Dr. Eusebiu R. Roşca, Nicolae Ivan, Silvestru Moldovan, N. Olariu, Gavriil Hango, Dr. Ilie (Miron) Cristea, Teodor V. Păcăţianu, Dr. Nicolae Regman, Dr. Gheorghe Comşa (viitorul Episcop Grigorie al Aradului) şi Dr. Gheorghe Proca.

Sub diriguirea actualului său redactor responsabil, Păr. Rector Dr. D. Stăniloae, vechiul organ şagunian a ajuns la apogeul strălucitei sale cariere. El aduce în fiecare săptămână articole substanţiale de îndrumare pentru preoţime, ia atitudine faţă de problemele la ordinea zilei şi informează exact asupra mersului vieţii bisericeşti din ţară şi de peste hotare. Temeiurile de viaţă creştinească ale Neamului nostru, au în el un apărător cuminte şi entuziast.

In redacţia „Telegrafului Român" lucrează de mai mulţi ani dl Enea Hodoş, membru corespondent al Academiei Române, iar printre colaboratorii lui actuali figurează Dr. Grigorie T. Marcu, D. Călugăr, Nicolae Mladin, Dr. Nicolae Terchilă, Dr. Nicolae Neaga, Dr. Spiridon Cândea şi numeroşi membrii ai clerului Arhiepiscopiei noastre.

Ţinuta corectă şi demnă a acestui organ de presă bisericească, este întru totul conformă cu stilul tradiţional al gazetăriei ardeleneşti.

Al doilea eveniment pe care-l increstăm la răboj cu aceeaş bucurie, priveşte foaia religioasă pentru popor „Lumina Satelor", care a împlinit două decenii de luptă necurmată pentru evanghelizarea obştei noastre. Din acest prilej, a apărut un bogat număr festiv, la care colaborează I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, întemeietorul foii şi patronul frăţiei misionare „Oastea Domnului", I. P. C. Arhimandrit Teodor Scorobeţ, vicar arhiepiscopesc, Prot. Stavrofor Dr. D. Stăniloae, rectorul Academiei teologice „Andreiane", Păr. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu, Preot Căpitan Gh. Secaş, dnii I. Gr. Oprişan şi Al. Lascarov-Moldovanu, Preot N. Munteanu-Muntmarg, Preot Gh. Paschia, Apostol V. Antchi, Ion I. Suciu, culegătorul tipograf Traian Chirilă şi ostenitorii de fiecare zi ai foii: redactorul Preot Nicolae Vonica şi dl Grigorie Forsea.

In loc de ori ce alte aprecieri, pe cari foaia aceasta le merită din plin, transcriem din cuvântul I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* următoarele fragmente:

Când înainte de aceasta cu douăzeci de ani, am întemeiat și am pornit la drum gazeta pentru popor „Lumina Satelor", însoțindu-o cu binecuvântarea mea, legam cele mai frumoase nădejdi de misiunea ce era chemată să îndeplinească.

Astăzi după două zeci de ani încheiați, pot să spun că nu m'am înșelat în nădejdile mele.

Cine-ar ști spune câte raze rupte din lumina lui Hristos, câte povețe de îndrumare a vieții după evanghelia Domnului, câte îndemnuri stăruitoare de părăsire a păcatului și de întoarcere la calea crucii și a mântuirii, câtă dragoste caldă de sfânta Biserică, de Neam și de Țară a răspândit, săptămână de săptămână, vreme de două zeci de ani „Lumina Satelor" ?

Prin apostolatul ei, săvârșit cu înțelepciune și cu râvnă ferbinte, a trezit un val de viață duhovnicească, care s'a revărsat pe întinsul pământului românesc și a răscolit sufletul neamului nostru pentru a se pătrunde de adevărata trăire creștinească. Mișcarea religioasă organizată în frăția „Oastea Domnului" este în mare parte rodul propagandei ce s'a făcut prin slova „Luminei Satelor".

SABIN SIBIANU

(+)

„GÂNDIREA" LA DOUĂZECI DE ANI. Viguroasa revistă de cultură românească „Gândirea", a împlinit două decenii de viață literară. Infiinţată la 1 Maiu 1921, ea a rezistat tuturor vrăjmășiilor cari au încercat de atâtea ori s'o răpună, isbutind — spre deosebire de alte încercări similare, cari s'au prăpădit în fașe — să rămână singura revistă românească de după răsboiu care a făcut școală. Ortodoxă și naționalistă în toată bună vremea, revista „Gândirea" a manifestat constant credința că drumul bătătorit de ea vine din adâncurile de taină ale acestui neam și duce spre misiunea lui de mâine.

Lupta ei, e lupta dlui Prof. *Nichifor Crainic*, iar isbânda ideilor articulate în paginile ei curate, constitue și un succes personal al marelui talent care a însuflețit-o și a călăuzit-o.

Din prilejul încheierii primelor două decenii de spornică existență, dl Prof. Nichifor Crainic a scris un revelator articol, în fruntea numărului pe Decemvrie 1941, în care arată pe scurt măreția și sbuciumul luptelor pe cari a trebuit să le poarte cu falsificatorii sufletului românesc, jidovi și jidoviți.

Cu simțămintele de prețuire pe cari i le-am arătat ori de câte ori ni s'a dat prilej, urăm „Gândirii" și directorului ei încă mulți ani de biruinți românești.

GR. T. M.

NOTE ŞI INFORMAŢII

TUTUROR colaboratorilor, abonaţilor şi prietenilor ei, „Revista Teologică" le urează cordial un an de mărire românească şi de răsunătoare biruinţi ortodoxe.

LA propunerea I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, Ministerul Culturii naţionale şi al Cultelor şi Artelor a confirmat numirea I. P. C. Arhimandrit *Teodor Scorobeţ* în postul de *vicar* al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba-Iulia şi Sibiu.

Despre această numire, săvârşită în 22 August 1941, am informat la vreme pe cititorii noştri.

MUNCĂ spornică de zidire nouă ni se vesteşte din Eparhia Caransebeşului, stârnită de zelul pilduitor cu care noul Episcop, P. Sf. Sa D. D. *Veniamin V. Nistor*, s'a aşternut la lucru cât ce s'a învrednicit a se rândui printre urmaşii pururea pomeniţilor vlădici Ioan Popasu şi Nicolae Popea.

După ce a ostenit cu ardoare în cadrele expediţiei misionare intreprinsă de Episcopatul ortodox ardelean în Basarabia şi Transnistria, P. Sf. Sa a purces fără zăbavă la fructificarea acestei instructive experienţe, potrivit planului elaborat de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, despre care am dat amănunte complecte la vreme. Câteva contribuţiuni apărute în Calendarul pe 1942 al Eparhiei Caransebeşului, ne încredinţează îndeajuns despre aceasta.

Paralel cu activitatea în Eparhie, P. Sf. Sa osteneşte cu vădit folos pe tărâmul cărturăriei bisericeşti, dovedind şi de astă dată cât de sincer preţueşte realizările de acest gen, cultivate pe scară largă la centrul Mitropoliei noastre.

O primă serie de 10.000 cărţi de rugăciuni sunt pe punctul de-a ieşi din teascurile tiparniţei eparhiale dela Caransebeş, pentru a porni la propovăduire.

Un plan temeinic pregătit de P. Sf. Episcop Veniamin, prevede punerea în lucrare a mai multor cărţi şi broşuri, în care scop osârduitorul Arhipăstor a şi procurat — pe altă cale decât aceea a visteriei eparhiale — un prim fond de editură de 150.000 Lei. Printre primele tipărituri pe cari ni le va da prevăzătoarea purtare de grije a P. Sf. Sale, figurează o vastă lucrare de Apologetică, pe care harnicul profesor de Teologie Dr. Petru Rezuş o are în manuscris.

Sunt fapte vestitoare de desprimăvărare în duh, pe cari le întâmpinăm cu cea mai deplină bucurie.

PREMIUL de virtute al Academiei Române, de o sută mii Lei anual — instituit de un bogătaş grec în amintirea înrudirii sale cu domnitorul Mavrogheni,

de unde şi numele său — a fost acordat de astă dată dnei Galina Georgescu.

Viaţa acestei femei este o adevărată revelaţie. Rămasă cu cinci copii într'un orăşel de provincie, a purces spre Capitală, a deschis un atelier de croitorie şi din truda mâinilor ei, le-a făurit un rost în viaţă.

Dând peste cei patru copii ai violinistului Buică — orfani de mamă şi părăsiţi în voia sorţii de tatăl lor — i-a luat sub oblăduirea sa şi i-a crescut cu aceeaş dragoste ca şi când ar fi fost ai ei. După câtăva vreme, a mai luat lângă dânsa alţi doi copii orfani.

Intre timp, a găsit totuşi destul răgaz ca să-şi desăvârşească propria-i cultură, terminând liceul şi călătorind la Paris, unde a audiat cursuri la Sorbona şi s'a perfecţionat în croitorie.

Sub pseudonimul Galia Tudor, aceeaşi femee fenomenală a publicat număroase articole, povestiri, romane, piese teatrale şi traduceri, destinate de predilecţie copiilor şi tineretului.

In faţa unei atât de pilduitoare vieţi, cuvintele noastre tac. Dna Galina Georgescu este o roadă autentică a Duhului lui Dumnezeu care lucrează în lume. Cine a ştiut de vredniciile acestei femei până la încoronarea dela Academie?

Virtutea nu se răsfaţă la răspântiile uliţelor. Ea înfloreşte în unghere tainice de raiu terestru.

⁂

DIRECTORUL ziarului „Curentul" a publicat recent un articol de fond, în care glorifică autoritatea intactă pe care şi-a păstrat-o Papa Romei în zarva care a cuprins astăzi toată scoarţa pământului. Şi pentru ca efectul să fie cât mai izbitor, atitudinea papalităţii faţă de împrejurările actuale este comparată cu lamentabilele svârcoliri ale oficialităţilor anglicane de a disculpa bolşevismul de vina sângelui vărsat care-i mânjeşte mâinile şi-l face atât de odios creştinătăţii.

Articolul amintit, care nu-i primul de acesta fel, fabricat într'o redacţie cu neamuri la Vatican şi cu dovedite înclinări papistaşe, a stârnit o satisfacţie explicabilă în rândurile confraţilor din strana cealaltă. „Unirea" blăjană (nr. 2 a. c.) îl citează copios şi, ca să nu-şi desmintă arţagul tradiţional, îi pune un ic. Iată-l!

„. . . Şi când te gândeşti că numai ieri-alaltăieri, bisericani români ortodocşi dintre cei mai de vază fraternizau cu anglicanii şi se simţeau fericiţi a fi cât mai aproape de ei! In schimb pentru Roma papală şi pentru Sf. Scaun, pe care intenţionat îl confundă cu *anumite figuri antipatice*, trecător aflătoare pe-acolo, n'au avut şi n'au decât aprecieri răutăcioase şi strâmbe, ca sufletele din cari pornesc."

Clar şi la'nţeles! . . . Preoţimea unită, care citeşte numai „Unirea", va tâlcui fragmentul în spiritul ei obtuz. N'ar fi de mirare, deci, dacă într'o bună zi ni s'ar aduce formal acuza că suntem ca şi anglicanii. Cunoaştem năravul. E urât. Şi tocmai

de aceea n'am înţeles să trecem cu vederea această proaspătă manifestare a lui.

E cert că anumiţi bisericani ortodocşi au dus tratative cu anglicanii. Că ei n'au nici un motiv să se ruşineze de fapta lor, e evident: ei au făcut acest pas de dragul curmării dihoniei interconfesionale şi în scopul restabilirii unităţii Bisericii creştine. Că nu s'au prăpădit de dragul anglicanilor, o dovedeşte însuşi stadiul la care au ajuns aceste tratative. Ortodocşii nu s'au pripit şi n'au cedat *nimic* din curăţenia doctrinei lor. Dar au fost sinceri. Au vrut din toată inima o înţelegere, din care Hristos şi împărăţia Lui în lume se nădăjduia că o să aibă numai de câştigat.

După scandaloasa atitudine pe care Biserica anglicană a luat-o astă vară faţă de ucigaşii sufletului şi ai credinţei în Dumnezeu, în presa ortodoxă s'a vorbit cu amărăciune şi cu energie de *apostasia* insularilor şi s'au rostit cele mai grele cuvinte de acuză la adresa oficialităţilor bisericeşti anglo-saxone. Ne-am simţit şi ne-am mărturisit spontan adversari declaraţi. Ne-am văzut situaţi fără ezitare în tabăra opusă şi aşa suntem şi azi. Binecuvântările cu cari Ortodoxia românească a însoţit războiul nostru sfânt, spun totul în această privinţă. Inţelegerea cu anglicanii a fost un vis urât. Şi nu din vina noastră.

N'am tratat cu biserica papală. E adevărat. Ori ce om de bună credinţă poate judeca rezerva noastră. Anglicanii s'au apropiat de noi cu gânduri de înţelegere frăţească. Cuvântul acesta lipseşte din vocabularul papal. Papalitatea nu concepe decât o îngenunchere umilitoare a celorlalte confesiuni creştine. Nu stă de vorbă cu ele. Le vrea făcând mea culpa. Şi fiindcă Ortodoxia refuză cu hotărâre de neînfrânt o asemenea soluţie, papalitatea i-a declarat răsboiu necruţător. Toate metodele sunt îngăduite, câtă vreme o morală elastică — atribuită în mod abuziv Evangheliei Domnului — „sfinţeşte" scopul urmărit: înghiţirea necatolicilor.

Au mai fost tratative de unire a bisericilor creştine, mai asidui decât cele dintre ortodocşi şi anglicani. Papalitatea le-a torpilat pe toate prin nemăsurata ei trufie, iar în vremurile mai noui prin refuzul — „ghe tătului tăt cachegoric" — de-a participa la o înţelegere cu „schismaticii." Pacea *nu* se slujeşte prin atari atitudini.

Astăzi, anglicanii sunt în tabăra bolşevicilor. Noi, impotriva amândoura. Dar unde-i papalitatea? . . . Fiindcă lumea e sătulă de artificiile politicii de echilibru, al cărei sigur indiciu e *tăcerea*. De ce tace Vaticanul astăzi? . . . când altă dată zorea cu o grabă suspectă să se erijeze în postura de purtător de cuvânt al creştinătăţii?

Nu întrebăm numai noi!

„Unirea" dela Blaj va admite că declaraţiile anumitor „bule" trebuiau reînoite . . .

ADMITE **biserica** apuseană răsboiul — sau nu? Iată o întrebare la care ni se cere un răspuns.

Il dăm bucuros, orientându-ne după valoroasa lucrare a dlui Prof. Şerban Ionescu: „Morala ortodoxă faţă cu celelalte morale confesionale" (Bucureşti, 1941 p. 57—59).

„Bellum non est per se illicitum", susţine biserica apuseană, după doctrina fer. Augustin şi a lui Hugo Grotius. Răsboiul — fie el ofensiv, defensiv sau intervenţionist — poate fi justificat în favoarea altui popor. El este legitimat maicuseamă atunci când ori ce modalitate de înţelegere între popoare a fost epuizată. Ubi judicia deficiunt, incipit bellum — spune H. Grotius.

Pentru ca un răsboiu să fie just, trebue să îndeplinească următoarele condiţiuni: 1. să pornească dela autoritatea legitimă; 2. să fie motivat de o cauză justă sau de o necesitate urgentă şi 3. să fie călăuzit de o intenţie bună, ca de pildă pedepsirea inculpatului, dar fără a purta un răsboiu de violenţă şi de exterminare.

Printre alte motive *nepermise* pentru provocarea răsboiului, figurează şi *unirea dintre fraţii răspândiţi în diferite provincii.*

„Oricum s'ar socoti răsboiul... el este contra doctrinei spiritului creştin. Doctrina romano-catolică — spune dl Prof. Şerban Ionescu (o. c. p. 59) — a rămas în urma spiritului contemporaneităţii, care năzueşte prin toate căile: *desfiinţarea agresivităţii.* Amestecul Papilor în chestiunile lumeşti, luptele pentru supremaţie, justificarea teoretică a răsboiului, cruciade intreprinse cu scopuri de dominaţie politică, etc., au săpat la temelia doctrinei creştine şi au sdruncinat-o din fundamentele ei. In prezent, biserica romano-catolică va trebui să-şi revizuiască învăţătura sa spre a reveni la primele principii ale vieţii creştine, care exprimă cuvântul categoric al Mântuitorului: *Pace pe pământ!*"

CONFRATELE „Slova Ortodoxă" din capitală — pentru care am avut şi altă dată cuvenitele bineţe — a isprăvit nu de mult publicarea unui studiu mai vast, întitulat *Conştiinţa ortodoxă a lui Petru Maior*, datorit bunului nostru prieten şi colaborator Preot Dr. Haralambie Cojocaru, asistent la Facultatea de Teologie din Bucureşti.

Autor al unor răsunătoare lucrări de acest gen, pe cari cititorii revistei noastre le cunosc din paginile ei şi din „Seria Teologică," Păr. H. Cojocaru supune unei analize minuţioase cutezătorul „*Procanon*" al vestitului protopop unit, a cărui fermă conştiinţă ortodoxă a fost de atâtea ori ignorată de unele cercuri interesate, cari socoteau că o pot face uitată accentuând remarcabila sa poziţie în şcoala latinistă.

Dar despre acest studiu senzaţional, care mărturiseşte despre interesul tot mai viu al teologilor ortodocşi de peste munţi faţă de problema confesională din Ardeal, ne rezervăm plăcerea de-a scrie mai pe larg când îl vom avea în extras.

IN cadrele Universităţii din Odesa funcţionează şi o Facultate de Teologie ortodoxă. I. P. C. Arhimandrit Mitrofor Dr. *Iuliu Scriban*, profesor universitar şi împuternicitul Bisericii noastre pentru îndeplinirea trebuinţelor duhovniceşti ale ortodocşilor din Transnistria, a fost ales decan al acelei Facultăţi. In presa noastră, a apărut textul scrisorii prin care Rectorul Universităţii din Odesa, Prof. Dr. P. Ceasovnicov, îi aduce I. P. C. Sale la cunoştinţă acest fapt şi-l roagă să binevoiască a primi noua demnitate.

GR. T. M.

⁂

PĂRINTELE M. Chiriţă, misionarul cercului O c e a c o v, membru în misiunea ortodoxă română din Transnistria, ne trimite o scrisoare în care arată cum decurge o zi de lucru la Odesa. Se vede din această scrisoare — cum s'a văzut de altcum şi din multele rapoarte publicate în tipăriturile noastre din Sibiu de către însoţitorii I. P. Sf. Mitropolit Nicolae — că miile de suflete creştine se trezesc din somnul de două decenii, la care i-a condamnat conducerea celor fără Dumnezeu din Rusia sovietică. Viaţa clădită pe temelii mincinoase se dărâmă şi începe o eră nouă, cea de revenire la adevăratul stăpân şi Domn, la Hristos Mântuitorul.

„E ora $8^1/_2$ dimineaţa. Sala de primire, destul de mare, e plină de lume din toate straturile sociale. Predomină preoţii, palizi la faţă, mulţi în haine civile, dar cu crucea pe piept, pe deasupra hainelor. Toţi îţi povestesc lucruri grozave din trecutul apropiat. Sfioşi, dar cu foc în ochi, vin ca să-şi capete drepturile şi obligaţiile pe care de atâta amar de vreme nu le-au putut exercita. Dar şi mirenii, culacii, vin cu rugămintea să li se dea preoţi, pentru că ai lor au fost deportaţi şi doresc să nu rămână fără slujbă şi acum când graniţele s'au surpat...

Era ora 3. Ne grăbim să luăm o masă frugală, pentru a fi neîntârziat la oficierea unui Te-Deum pentru inaugurarea societăţii pictorilor din Odesa. Cărţi nu avem la îndemână. Compunem apostolul din Trebnic, evanghelia din Noul Testament, rugăciunile din cartea de rugăciuni, aghiasmă şi tămâie avem şi totul se face. Două camere încăpătoare pline de tablouri, asistenţă numeroasă. Soseşte şi primarul Gherman Pântea. Păr. Arhim. Antim felicită pe cei prezenţi pentru gândurile frumoase cari îi preocupă şi după ce stropeşte camerele şi tablourile cu aghiasmă, se termină serbarea. Plecăm mai departe, la biserica Sf. Nicolae, fosta capelă a seminarului, care se împodobeşte pentru sfinţire. E curată, e pregătită. Doi preoţi şi diaconi stăteau în mijlocul bisericii, cu sf. Evanghelie pregătită pe a doua zi. Se anunţă sosirea I. P. C. Arhimandrit Scriban şi atunci trebue lăsate toate, contactul cu autorităţile trebue luat. Odihna o lăsăm pentru mai târziu şi într'adevăr, abia după ora 10 seara am putut să ne retragem. Astfel trece zi după zi; munca se face desinteresat, cu dragoste adevărat creştinească, pentru propăşirea sfintei noastre Biserici".

Iată că pământul dintre Bug şi Nistru, desrobit prin vitejia ostaşului român, aşteaptă semănători mulţi şi harnici, pentrucă este un pământ bun şi roditor. Dar tot aşa de nerăbdătoare aşteaptă sufletele creştinilor ceva nou, mai bun, mai trainic. Nimic nu poate desăvârşi această prefacere ca întoarcerea la Domnul şi trăirea Evangheliei Lui. Uşa fericirii omeneşti o singură cheie o poate deschide. Şi această cheie este credinţa în Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Dr. N. NEAGA

CREDINCIOŞII Eparhiei Vadului, Feleacului şi Clujului, rămaşi dincoace de noul hotar, au avut bucuria, de sfintele sărbători ale Naşterii Domnului, să asculte mişcătoarea Pastorală pe care le-a trimis-o bunul lor Arhipăstor, P. Sf. Episcop *Nicolae Colan*, din care reţinem câteva fragmente:

Trufia şi nedreptatea vrăjmaşului să nu vă întărâte spre izbândirea de voi înşivă şi spre facerea de rău — bine ştiind că Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har (I Petru 5, 5) şi nepierzând nici odată din ochii voştri cei duhovniceşti făgăduinţa dată de Mântuitorul nostru Iisus Hristos: că celce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui (Mat. 24, 13).

Drept aceea, să nu se tulbure inima voastră, a celorce pătimiţi pe urma prăpădului mare ce s'a abătut asupra pământului; şi desnădejdea să nu-şi facă locaş în sufletul vostru. Ci mai vârtos vă mângăiaţi şi vă întăriţi întru credinţa că celorce iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine.

La celălalt Crăciun, obştea ortodoxă din cuprinsul Vicariatului Albei-Iulia şi-a desfătat sufletul cu Pastorala pe care i-a adresat-o I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, împrejurările de-atunci nepermiţând altfel...

RĂRPUNZÂND imperativelor ceasului de-acum, Biserica noastră depune silinţe demne de toată lauda, pentru a veni în ajutorul ostaşilor de pe front şi a populaţiei nevoiaşe.

In urma îndrumărilor date de I. P. Sf. nostru Mitropolit *Nicolae*, P. C. protopopi şi preoţi din Arhiepiscopia ort. rom. de Alba-Iulia şi Sibiu au colectat dela credincioşii sfintei noastre Biserici următoarele obiecte: 1256 perechi ciorapi, 424 perechi mănuşi, 245 mânecuţe, 18 căciuli de lână, 107 fulare, 181 svetere, 14 capişoane şi 3 pieptare de lână.

La 17 Dec. 1941, darurile amintite au fost predate de Consiliul nostru arhiepiscopesc secţiei sibiene a Consiliului de patronaj al operelor sociale, spre a fi distribuite ostaşilor de pe front.

Colectarea continuă.

STAREA de răsboiu în care ne aflăm, necesită din partea visteriei Statului considerabile

sforţări financiare. Pentru acoperirea lor, a fost lansat „Imprumutul Reîntregirii". Paralel cu operaţiunile de colectare a subscrierilor, autorităţile publice duc o campanie susţinută pentru a deprinde toate păturile sociale să ducă un traiu mai modest, menit să cruţe rezervele alimentare ale Ţării.

Preoţimea noastră n'a pregetat să-i îndemne pe credincioşi, din pragul sfintelor altare, să ia aminte la povaţa venită de sus şi să-şi asigure economiile subscriind la Imprumutul Reîntregirii.

⊛

LA încheierea fascicolului acestuia, aflăm că Arhiepiscopul de Canterbury şi primatul Angliei, s'a retras din scaun.

Bătrân şi compromis prin simpatia pe care a arătat-o lui Stalin şi acoliţilor săi, el lasă locul unui urmaş mai tânăr, dela care creştinătatea aşteaptă altă atitudine faţă de împrejurările grele prin cari trece omenirea.

GR. T. M.

† Nicolae
Episcopul Clujului

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ ÎNTEMEIAT ÎN 1907
APARE LUNAR
SUB PATRONAJUL I. P. SF. MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ", SIBIU, STR. MITROPOLIEI 24—28
ABONAMENTUL PE UN AN: 400 LEI
Pentru studenţii în Teologie: 300 Lei
ÎNSCRISĂ ÎN REGISTRUL SPECIAL AL TRIBUNALULUI SIBIU SUB NR. 1—1938

ÎN ACEST NUMĂR: